

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلم

(راهنمای تدریس)

آموزش قرآن اول دبستان

خود

۱۳۹۱

بخش اول

کلیات و مبانی آموزش قرآن

فلسفه آموزش قرآن در آموزش و پرورش
رویکرد برنامه آموزش قرآن در دوره ابتدایی
اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی
اهداف کلی آموزش قرآن در پایه اول ابتدایی
جدول اهداف آموزش قرآن پایه اول ابتدایی مطابق الگوی تعیین اهداف در
برنامه درسی ملی
محتوای کتاب آموزش قرآن پایه اول دبستان و روش کلی تدریس هر یک
روش صحیح اشاره به بخش‌های کلمات در آموزش روفوانی
وسایل آموزشی و کمک آموزشی
فعالیت‌های پیش از تدریس
رفع اشکالات روفوانی
ارزش‌یابی پیشرفت تمصیلی
ارزش‌یابی از درس قرآن در پایه اول ابتدایی
آشنایی خانواده دانش‌آموزان با برنامه آموزشی قرآن و نقش حمایتی آنها
دانش‌تنی‌های معلم (فعالیت‌های یادگیری برای ارتقای سواد قرآنی معلمان پایه اول ابتدایی)
جدول بودجه‌بندی آموزش قرآن پایه اول دبستان در طول سال تمصیلی

فلسفه آموزش قرآن در آموزش و پرورش

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

سوره جمعه، آیه ۲

قرآن کریم از آغاز نزول تاکنون، سرچشمه بی پایان علوم و معارف اسلامی و محور تعلیم و تربیت دینی بوده است. تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی با آموزش قرآن کریم از سوی پیامبر اکرم -صلی الله علیه و آله- آغاز شده است. آیه دوم سوره مبارکه جمعه، برنامه بعثت و رسالت پیامبر خاتم را در تلاوت آیات الهی، تزکیه مردم، تعلیم کتاب خدا و حکمت الهی خلاصه می کند. این آیه شریفه آن قدر اهمیت دارد که می توان گفت هدایت الهی، احکام دین و رستگاری در دو جهان، در گرو عمل به آن است.

برنامه آموزش قرآن در پی آن است که راهی روشن، مطمئن و دائمی برای انس و ارتباط همه مردم با قرآن کریم که به بهره گیری مادام العمر آنان از هدایت کتاب الهی منجر شود، باز کند. قرآن کتاب همه انسان هاست. هر فردی در هر سطحی از علم و تقوا -به شرط آن که زبان این کتاب را درک کند- می تواند از آن بهره گیرد (هَدَى لِلنَّاسِ؛ بقره/۱۸۵).

نظام تعلیم و تربیت اسلامی، باید زمینه بهره گیری مستقیم و دائمی از قرآن کریم را برای همه دانش آموزان فراهم آورد، در غیر این صورت این ضعف و نقصان در همه ارکان ایمان و انجام عمل صالح افراد جامعه تأثیر نامطلوب و غیر قابل جبرانی خواهد گذاشت. هر چند دستیابی به این هدف والا و یگانه وظیفه همه دروس است، ولی دروس تعلیم و تربیت دینی، به ویژه درس آموزش قرآن در این بین رسالت خاصی برعهده دارد.

مهم ترین پیشینه آموزش قرآن، آموزش های سنتی است که از دیرباز در همه جوامع اسلامی و از جمله ایران وجود داشته است. تلقی رایج از آموزش قرآن در سطح عمومی جامعه - حداقل در سده اخیر - توانایی روخوانی و روان خوانی قرآن کریم بوده است؛ یعنی از نظر عموم مردم و بسیاری از مراکز فرهنگی سنتی و حتی بخش قابل توجهی از صاحب نظران، هر فردی که می توانست قرآن را بخواند، اولین مرحله ضروری و عمومی آموزش را فراگرفته بود. هر چند همیشه برای آموزش مراحل بالاتر، به ویژه نسبت به فهم قرآن کریم توصیه هایی می شده است، اما پیش از سال های اخیر، هیچ آموزش مدون، جدی و ویژه برای عموم مردم نسبت به مراحل بالاتر از خواندن قرآن وجود نداشته است.

جامعیت آموزش قرآن

در برنامه فعلی آموزش قرآن که از سال ۱۳۷۷ آغاز شده است، جامعیت آموزش قرآن به عنوان یک اصل اساسی مورد توجه و اهتمام جدی قرار گرفته است. جامعیت آموزش قرآن در صدد آن است که بتواند به گونه ای اهداف و اجزای آموزش قرآن را ترسیم و تدوین کند که این آموزش با آنچه در آیه دوم سوره مبارکه جمعه آمده است، نسبتی قابل قبول داشته باشد.

از این رو، تعریف آموزش جامع قرآن چنین است:

آموزش جامع قرآن، فرایندی است برای دستیابی به توانایی خواندن، درک معنا، تدبر در آیات و آشنایی با معارف

قرآن به منظور انس و بهره‌گیری دائمی از قرآن کریم و تقویت ایمان و عمل صالح^۱. در صورتی که آموزش قرآن به صورت جامع انجام شود، دانش‌آموزان که آحاد جامعه را تشکیل می‌دهند، به «سواد قرآنی» دست می‌یابند. امروزه سواد در حوزه‌های مختلف علمی منحصر به کسب دانش یا مهارت نیست؛ بلکه این دانش و مهارت باید به ایجاد و تقویت نگرش خاصی منجر شود که موجب به‌کارگیری آموخته‌ها در زندگی و ارتباط دائمی فرد با آنها باشد؛ و چه بسا زمینه‌ساز توسعه و گسترده‌گی آن علم شود.

سواد قرآنی

با توجه به جامعیت آموزش قرآن و نکات فوق در کسب «سواد» در حوزه‌های مختلف علوم، می‌توان سواد قرآنی را این چنین تعریف کرد:

«سواد قرآنی، اعتقاد و علاقه به یادگیری قرآن کریم و برخورداری از دانش و مهارت پایه به منظور بهره‌گیری مستمر و مادام‌العمر از قرآن کریم و انس دائمی با آن است».

مطابق این تعریف سواد قرآنی دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- **سواد قرآنی یک نیاز همگانی است.** همه افراد جامعه با هر وضع اقلیمی، شغلی، اقتصادی، اجتماعی و ... برای آن که هویت انسانی - الهی خویش را بشناسند و از آن مراقبت کنند و زمینه شکوفایی تدریجی آن را فراهم آورند، به سواد قرآنی نیازمندند.

۲- **سواد قرآنی از یک حد پایه برخوردار است.** هر چند افراد با توجه به تفاوت‌هایی که در تحصیلات، شرایط اقتصادی و اجتماعی دارند، به سطوح مختلفی از سواد قرآنی نیازمندند ولی بهره‌مندی عموم از یک حد پایه ضروری است.

۳- **حد سواد قرآنی در طول زمان در حال رشد است.** با توجه به شرایط و امکانات مختلف در هر جامعه و نیز تغییرات این شرایط در طول زمان، این حد، نیازمند شناسایی و تعریف خاص است. برای مثال، ممکن است با توجه به شرایط و امکانات فعلی در آموزش قرآن، حد ضروری خواندن قرآن به صورت معمولی (فارسی خوانی) تعیین شود اما در آینده با ارتقای این شرایط، حد ضروری را، خواندن با لحن عربی تعیین کرد و یا حد برخی از دیگر مهارت‌های پایه را ارتقا بخشید.

۴- **حداقل سواد قرآنی منجر به علاقه‌مندی خواندن مستمر قرآن کریم، فهم تدریجی معنای عبارات و آیات آن می‌شود و زمینه بهره‌گیری مادام‌العمر از آموزه‌های الهی را فراهم می‌کند.**

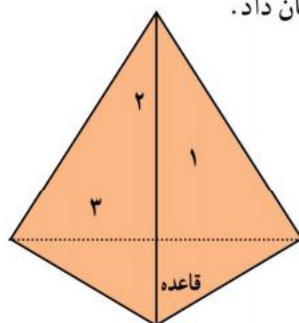
هدف از آموزش عمومی قرآن کریم، نمی‌تواند صرفاً دست‌یابی به دانش و مهارت خاصی درباره قرآن باشد، بلکه باید توانایی و قابلیت فراهم آورد که فرد بتواند ضمن انس و ارتباط دائمی با قرآن کریم، پیوسته خود را در معرض تزکیه و تعلیم الهی قرار دهد و از قرآن کریم بهره‌مند شود.

اجزای اصلی سواد قرآنی

با توجه به تعریف سواد قرآنی می‌توان برای سواد قرآنی سه جزء اصلی در نظر گرفت. این سه جزء عبارت‌اند از: خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم و تدبیر در آیات. تدبیر در آیات که از توصیه‌های اکید قرآن کریم و معصومان - علیهم السلام - است، از مهارت‌های عمومی می‌باشد که گاهی در زبان روایات به عنوان شرط اصلی بهره‌مندی از قرآن کریم بیان شده است تا آنجا که

۱- از آنجا که جامعیت آموزش قرآن یکی از اصول حاکم بر این برنامه است، این اصل و تعریف فوق در فصل بعدی همین کتاب بیشتر توضیح داده خواهد شد.

در روایتی از حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - نقل شده است که فرمودند: «لَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةٍ لَا تَدَبَّرُ فِيهَا»^۱. در صورتی که این سه جزء اصلی سواد قرآنی را در سه وجه یک هرم نشان دهیم، قاعده این هرم که بنیان و اساس نگهداری سه وجه آن است، انس دائمی با قرآن کریم خواهد بود. انس با قرآن کریم غیر از نقشی که در ایجاد مهارت‌های پایه سواد قرآنی دارد، هم نگهدارنده و حافظ این مهارت‌هاست و هم به عنوان محصول و ثمره اصلی سواد قرآنی محسوب می‌شود. از این رو، می‌توان اجزا و ثمره سواد قرآنی را در شکل زیر نشان داد.

- ۱- توانایی خواندن قرآن کریم
- ۲- درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم
- ۳- تدبّر در آیات
- قاعده هرم: انس با قرآن کریم

مهم‌ترین جزء سواد قرآنی، انس با قرآن کریم است. روح حاکم و جهت‌گیری کلی برنامه آموزش قرآن از پیش دبستان تا پیش‌دانشگاهی فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای دست‌یابی به انس با قرآن کریم است. حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - می‌فرمایند: «لَيْسَ سَمِيرُكَ الْقُرْآنَ»^۲: باید مونس و همدم تو قرآن باشد.

انس با قرآن کریم، مراتب مختلف و مجموعه‌ای از علائق و ارتباط با قرآن کریم است که خواندن مستمر قرآن، درک معنای آیات، تدبّر در آن‌ها و پایبندی به آموزه‌های الهی در همه شئون زندگی مبتنی بر قرآن و عترت، لازمه همه مراحل و مراتب آن است. دست‌یابی به این امر اولاً، تدریجی است و در طول زمان از نظر کمی و کیفی ارتقا می‌یابد؛ ثانیاً، متناسب با اهداف هر یک از دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی، موجب بهره‌مندی دانش‌آموزان از قرآن کریم می‌شود و در نهایت منجر به کسب توانایی و علاقه به بهره‌مندی مستمر و همیشگی از قرآن کریم خواهد شد.

رویکرد برنامه آموزش قرآن در دوره ابتدایی

رویکرد، نگاه و جهت‌گیری کلی حاکم بر اجزای یک برنامه است. معمولاً رویکرد هر برنامه، مهم‌ترین تفاوت‌ها و جهت‌گیری‌های جدید را نسبت به برنامه قبلی شامل می‌شود. از این رو رویکرد برنامه جدید آموزش قرآن، انس با قرآن کریم و جامعیت آموزش است. مهم‌ترین تأثیر این رویکرد، بر تعیین اهداف آموزش قرآن می‌باشد. این اهداف باید به گونه‌ای تعیین شود که از یک سو شامل همه حیطه‌های یادگیری؛ یعنی سه حیطه شناختی، مهارتی و عاطفی باشد و از سوی دیگر، همه موضوعات ضروری آموزش قرآن مانند کسب مهارت‌های گوناگون قرائت، درک معنای عبارات و آیات قرآن، شناخت قرآن و آشنایی با معارف آن را شامل شود.

در گذشته، آموزش قرآن در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی و حتی دوره متوسطه عمدتاً بر کسب مهارت خواندن تأکید داشت و از برنامه جامعی برای دست‌یابی به فهم معنای عبارات و آیات قرآن برخوردار نبود. این فروکاستن آموزش به بخشی از آنچه که باید باشد، آسیب‌های فراوانی به همراه داشت که مهم‌ترین آن، خارج شدن آن از یک آموزش طبیعی و معنادار بود. دانش‌آموزان به دلیل توجه فرهنگ عمومی به قرآن کریم، این درس را با علاقه آغاز می‌کردند، ولی پس از مدت کوتاهی، انگیزه یادگیری کاهش می‌یافت؛ زیرا ایشان به دلیل عدم فهم معنای آیات و عبارات قرآن، از برقراری ارتباط با موضوع یادگیری ناتوان بودند.

۱- کافی، ج ۱، ص ۳۶.

۲- غررالحکم، ص ۱۱۱.

هرچند به دلیل جامعیت آموزش، به شیوه مناسب و با رعایت ظرفیت روحی و ذهنی دانش آموزان، به سایر اهداف آموزش قرآن نیز توجه شده است، ولی در برنامه فعلی آموزش قرآن نیز مهم ترین هدف در دوره ابتدایی، کسب مهارت خواندن قرآن کریم است. در بخش های آینده با اجزای آموزش قرآن که هر کدام متکفل دست یابی به بخشی از اهداف جامع آموزش قرآن اند، آشنا می شوید.

اصول حاکم بر برنامه آموزش قرآن در دوره ابتدایی^۱

۱- توجه جدی به موضوع انس به قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن در تمام مسائل اعم از تعیین اهداف، محتوا، روش های تدریس و شیوه های ارزش یابی

توضیح: اهداف باید به گونه ای باشد که با توانایی های ذهنی و روانی دانش آموزان هم خوانی داشته و دست یافتنی باشد. محتوا جذاب و متنوع و در جهت اهداف تنظیم شود. استفاده هرچه بیشتر از روش هایی که منجر به مشارکت خلاق و حضور فعال دانش آموز در فرایند یاددهی - یادگیری شود. همچنین ارزش یابی منجر به تقویت حیطه عاطفی فراگیر شود و دور از شرایط اضطراب آور انجام پذیرد.

۲- تعیین اهداف درس قرآن با توجه به اهداف آموزشی و پرورشی دوره ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش

۳- جامعیت آموزش قرآن با تأکید بر آموزش روخوانی و روان خوانی قرآن

توضیح: جامعیت آموزش قرآن یعنی علاوه بر آموزش روخوانی، روان خوانی که هدف اصلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی است، به سایر اهداف آموزش قرآن مانند آشنایی با برخی از دستورات اخلاقی و تربیتی قرآن متناسب با سن فراگیران و زیباخوانی قرآن و... توجه شود.

۴- در نظر گرفتن اهداف مشترک دوره ابتدایی در اهداف درس قرآن و توجه به ارتباط افقی این درس با سایر دروس

توضیح: در درس قرآن به اهداف تربیتی، اخلاقی، اجتماعی و... که از اهداف مشترک دوره ابتدایی است توجه شده است.

۵- تأکید بر سهل الوصول بودن اهداف، محتوا، روش های تدریس و شیوه های ارزش یابی، با در نظر گرفتن اصول روان شناسی

یادگیری

توضیح: به عنوان مثال، در آموزش روخوانی باید به برخی اصولی مانند: استفاده از دانسته ها و تجربه های قبلی دانش آموزان، توجه به تکرار و تمرین و تجزیه اهداف به مراحل مختلف برای دست یابی تدریجی به آنها، به ویژه با توجه به استعداد های فردی دانش آموزان، توجه شود. هم چنین ارزش یابی از توانایی های دانش آموزان باید به احساس موفقیت آنها و تشویق ایشان به پیشرفت منجر شود.

۶- جذاب و دلپذیر بودن محتوا و روش های تدریس، با تأکید بر استفاده از هنر، به منظور دست یابی هرچه بیشتر به پیامدهای عاطفی آموزش

۷- تناسب محتوا با نیازها، علایق و توانایی دانش آموزان

۸- تأکید بیشتر بر مهارت های عملی نسبت به دانش نظری به ویژه مهارت های سمعی و بصری

توضیح: آنچه در بیشتر قسمت های آموزش قرآن اهمیت دارد، کسب مهارت عملی است تا دانش نظری؛ برای مثال، چگونگی خواندن نماد تنوین (ـَ) اهمیت دارد نه تعریف آن و یا این که تنوین ترکیبی است از حرکات کوتاه و نون ساکن؛ این اصل در انتخاب نوع رسم الخط نیز کارساز است. برای مثال، یکی از قواعد برگفت و گوی روخوانی چگونگی اشباع حرکت «هاء» ضمیر است. همان طور که می بینید، حتی اسم این قاعده، سنگین و نامأنوس است، در حالی که با نوعی نگارش خاص، به بیان این قاعده و یادگیری

۱- این اصول حاکم بر همه اجزای برنامه آموزش است. از این رو باید برخی از آنها توسط برنامه ریزان، برخی توسط کارشناسان و برخی توسط آموزگاران باید مورد توجه و عمل

قرار گیرد.

آن نیازی نیست و دانش آموز می تواند بدون نیاز به این قاعده، موارد مربوط به آن را کاملاً صحیح بخواند.

۹- انعطاف پذیری روش های تدریس با در نظر گرفتن شرایط مختلف

توضیح: استفاده از لوحه در آموزش قرآن بسیار اهمیت دارد، ولی اگر به هر دلیلی لوحه در دسترس نبود، آموزگار تدابیری بیندیشد تا نقش لوحه به شکل دیگری اجرا شود (از طریق نوشتن روی تابلو و...) یا اگر نوار آموزشی موجود نبود، با توجه به نقش نوار در زیباخوانی، خود آموزگار و یا احیاناً دانش آموزی که صوت زیبایی دارد، آیات را تلاوت کند.

۱۰- تأکید بر الگوگیری در آموزش قرائت قرآن

توضیح: در آموزش زیباخوانی قرآن به جای پرداختن به آموزش نظری تجوید، به طور عملی بر شنیدن قرائت آیات از نوار آموزشی و الگوگیری از آن تأکید می شود. در نوار آموزشی به طور نسبی تمام مهارت های تجوید و زیباخوانی رعایت شده است. دانش آموزان می توانند با تقلید و الگوگیری از نوار به طور عملی برخی از این مهارت ها را بیاموزند.

۱۱- مبتنی بودن آموزش روخوانی بر سیر سوادآموزی فارسی و استفاده از رسم الخط نزدیک به خط فارسی

توضیح: با توجه به آموخته های دانش آموزان در درس فارسی، مصوت های شش گانه و صامت ها در درس قرآن تدریس نمی شود و دانش آموزان براساس آنچه در فارسی آموخته اند، بسیاری از کلمات و عبارات قرآنی را بدون هیچ گونه آموزش جدیدی می توانند بخوانند.

۱۲- کلمات و ترکیباتی که از قرآن برای آموزش روخوانی براساس سیر سوادآموزی انتخاب می شود، باید حتی الامکان در کتاب درسی به نحوی ارائه شود که ارتباط آنها با آیات قرآنی احساس شود.

۱۳- اولویت دادن به روش های فعال تدریس و کار گروهی دانش آموزان

توضیح: تقریباً در همه مراحل آموزش روخوانی، تدریس با خواندن دانش آموزان آغاز می شود و معلم بیشتر نقش هدایت کننده دارد و تنها تدریس برخی موارد خاص مانند آموزش نمادهای جدید رسم الخط قرآن به عهده اوست و یا در آموزش پیام های زندگی، دانش آموزان به کمک یکدیگر و با بیان مصادیقی درباره پیام ها در فرایند یاددهی - یادگیری مشارکت جدی دارند.

۱۴- استفاده از فناوری آموزشی متناسب با قداست و شأن قرآن کریم

توضیح: از سی دی یا نوارهای صوتی و تصویری مناسبی استفاده شود که در آنها آهنگ و یا ریتم های نامناسب به کار نرفته باشد.

۱۵- ضرورت آموزش قرآن توسط آموزگار پایه

دلایل ضرورت:

۱- هم خوانی با منطق کلی ضرورت تک معلمی در دوره ابتدایی

۲- شناخت و ارتباط بیشتر آموزگار پایه با دانش آموزان

۳- استفاده از فرصت های مناسب برای برقراری ارتباط افقی میان دروس فقط برای آموزگار پایه ممکن است.

۴- امکان تنظیم فاصله جلسات تدریس در طول هفته فراهم می شود و دیگر لزومی ندارد درس قرآن در دو ساعت پشت سر هم و در یک روز برگزار شود.

۱۶- ارتقای توانایی آموزگاران با استفاده از شیوه‌های متنوع و مؤثر

توضیح: استفاده از روش‌هایی که زمینه تعلیم و تعلم همزمان را فراهم نموده و موجب ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای آموزگاران می‌شود؛ یعنی روش‌های آموزش به نحوی است که موجب ارتقای توانایی معلمان و انس و علاقه بیشتر آنها به قرآن کریم می‌شود.

۱۷- استفاده از زمان و فضای مناسب برای آموزش قرآن

توضیح: گاهی به دلایل مختلفی درس قرآن در آخرین ساعات روز آخر هفته تدریس می‌شود که به هیچ وجه زمان مناسبی نیست.

۱۸- ضرورت استمرار در آموزش قرآن و رعایت تعدد و فاصله جلسات تدریس در طول هفته

۱۹- اختصاص دادن مدت زمان آموزش لازم، برای دستیابی به اهداف درس قرآن

۲۰- نظارت و پشتیبانی از برنامه آموزش قرآن به منظور تقویت جایگاه این درس در دوره ابتدایی

۲۱- وجود ویژگی‌های زیر در شیوه‌های ارزش‌یابی ضروری است:

الف) تقویت علاقه دانش‌آموزان نسبت به یادگیری

ب) توجه به دو اصل تشویق و احساس موفقیت در فرایند ارزش‌یابی

ج) حفظ و تقویت منزلت و اهمیت درس قرآن در میان سایر دروس

در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، باید از سخت‌گیری‌های بی جا و یا سهل‌انگاری پرهیز کرد.

د) حرکت از ارزش‌یابی توصیفی به سمت ارزش‌یابی کمی. در شرایط فعلی ارزش‌یابی این درس در پایه اول و دوم ابتدایی

توصیفی و در سایر پایه‌ها مانند سایر دروس کمی است. در آینده نیز شیوه ارزش‌یابی درس قرآن، از نظر کیفی یا کمی بودن مانند سایر دروس خواهد بود.

ه) توجه به اصل تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان

و) دور بودن از محیط‌های اضطراب‌آور

۲۲- اشاعه برنامه آموزش قرآن از راه‌های گوناگون، به ویژه بهره‌گیری از اولیای دانش‌آموزان و صدا و سیما

توضیح: باید از راه‌های مختلف اولیای دانش‌آموزان را با اهداف، روش‌های تدریس و سطوح مورد انتظار یادگیری دانش‌آموزان در درس قرآن آشنا کرد.

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی

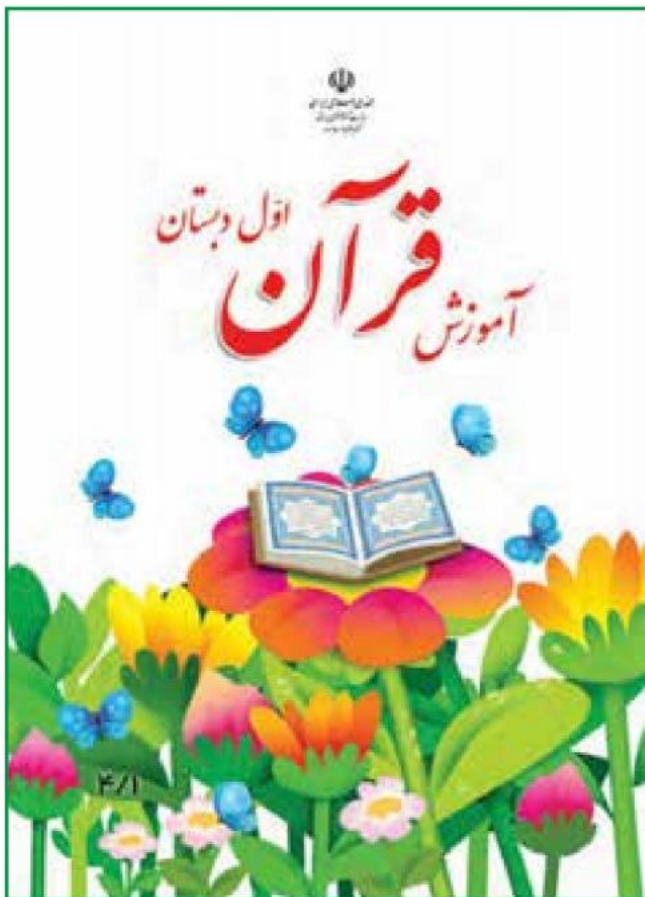
- ۱- آشنایی با قرآن کریم به عنوان کلام الهی و کتاب آسمانی
- ۲- تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن
- ۳- توانایی روخوانی قرآن به صورت شمرده و آرام از روی مصحف با رسم الخط آموزشی
- ۴- توانایی خواندن آیات کتاب درسی به صورت روان یا آهنگین
- ۵- آشنایی با قواعد ضروری روخوانی قرآن
- ۶- حفظ برخی از سوره های کوتاه کتاب درسی
- ۷- آشنایی با برخی از داستان های قرآن کریم
- ۸- فراگیری معنای برخی از کلمات ساده و عبارات کوتاه قرآن
- ۹- ایجاد و تقویت علاقه به شنیدن، خواندن و فهم معنای آیات قرآن کریم
- ۱۰- آشنایی با مفهوم برخی از پیام های قرآن
- ۱۱- شناخت و تقویت استعداد های دانش آموزان، در گرایش های مختلف آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن در پایه اول ابتدایی

طبق مصوبه جلسه ۶۷۷ شورای عالی آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۸۱/۶/۷ دانش آموز در دوره ابتدایی و نیز پایان پایه اول

ابتدایی توانایی های زیر را کسب می کند :

- ۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره های کتاب علاقه نشان می دهد.
 - ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد.
 - ۳- با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.
 - ۴- با معنای برخی از عبارات ساده قرآن (به زبان کودکانه یا شعر) آشنا می شود.
 - ۵- در خواندن آهنگین و جمعی سوره های کتاب درسی، مشارکت می کند.
 - ۶- با گوش دادن به قرائت آیات قرآن و نگاه کردن به عبارات آنها ، سوره های کتاب درسی را به صورت ساده یا آهنگین می خواند.
 - ۷- برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی کتاب را بر اساس سیر سوادآموزی فارسی می خواند.
- در طرح هم سوسازی برنامه های درسی با برنامه درسی ملی اهداف ذیل در درس آموزش قرآن پایه اول ابتدایی اضافه شده است.

۱- تقویت قدرت تخیل، تفکر و تعقل

۲- تقویت ایمان و باور به خدای یگانه و سایر اعتقادات اسلامی

۳- آشنایی با برخی از آموزه‌های دینی و پدیده‌های طبیعی به عنوان نشانه‌ها و نعمت‌های الهی

۴- تلاش در انجام برخی آداب پسندیده و اسلامی

۵- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام‌های قرآنی و معنای بعضی از کلمات ساده آنها

یکی از اقدامات قابل توجه در برنامه درسی ملی تدوین جدول الگوی تعیین اهداف دروس است. این الگو یک جدول دویجی است که همه دروس باید اهداف خود را در دوره‌ها و پایه‌های مختلف تحصیلی در قالب این الگو تدوین کنند. این جدول شامل چهار ستون و پنج ردیف است. ستون‌ها حاوی عرصه‌های مختلفی هستند که همه حوزه‌های مربوط به انسان را شامل می‌شوند. این حوزه‌ها عبارتند از «خود، خدا، خلق و خلقت». منظور از خلق جامعه بشری است که دربردارنده همه نهادهای جامعه از خانواده تا نهاد سیاست و حکومت می‌باشد و منظور از خلقت نیز آفرینش الهی اعم از پدیده‌های مادی و غیرمادی است. همچنین جدول مذکور در پنج ردیف خود پنج عنصر اصلی در تعلیم و تربیت انسان را شامل می‌شود. این پنج عنصر عبارتند از: تفکر و تعقل، ایمان و باور، علم، عمل و اخلاق.

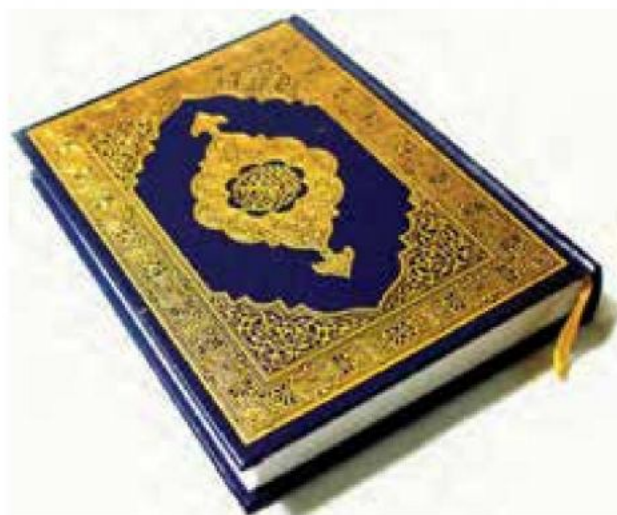
اینک می‌توانید اهداف کامل شده آموزش قرآن در پایه اول ابتدایی را در آینه این جدول که در صفحه بعد آمده است، مشاهده کنید.

مطالعه و ملاحظه دقیق مطالب این جدول و برقراری ارتباط هر یک از این اهداف با محتوا، روش‌های تدریس و ارزش‌یابی که تفصیل آنها در همین کتاب ارائه شده است، می‌تواند گام مؤثر و مهمی در تحقق اهداف برنامه درسی ملی باشد.

جدول اهداف آموزش قرآن پایه اول ابتدایی

عرصه ها / عناصر	خود	خدا	خلق	خلقت
تفکر و تعقل	۱. پرورش قدرت تخیل ۲. تفکر در خلقت اعضا و جوارح خودش	آشنایی با صفات خدا مانند خالقیت، مهربانی و بخشندگی و تفکر در آنها	تفکر درباره نقش هر یک از افراد جامعه مربوط به دانش آموز (خانواده، همکلاسی ها و ...)	۱. تفکر در خلقت پدیده های خدا و زیبایی های طبیعت ۲. تفکر درباره رابطه بین موجودات در طبیعت ۳. تفکر درباره اهمیت حفظ محیط زیست
ایمان، باور	۱. خود را آفریده خدا می داند. ۲. علاقه به پرتلاش بودن و پرهیز از تنبلی و سستی ۳. علاقه به خواندن قرآن و انس با آن ۴. خدا را نگهدارنده خود می داند.	۱. یاد خدا ۲. علاقه به کتاب خدا و خواندن آن ۳. قرآن کلام خدا است. ۴. تقویت ایمان به خدا (با دیدن نعمت ها) ۵. علاقه به پیامبر اکرم (ص) و خاندان پاک او ۶. علاقه به برخی از پیامبران الهی ۷. علاقه به خواندن نماز (سخن با خدا) ۸. علاقه به دعا کردن و سخن با خدا	۱. باور به محبت خدا نسبت به انسان ها ۲. خدا را نگهدارنده مردم می داند.	۱. خداوند آفریننده همه موجودات است.
علم	۱. آشنایی با نعمت های خدا در وجودش ۲. آگاهی از ضرورت پرهیز از اسراف ۳. آشنایی با معنای برخی کلمات و عبارات ساده و کوتاه قرآنی ۴. آشنایی با روخوانی کلمات و عبارات ساده قرآن کریم ۵. آشنایی با برخی آداب اسلامی در زندگی ۶. آشنایی با نماز ۷. آشنایی با اهمیت پاکیزگی در زندگی خود ۸. آگاهی از اهمیت و ارزش علم آموزی	۱. آشنایی با برخی از سخنان خدا در قالب پیام های قرآنی ۲. آشنایی با برخی از سوره های قرآن کریم ۳. آشنایی با پیامبر اکرم (ص) و خاندان پاک او ۴. آشنایی با برخی از پیامبران الهی ۵. آگاهی با برخی از آداب تلاوت کتاب خدا ۶. آشنایی با مسجد به عنوان مکانی برای عبادت خدا ۷. آشنایی با رفتار پیامبر اکرم (ص) و خانواده ایشان ۸. آشنایی با برخی از داستان های قرآن کریم	آگاهی از نقش هر یک از اعضا در خانواده	۱. آشنایی با برخی از پدیده های طبیعی به عنوان نعمت خدا ۲. آگاهی از فرایند تولید نان و ضرورت پرهیز از اسراف ۳. آگاهی از وقت شناسی و زمان انجام کارها

۱. پرهیز از اسراف کردن و هدر دادن نعمت‌های خدا ۲. رعایت نظافت و حفظ محیط زیست	۱. همکاری با سایر دانش‌آموزان در فعالیت‌ها ۲. سلام کردن در برخورد با دیگران ۳. تشکر از خانواده و دیگران ۴. همکاری اعضای خانواده با هم	۱. شروع کارها با نام خدا ۲. مشارکت در خواندن برخی از سوره‌های قرآن ۳. انجام کارهایی که خدا دوست دارد. ۴. تشکر از خدا	۱. احساس شادی ۲. مهارت گفتن بسم الله در آغاز کارها و الحمد لله در پایان کارها ۳. توانایی روخوانی عبارات و آیات قرآنی کتاب‌درسی ۴. توانایی در ساخت وسایل ساده دستی ۵. توانایی حفظ سوره‌های توحید و حمد ۶. توانایی خواندن کلمات قرآنی از روی لوحه ۷. رعایت نظافت شخصی	عمل
سعی در پاکیزگی محیط زیست	۱. مهربانی با دوستان ۲. احترام به دیگران ۳. محبت و دوستی اعضای خانواده با یکدیگر	تلاش در جهت انجام کارهایی که خدا دوست دارد.	۱. احساس رضایت از احترام به دیگران و انجام کارهای خوب ۲. سعی در انجام کارها با آرامش ۳. احساس رضایت از دریافت پاداش در برابر سعی و تلاش ۴. سعی در پرهیز از رفتارهای بد ۵. سعی در رعایت پاکیزگی ۶. سعی در پرهیز از کارهای بد (مانند حسد و ...)	اخلاق

محتوای کتاب آموزش قرآن پایه اول دبستان و روش کلی تدریس دروس آن

کتاب آموزش قرآن پایه اول ابتدایی دارای یک پیش‌گفتار و ۷ درس است. هر درس در چهار جلسه، یعنی در یک‌ماه تحصیلی آموزش داده می‌شود. محتوای کتاب و روش کلی تدریس دروس آن به شرح زیر است.

الف) پیش‌گفتار

سخنی با والدین و معلمان: با توجه به جایگاه مهم پدران و مادران در تربیت و رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان و نیز نقش مؤثر ایشان در پیشبرد برنامه درسی قرآن در دوره ابتدایی، در ابتدای کتاب درسی دانش‌آموزان حدود دو صفحه مطلب با عنوان سخنی با اولیای دانش‌آموزان آمده است. مناسب است در ابتدای سال تحصیلی با هماهنگی مدیر محترم آموزشگاه ترتیبی اتخاذ شود تا از اولیای دانش‌آموزان دعوت به عمل آید و این دو صفحه برای آنان خوانده و توضیح داده شود تا ایشان با اطلاع از محتوا و روند آموزش، معلم را در رساندن به اهداف قصد شده برنامه درسی قرآن یاری رسانند. این پیش‌گفتار از قسمت‌های زیر تشکیل شده است.

۱- ابتدا حدیث شریفی که از حضرت امیرالمؤمنین امام علی علیه‌السلام درباره وظایف پدر در مقابل فرزند آمده است برای اولیا خوانده و درباره آن صحبت کوتاهی انجام شود.

۲- موارد ۷ گانه مورد انتظار که در پیش‌گفتار کتاب آمده است به زبان ساده برای والدین توضیح داده می‌شود.

۳- یکی از دروس یا برخی از موضوعاتی که در پی می‌آید به اجمال و اختصار با حضور تعدادی از دانش‌آموزان به عنوان نمونه، برای اولیای دانش‌آموزان اجرا می‌شود، تا آنان با چگونگی اجرا و همچنین زیبایی‌های درس آموزش قرآن آشنا شوند.

۴- به اولیا تأکید شود که نقش الگویی آنان در خواندن روزانه قرآن کریم بهترین روش برای تشویق دانش‌آموزان به انس با قرآن است.

۵- پس از مطالب مربوط به والدین، ضروری‌ترین مسائل مربوط به تدریس کتاب، خطاب به آموزگاران عزیز در پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان آمده است. مطالعه دقیق این صفحات، علاوه بر مطالعه کتاب راهنمای معلم، بسیار مفید و ضروری است.

ب) محتوا و روش کلی تدریس دروس

این قسمت دارای دو بخش زیر است.

۱- بخش اجزای آموزش قرآن شامل، اهداف، محتوا، وسایل کمک آموزشی، روش‌های تدریس، فعالیت‌های یادگیری و شیوه‌های ارزش‌یابی است.

۲- بخش فرایند آموزش قرآن؛ این فرایند دارای چند مرحله است که توسط معلم تنظیم و اجرا می‌شود. در زیر جدول مربوط به آموزش مراحل و فرایندهای آن و توضیحات مربوطه آمده است. توضیح اینکه این جدول می‌تواند برای آموزش شعر، پیام، لوحه برای آموزش تصویر در آموزش قرآن مورد استفاده قرار گیرد.

جدول راهنمای آموزش قرآن در دوره ابتدایی

اهداف	محتوا	وسایل کمک آموزشی	روش‌های تدریس	فعالیت‌های یادگیری	روش‌های ارزش‌یابی

۱- موضوع هر درس و تصویر مربوط به آن : هر درس دارای یک موضوع خاصی است. این موضوع در قسمت‌های مختلف آن درس در قالب‌های متن، تصویر و گفت‌وگو مورد توجه قرار گرفته است. این تصویر در ابتدای هر درس آمده است. دقت دانش‌آموزان به این تصویر و گفت‌وگو درباره آن، علاوه بر تقویت قدرت تخیل و تفکر دانش‌آموزان، فضای مناسب جهت ورود به موضوع درس را فراهم می‌آورد.

فرایند آموزش

- ۱- گروه‌بندی دانش‌آموزان در گروه‌های ۲ یا ۳ نفره
 - ۲- معلم از بچه‌ها می‌خواهد هر کدام به تصویر با دقت نگاه کنند.
 - ۳- درباره آنچه که در تصویر دیده‌اند با دوست یا دوستان هم گروه خود گفت‌وگو و تعریف کنند.
 - ۴- دانش‌آموزان نتیجه گفت‌وگو را برای هم کلاسی‌های خود بگویند.
- نکته :** سعی شود بیشتر دانش‌آموزان در بحث و گفت‌وگو شرکت کنند.
- ۵- در صورتی که دانش‌آموزان به اهداف و موضوعات مورد نظر در درس اشاره کردند معلم آنها را تشویق می‌کند و آن اهداف را مورد تأکید قرار می‌دهد و در غیر این صورت معلم، با پرسش و پاسخ، دانش‌آموزان را به سوی بیان اهداف مورد نظر سوق می‌دهد.

تذکر مهم : به منظور تقویت اعتماد به نفس دانش‌آموزان و جرأت اظهار نظر و مشارکت در گفت‌وگو و فعالیت‌های کلاسی، در صورتی که نظر دانش‌آموزی صحیح و مناسب نباشد، به طور مستقیم اشتباه او را متذکر نمی‌شویم؛ بلکه با پرسش و پاسخ با او یا سایر دانش‌آموزان، پاسخ‌ها را به سوی پاسخ مناسب و صحیح سوق می‌دهیم.

۲- شعر مربوط به موضوع درس : معمولاً پس از تصور جلسه اول هر درس، شعری آورده شده است. این شعر زمینه‌ساز درک عمیق‌تر و کاربردی‌تر موضوع درس و نیز تقویت‌کننده انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به درس قرآن و موضوع مورد بحث است.

فرایند آموزش

- ۱- پخش شعر از طریق نوار صوتی (یا cd) و گوش کردن معلم و دانش‌آموزان به آن
- ۲- پخش مجدد شعر از نوار (یا cd) و هم‌خوانی معلم و دانش‌آموزان با آن
- ۳- جمع‌خوانی شعر توسط معلم و دانش‌آموزان بدون نوار صوتی
- ۴- خواندن شعر توسط دانش‌آموزان داوطلب
- ۵- پرسش و پاسخ و گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره مفاهیم و مضامین شعر که مرتبط با موضوع درس و اهداف مورد نظر است.

۳- پیام قرآنی : پیام قرآنی آیه یا عبارت قرآنی کوتاه و زیبایی است که دارای پیامی بلند و ارزشمند درباره موضوعات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و ... است. بدیهی است این پیام‌ها مناسب با درک و فهم کودکان است.

فرایند آموزش

- ۱- پیام و ترجمه آن از طریق نوار پخش می‌شود و دانش‌آموزان با کمک نوار و راهنمایی معلم پیام را چند بار هم‌خوانی می‌کنند.
- ۲- معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که به کمک تصویر پیام قرآنی درباره آن با دوستان هم گروه خود، گفت‌وگو کرده و سپس نظر خود را برای کلاس بیان می‌کنند. برای درک بیشتر مفهوم پیام، خوب است معلم از دانش‌آموزان بخواهد که برخی مصادیق دیگر پیام را علاوه بر آنچه در تصویر مربوط آمده است، بیان کنند.

۳- جمع خوانی پیام قرآنی توسط معلم و دانش آموزان بدون نوار صوتی

۴- درخواست خواندن پیام از دانش آموزان داوطلب

۴- سوره و شعر مربوط به آن

مراحل آموزش

۱- آماده کردن لوحه سوره و نوار آموزشی و دستگاه پخش صوت قبل از ورود به کلاس

۲- نصب لوحه سوره

۳- پخش قرائت سوره و تدریس آن^۱

۴- شعر هر یک از سوره ها که با مفاهیم آن سوره ارتباط دارد را به روش شعرهای مربوط به تصاویر اول هر درس، تدریس و

تمرین می شود.

۵- فعالیت ها

مراحل آموزش

۱- دانش آموزان به تصویر نگاه می کنند و با کمک معلم به اهداف مدنظر اشاره کرده و درباره آنها گفت و گو می کنند.

۲- معلم دانش آموزان را به سمت بیان اهداف سوق می دهد.

۳- معلم سعی می کند اغلب یا همه دانش آموزان را به شرکت در بحث تشویق کند.

۶- داستان : در کتاب آموزش قرآن، دو نوع داستان آمده است. نوع اول داستان هایی درباره قرآن و نوع دوم داستان هایی از

قرآن کریم است مانند داستان کودکی حضرت موسی (ع)

مراحل آموزش

۱- دانش آموزان درباره تصویرهای مربوط به داستان با یکدیگر گفت و گو کرده و سپس نظر خود را برای دوستانشان بیان

می کنند.

۲- معلم به کمک تصاویر، داستان مربوط را به زبان کودکان برای دانش آموزان تعریف می کند. متن کامل مربوط به هر یک از

داستان ها در بخش دوم همین کتاب در درس مربوط به آن داستان آمده است.

۷- روخوانی : در کتاب آموزش قرآن، کلمات و عباراتی از قرآن کریم به منظور آموزش روخوانی آمده است. منظور از

روخوانی خواندن کلمات و عبارات به صورت آرام و شمرده و یا حداقل بخش بخش است.

مراحل آموزش

۱- لوحه درس بر روی تخته سیاه یا استقرار آن بر روی میز معلم به صورت منشور نصب شود.

۲- معلم به روش صحیح به بخش های کلمات لوحه اشاره می کند و بچه ها هم به صورت بخش بخش و دسته جمعی آنها را

می خوانند.

۳- معلم از دانش آموزان داوطلب می خواهد که هر کدام یک سطر را به صورت بخش بخش بخوانند.

۴- دانش آموزان به صورت فردی از روی کتاب درسی شان می خوانند.

تذکر :

۱- مکث بین بخش ها برای تقویت تشخیص ترکیب حروف و حرکات مهم و ضروری است.

۱- در بخش دوم کتاب در توضیحات مربوط به درس اول، روش تدریس سوره ها در ذیل سوره توحید با تفصیل بیشتر بیان شده است. بدیهی است سایر سوره های کتاب نیز به

همین روش تدریس می شود.

۲- برخی دانش آموزان کلمات و عبارات را بخش بخش و برخی آرام و شمرده می خوانند، معلّم توضیح می دهد که هر دو خوب و درست است؛ همچنین می گوید بچه ها هر کس دوست دارد می تواند کلمات و عبارات را شمرده بخواند.

۸- یادآوری: در این بخش، مطالب دروس گذشته برای دانش آموزان یادآوری و جمع بندی می شود. این امر موجب تثبیت و تعیین یادگیری می شود. ضمناً این موضوع برای دانش آموزان ضعیف، کارکرد جبرانی و تقویت کنندگی نیز دارد.

مراحل انجام فعالیت

- ۱- امکانات و ابزار لازم برای ساخت رحل تهیه می شود.
- ۲- معلّم مرحله به مرحله ساختن رحل را به کمک دانش آموزان انجام می دهد.
- ۳- از دانش آموزان می خواهند که رحل ساخته شده را رنگ آمیزی و تزیین کنند.
- ۹- قرآن در تابستان: در پایان کتاب برای هر هفته از ماه های فصل تابستان یک صفحه از عبارات قرآنی در نظر گرفته شده است، تمرین خواندن این عبارات، از یک سو مهارت های کسب شده در روخوانی قرآن را تثبیت می کند و از سوی دیگر زمینه ساز انس با قرآن کریم و خواندن مستمر آن است.

مراحل آموزش

- ۱- تعدادی از دانش آموزان متن درس آخر را می خوانند.
 - ۲- دانش آموزان درباره مطالب ارائه شده گفت و گو می کنند و نظرات خود را برای دانش آموزان دیگر بیان می کنند.
 - ۳- معلّم ضمن ارائه توضیحات لازم، دانش آموزان را به خواندن آیات هر صفحه در فصل تابستان تشویق می کند.
 - ۴- معلّم دانش آموزان را به حفظ و نگهداری و احترام به کتاب درسی قرآن خود تشویق می کند و از آنها می خواهد که این کتاب را در قفسه کتاب های خود به خوبی نگهداری کنند و یا آن را به مدرسه یا مسجد محل تحویل دهند.
- در این قسمت به دلیل اهمیت روش صحیح اشاره به بخش های کلمات، این روش به تفصیل بیان می شود.

نحوه اشاره صحیح به بخش های کلمات

اشاره صحیح به حروف و حرکات، از مهم ترین گام های اولیه در آموزش روخوانی قرآن است. این امر منجر به بازشناسی حروف و حرکات و دقت در صحیح خواندن آنها و ترکیب بخش های کلمات توسط دانش آموزان می شود. کسب این مهارت در روخوانی قرآن، همچون جایگاه شناخت حروف و حرکات در خواندن و نوشتن زبان فارسی و نیز مانند یادگیری چهار عمل اصلی در ریاضی، از اهمیت خاصی برخوردار است. اگر این آموزش، صحیح و کامل انجام شود، مهم ترین سنگ بنای مهارت خواندن صحیح قرآن گذاشته شده است و در غیر این صورت حتی در سال های بالاتر نیز باید این مرحله از آموزش با دقت انجام شود.

اشاره به حروف و حرکات معمولاً به کمک خط بر یا وسیله ای مانند خط کش انجام می شود. از آنجا که هنگام اشاره کردن، دست یا ثابت است و یا متحرک، روش صحیح اشاره در دو بخش زیر توضیح داده می شود.

الف) اشاره ثابت: در این نوع اشاره، دست ثابت است. این شکل از اشاره در موارد زیر انجام می شود.

۱- اشاره به حرکات «ـَـ» در بخش های دارای این گونه حرکات؛ مانند:

آموزگار با خط‌بر یا وسیله مشابه دیگری به حرکت «ئ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان همه با هم بگویند «خُ»؛ ممکن است در یکی دو بار اول، برخی از دانش‌آموزان به جای این که بگویند «خُ» بگویند «أ». به آنها تذکر می‌دهیم هر حرکت را با حرف آن بخوانند. سپس با کمی مکث به حرکت «ی» اشاره می‌کنیم تا دانش‌آموزان بگویند «لِ» و آن‌گاه به حرکت «ع» اشاره می‌شود تا آن‌ها بگویند «ق».

۲- اشاره به تنوین (ـَـ َـ ِـ) : اشاره به تنوین مانند اشاره به حرکات کوتاه است؛ یعنی برای اشاره به تنوین، دست ثابت است و به «ـَ» یا «ـِ» یا «ـِ» اشاره می‌شود؛ مانند :

در کلمه «حَرَجًا» آموزگار به «ـَ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «حَ» و سپس به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «رَ» و آنگاه به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «جَن». همچنین در کلمه «أَحَدٌ» آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «دِن». در کلمه «وَلَدٌ» نیز آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند : «دُن».

تذکر: دقت کنید فلش‌هایی که در این کلمات کشیده شده است، فقط نشان‌دهنده اشاره شما به حرکات است، نه این که باید این فلش‌ها را رسم کنید.

ب) اشاره متحرک : در این نوع اشاره، دست حرکت می‌کند. این شکل از اشاره در موارد زیر پیش می‌آید.

۱- اشاره از حرف به سوی حرکات بلند (ا، ی، ی، و) در بخش‌های دارای این گونه ترکیبات، مانند :

آموزگار درحالی که به کمک خط‌بر، از حرف «ن» به سوی صدای «و» اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «نو» آن‌گاه از حرف «ح» به سوی صدای «ای» اشاره شده و آنها می‌گویند «حی» و بالاخره از حرف «ه» به سوی «ا» اشاره می‌شود تا بگویند «ها».

توجه دارید که فلش‌ها فقط مسیر حرکت دست را نشان می‌دهد، نه این که باید این فلش‌ها رسم شود.

تذکر: اشاره به الف کوتاه (ـُ) دو حالت دارد : چنانچه الف کوتاه روی حرف باشد، مانند کلمه «هَذَا» به آن اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «ها»؛ و چنانچه الف کوتاه روی پایه «ی» باشد، در این صورت مثل صدای بلند اشاره می‌شود؛ مانند کلمه «هُدًی» که از حرف «د» به سوی «ـُ» اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «دا».

۲- اشاره از حرکت کوتاه به سوی علامت سکون؛ مانند :

آموزگار از حرکت «ـَ» به علامت (ـْ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «أَمْ»، آن‌گاه از صدای «ـِ» به علامت (ـْ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «أَمْ».

اشاره می‌کند تا بگویند «هَـ» و سپس از حرکت «ئ» به علامت (ـَ) اشاره می‌شود تا بگویند «هَمْ».

۳- اشاره به تشدید در بخش‌های دارای حرف مشدّد مانند :

حَقَّ

آموزگار درحالی که از حرکت کوتاه «ـَ» به‌سوی علامت تشدید اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «حَقَّ» آن‌گاه آموزگار پس از کمی مکث، با توجه به حرکت حرف تشدید، به‌صورت ثابت یا متحرک به آن حرکت اشاره می‌کند. در مورد مثال بالا با اشاره ثابت به حرکت «ـَ» اشاره می‌شود و بچه‌ها می‌گویند «قَّ». دو مثال دیگر :

لَمَّا نَجَّيْ

آموزگار در کلمه «لَمَّا» ابتدا از حرکت «ـَ» به‌سوی علامت تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث از حرف «م» به‌سوی صدای «ا» اشاره می‌کند. در کلمه دوم نیز، ابتدا به حرکت «ئ»، سپس از حرکت «ـَ» به‌سوی تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث، از حرف «ج» به‌سوی صدای «ی» اشاره می‌شود.

نکته : وجود کمی مکث بین اشاره به بخش اول حرف مشدّد و بخش دوم آن ضروری است. این امر به‌خوبی به دانش‌آموزان می‌آموزد که حرف دارای تشدید درواقع دو حرف است و دو بار خوانده می‌شود.

توجه :

۱- از دانش‌آموزان بخواهید که هم‌زمان با اشاره شما، بخش‌ها و کلمات را به‌صورت دسته‌جمعی بخوانند. ممکن است برخی از دانش‌آموزان، بعضی از بخش‌ها را زودتر یا دیرتر از اشاره شما بخوانند؛ از آنها بخواهید با اشاره بخوانند و عقب یا جلو نیفتند.

۲- در آموزش لوحه‌ها، ابتدا دانش‌آموزان به روش فوق، کلمات و عبارات را دسته‌جمعی می‌خوانند و پس از کمی تمرین، خوب است با اشاره آموزگار خواندن به‌صورت انفرادی نیز انجام شود. پرسش انفرادی را همیشه از دانش‌آموزان قوی‌تر آغاز می‌کنیم.

چند تذکر

در آموزش روخوانی توجه به نکات زیر ضروری است :

۱- آموزگار محترم! از خواندن کلمات بپرهیزید؛ بلکه به روش فوق کمک کنید تا خود دانش‌آموزان کلمات و عبارات را روخوانی کنند.

۲- استفاده از لوحه و اشاره صحیح به بخش‌های کلمات و خواندن بخش‌بخش آنها توسط دانش‌آموزان به‌صورت دسته‌جمعی و انفرادی، مهم‌ترین نقش را در کسب مهارت روخوانی دارد و عدم توجه کافی به انجام این امر، در کسب این مهارت اختلال جدی ایجاد می‌کند.

۳- مناسب‌ترین شیوه برای خواندن کلمات، آن است که دانش‌آموز با دیدن هر بخش از کلمه، همان بخش را بلند بخواند؛ یعنی

لازم نیست که دانش آموز ابتدا در ذهن خود، همه بخش های کلمه را مرور کند سپس تمام آن را یک جا بلند بخواند. شما با تأکید بر نحوه مناسب خواندن، دانش آموزان را کمک کنید تا بدون اضطراب، کلمات را به روش صحیح، شمرده و آرام بخوانند. سرعت خواندن بخش ها با توجه به توانایی فردی دانش آموزان و با تمرین، به تدریج افزایش می یابد.

۴- دانش آموزان برای کسب مهارت روخوانی، به فرصت کافی نیاز دارند. این فرصت را با توجه به استعداد های متفاوت آنها در اختیارشان بگذارید و انتظار نداشته باشید که همه در یک زمان به مهارت مورد نظر دست یابند.

۵- لازم نیست دانش آموزان لوحه درس را در یک جلسه آن قدر تکرار کنند تا همه آنها بتوانند کلمات را به صورت روان بخوانند؛ بلکه تمرین و تکرار هر لوحه در یک جلسه به آمادگی دانش آموزان و شوق و رغبت آنها بستگی دارد. فرصت های بعدی، مهارت آنها را به حد انتظار می رساند.

۶- دانش آموزان را تشویق کنید که هر روز، درس قرآن را در خانه برای والدین خود بخوانند.

وسایل آموزشی و کمک آموزشی

ابزارها و رسانه های آموزشی جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه ها هرچه از تنوع و جذابیت بیشتری برخوردار باشد، بر عمق و وسعت یادگیری می افزاید. رسانه های مورد استفاده در درس قرآن عبارت اند از :

۱- **کتاب درسی** : کتاب درسی، حلقه اتصال بین برنامه ریزان، معلمان، دانش آموزان، اولیای آنها و افکار عمومی جامعه است به طوری که هیچ رسانه آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست.

ارکان مهم برنامه درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، منطق سازماندهی محتوا، روش های آموزش و شیوه های ارزش یابی، در کتاب درسی تجلی می یابد.

۲- **لوحه آموزشی** : لوحه، قسمتی از متن کتاب است که به صورت تصویر و یا نوشته، در ابعاد بزرگ تر، برای تسهیل امر یادگیری به کار می رود.

آموزگار جهت تمرکز و جلب توجه دانش آموزان، لوحه را در کلاس، پیش روی دانش آموزان نصب می کند و به روشی که توضیح داده خواهد شد، از دانش آموزان می خواهد تا سوره های کوتاه یا کلمات و عبارات قرآنی را بخوانند.

۳- **نوار آموزشی** : یکی از مؤثرترین مهارت ها در آموزش هر درس به ویژه آموزش زبان، مهارت گوش دادن است. بنابراین نوارهای آموزشی که وسیله ای ساده و قابل دسترس برای عموم است، با بهره گیری از گوش فرادادن به آیات در دست یابی به مهارت قرائت قرآن بسیار مفید و مؤثر است.

معلمان محترم با استفاده از ضبط صوت و نوار آموزشی، در واقع قاری توانایی را به کلاس می برد و ضعف های موجود را جبران می کند.

دانش آموزان با تقلید و الگو گرفتن از قرائت نوار، به تدریج می توانند شبیه نوار بخوانند و به مهارت های قرائت صحیح دست یابند.

در نوار آموزشی عبارات و آیات به صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیشتری نسبت به نوارهای رایج، و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است.

۴- **کتاب راهنمای معلم** : به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیشتر در دست یابی به اهداف آموزشی، کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می شود. در بخش اول، کلیاتی درباره اهداف، محتوای

کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم، توضیحات جزئی درباره‌ی هر درس ارائه می‌شود. معلم با مطالعه‌ی دقیق کتاب راهنما، از یک سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دست‌یابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان ارتقا می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیشتری در کلاس حضور می‌یابد.

این کتاب زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار بیشتر در معلم را نیز فراهم می‌آورد.

۵- نرم افزار آموزش قرآن پایه اول ابتدایی: این نرم افزار که برای دانش‌آموزان تهیه شده است می‌تواند ضمن ایجاد انگیزه و تقویت علاقه دانش‌آموز به یادگیری قرآن، زمینه‌های سرگرمی او و نیز آموزش غیرمستقیم را در کودک فراهم آورد. (همکاران محترمی که مایل به استفاده از این نرم افزار می‌باشند می‌توانند از طریق ادارات مناطق و نواحی و یا معاونت فناوری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی اقدام به تهیه این نرم افزار نمایند.)

۶- وب‌گاه (سایت) گروه درسی قرآن: آموزگاران محترم و اولیای دانش‌آموزان می‌توانند با مراجعه به وب‌سایت گروه درسی قرآن، ضمن استفاده از مطالب و برنامه‌های آن، هرگونه اظهارنظر و پیشنهاد خود را در زمینه اصلاح و تکمیل برنامه درسی و کتاب آموزش قرآن با گروه درسی قرآن در میان بگذارند.

وب‌گاه (وب‌سایت): quran_dept.talif.sch.ir

پیام‌نگار (ایمیل): quran_dept@talif.sch.ir

پیش از بیان روش کلی تدریس هر یک از موضوعات آموزش قرآن پایه اول ابتدایی، مناسب است معلم محترم، اقدامات زیر را به عنوان فعالیت‌های پیش از تدریس انجام دهد. این فعالیت‌ها به بازدهی تدریس می‌افزاید.

فعالیت‌های پیش از تدریس

۱- مطالعه کتاب راهنمای معلم: خوب است آموزگار محترم یک بار کتاب راهنمای معلم را به طور کامل و دقیق مطالعه کند تا به طور کامل نسبت به مسائل مختلف آموزش قرآن اطلاع لازم را پیدا کند. همچنین پیش از تدریس هر درس، مطالب خاص مربوط به آن درس را که در بخش دوم همین کتاب آمده است مجدداً به دقت مطالعه کند.

۲- آماده کردن دستگاه پخش صوت و نوار آموزشی: پیش از تدریس، از سالم بودن دستگاه پخش صوت مطمئن شوید و نوار آموزشی و محلی را که باید در آن جلسه پخش شود مشخص کنید. مناسب است حداقل یک بار پیش از تدریس نوار آموزشی و سوره مربوط به آن درس را گوش کنید تا با آمادگی و تسلط بیشتری سوره تدریس شود.

۳- آماده کردن لوحه: لوحه مربوط به درس را که شامل سوره‌های کوتاه و روخوانی کلمات و عبارات قرآنی می‌شود از قبل آماده کرده و در محل مناسبی در کلاس نصب کنید.

۴- پیش‌بینی و تهیه سایر وسایل کمک آموزشی: به منظور ایجاد جذابیت و تقویت یادگیری، همچنین تعمیق و عینی کردن موضوعات یادگیری متناسب با هر فعالیت، از برخی وسایل ساده کمک آموزشی استفاده شود.

مثلاً می‌توان برای تدریس داستان نان در درس دوم با آوردن یک خوشه گندم، مقداری آرد و تکه‌ای نان فضای آموزش را با نشاط، عینی و جذاب کرد.

در صورت امکان استفاده از سی‌دی‌ها، فیلم‌ها و تصاویر آموزشی به تناسب موضوع بسیار مفید است.

رفع اشکالات روخوانی

اشکالات روخوانی دانش‌آموزان به عواملی مانند ضعف مهارت روخوانی، عدم دقت، شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس آنها مربوط است. بدیهی است در صورتی تمرین و تکرار می‌تواند موجب تقویت مهارت روخوانی دانش‌آموزان شود که اشکالات روخوانی ایشان به شیوه صحیح از سوی آموزگار برطرف شود.

پیش از بیان شیوه رفع اشکالات روخوانی، توجه به اصول زیر برای توفیق بیشتر در این امر ضروری است.

- ۱- رفع اشکال همراه با تشویق دانش‌آموز نسبت به آنچه صحیح خوانده است، باشد تا موجب تقویت اعتماد به نفس او گردد.
- ۲- رفع اشکال باید به نحوی انجام شود که موجب اضطراب دانش‌آموز نشود.
- ۳- حتی‌الامکان خود دانش‌آموز، اشکال خویش را برطرف کند.
- ۴- رفع اشکال، موجب صرف وقت بیش از حد و یا تشدید اضطراب دانش‌آموز نشود.
- ۵- آموزگار نباید بلافاصله حالت صحیح کلمه را بخواند و همچنین به دانش‌آموزان تذکر دهد در صورتی که یکی از دوستانشان کلمه‌ای را اشتباه خواند، بلافاصله اشکال او را تصحیح نکنند.
- ۶- رفع برخی از اشکالات دانش‌آموزان به تمرین بیشتر و مرور زمان نیاز دارد. از این‌رو آموزگار نباید انتظار داشته باشد که همه اشکالات آنها بلافاصله و در یک جلسه برطرف شود.

روش رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان : با توجه به اصول فوق، آموزگار یکی از روش‌های زیر یا ترکیبی از آنها را برای رفع اشکال انتخاب می‌کند. این روش‌ها عبارتند از :

- ۱- در حین خواندن دانش‌آموز، به او تذکر نمی‌دهیم بلکه صبر می‌کنیم تا او کلمه و یا عبارت را به‌طور کامل بخواند. سپس در صورت لزوم به وی تذکر می‌دهیم.
- ۲- پس از تشویق دانش‌آموز از او می‌خواهیم همان عبارت را یک‌بار دیگر با آرامش و دقت، به‌ویژه با خوب دیدن حرکات، بخواند.

توجه : بسیار مناسب است همیشه به عنوان گام اول رفع اشکال، از این شیوه استفاده شود.

- ۳- توجه دانش‌آموز را به کلمه‌ای که غلط خوانده است جلب کرده و از او می‌خواهیم که به‌صورت بخش‌بخش کلمه مورد نظر را بخواند.

- ۴- در صورت بروز اشکال مجدد از سوی دانش‌آموز، با طرح سؤال، شکل صحیح و غلط کلمه را مقایسه می‌کنیم و از او می‌خواهیم تا شکل صحیح را بگوید.

- ۵- معلم می‌تواند کلمه را روی تخته نوشته و از همه دانش‌آموزان بخواهد تا با اشاره او، آن کلمه را به‌صورت بخش‌بخش بخوانند.

تذکر :

- ۱- برخی از دانش‌آموزان لکنت زبان دارند و عبارات را با مکث یا تکرار و به‌کندی می‌خوانند. آموزگار ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی می‌کند آنها، در انتظار سایر دانش‌آموزان خجالت‌زده نشوند و مورد تمسخر قرار نگیرند. ضروری است موفقیت این‌گونه دانش‌آموزان را در سایر فعالیت‌ها مورد تأکید قرار داد تا موجب اعتماد به نفس بیشتر ایشان شود.

- ۲- مناسب است دانش‌آموزان را به گروه‌های چند نفره تقسیم کنیم و عبارات قرآنی دروس را برای یکدیگر بخوانند و اشکالات روخوانی و قرائت یکدیگر را اصلاح کنند. سعی شود دانش‌آموزان ضعیف با دانش‌آموزان قوی، هم‌گروه شوند تا برای یکدیگر مفیدتر باشند و نتیجه بهتری حاصل شود.

ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی درس قرآن در پایه اول ابتدایی

از ویژگی‌های مهم ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی به شیوه توصیفی، درهم تنیدگی تدریس، تمرین و ارزش‌یابی است. یعنی هر فعالیت یادگیری به ویژه در درس قرآن می‌تواند تدریس، تمرین یا ارزش‌یابی باشد. هرگاه معلم یکی از سوره‌های کتاب، پیام‌های قرآنی، روخوانی کلمات و عبارات قرآنی یا سایر بخش‌های کتاب را تدریس یا تمرین می‌کند، همزمان توانایی‌ها یا ضعف‌های احتمالی دانش‌آموزان را تشخیص می‌دهد. بدیهی است معلم یا اتخاذ تدابیر لازم و یا بهره‌گیری از روش‌های تدریس و شیوه‌های رفع اشکالات دانش‌آموزان در جبران نواقص و ضعف دانش‌آموزان می‌کوشد. همچنین در چارچوب توصیه‌ها و روش‌های ارائه شده در کتاب «راهنمای معلم در ارزش‌یابی توصیفی» کد ۵۳/۵ ویژه معلمان پایه اول و دوم ابتدایی، وضعیت علمی و توانایی دانش‌آموزان را ثبت کرده تا به تدریج با راهنمایی‌های لازم بر توانایی‌های ایشان بیفزاید و از ضعف‌هایشان بکاهد.

جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکردی درس قرآن پایه اول ابتدایی درباره هر یک از بخش‌های کتاب آموزش قرآن در صفحه بعد به تفصیل آمده است.

آشنایی خانواده دانش آموزان با برنامه آموزشی قرآن و نقش حمایتی آنها

دو کانون مهم خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان است. هرچه این دو کانون، نقش خود را بهتر ایفا کنند و از هماهنگی بیشتری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود. از این رو، ارتباط خانه و مدرسه می تواند زمینه این آشنایی و هماهنگی را فراهم آورد.

بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش آموزان دعوت کنید تا درباره دروس به ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت و گو شود. خانواده به ویژه مادران از این امر استقبال می کنند. در این جلسه، با استفاده از پیش گفتار کتاب دانش آموزان، می توانید مطالب زیر را طرح کنید:

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش گفتار کتاب

۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق ها و راهنمایی های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیشتر به یادگیری قرآن علاقه مند شوند. آنها باید احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما بیاموزند و با مشاهده اخلاق و رفتار ما درک کنند که همه می خواهیم آن گونه باشیم که خدا دوست دارد. آنها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق و رفتار اسلامی را عملاً از بزرگ ترها بیاموزند.

دانشتنی های معلّم

فعالیت های یادگیری برای ارتقای سواد قرآنی معلّمان پایه اول ابتدایی

حداقل دانش و مهارتی را که یک مسلمان برای بهره گیری مستمر از قرآن کریم نیاز دارد، سواد قرآنی نامیده می شود. معلّمان گرامی معمولاً واجد این توانایی اند. به منظور ارتقای این توانایی در این کتاب، پس از توضیحات مربوط به روش تدریس هر درس در بخش دانشتنی های معلّم، علاوه بر توضیحاتی درباره شیوه رفع اشکال برخی از کلمات درس، قسمتی به عنوان «گامی به سوی درک معنای آیات قرآن» ارائه شده است. تمرینات این قسمت به کمک ترجمه آیات آن درس و آموخته های قبلی معلّمان، انجام می شود. سعی کنید این تمرین ها را انجام دهید تا توانایی شما در درک معنای آیات قرآن کریم افزایش یابد. فهرست الفبایی کلمات ترجمه شده در پایان کتاب آمده است. هرگاه معنای کلمه ای را فراموش کردید، می توانید به این قسمت مراجعه کنید.

«اگر تحصیل کرده های کشور، روزی یک صفحه قرآن با توجه به معنای آن بخوانند و در آن تدبّر کنند، غوغایی برپا می شود.

تحقق این امر به فرهنگ سازی و تدبیر نیاز دارد».

از بیانات مقام معظم رهبری
در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی با ایشان
در تاریخ ۸۶/۹/۱۷

جدول بودجه‌بندی آموزش قرآن پایهٔ اول ابتدایی در طول سال تحصیلی

ماه	هفته	هفته اول	هفته دوم	هفته سوم	هفته چهارم
مهر	درس اول، جلسه اول	درس اول، جلسه دوم	درس اول، جلسه سوم	درس اول، جلسه چهارم	درس اول، جلسه چهارم
	جشن آغاز آموزش قرآن	پیام قرآنی (بسم الله...) شعر به نام خدا	تمرین پیام قرآنی درس سورة توحید (الوحه ۱) شعر سورة توحید	تمرین سورة توحید پیام قرآنی (سلام) فعالیت یادگیری (نقاشی)	
آبان	درس دوم، جلسه اول	درس دوم، جلسه دوم	درس دوم، جلسه سوم	درس دوم، جلسه چهارم	درس دوم، جلسه چهارم
	تصویرخوانی شعر (نعمت های خدا) پیام قرآنی (الحمد لله)	سورة کوثر (الوحه ۲) شعر سورة کوثر	تمرین سورة کوثر فعالیت یادگیری (داستان نان)	پیام قرآنی (شکر الهی) فعالیت یادگیری (گفت وگو)	
آذر	درس سوم، جلسه اول	درس سوم، جلسه دوم	درس سوم، جلسه سوم	درس سوم، جلسه چهارم	درس سوم، جلسه چهارم
	تصویرخوانی شعر (خانه ما)	سورة عصر (الوحه ۳) شعر سورة عصر	تمرین سورة عصر پیام قرآنی (نیکی به والدین) فعالیت یادگیری (بازی نمایشی)	تمرین سورة عصر تمرین پیام قرآنی درس داستان (هدیه پدر بزرگ)	
دی	درس چهارم، جلسه اول	درس چهارم، جلسه دوم	درس چهارم، جلسه سوم	درس چهارم، جلسه چهارم	درس چهارم، جلسه چهارم
	تصویرخوانی شعر (آرزوی من) قرآن بخوانیم (لوح های ۴ و ۵)	قرآن بخوانیم (لوحه های ۶ و ۷) سورة ناس (لوحه ۸) شعر سورة ناس	تمرین سورة ناس داستان (مهربان ترین معلم) قرآن بخوانیم (لوحه های ۹ و ۱۰)	قرآن بخوانیم (لوحه های ۱۱ و ۱۲) داستان (هدیه با ارزش)	
بهمن	یادآوری ۱	درس پنجم، جلسه اول	درس پنجم، جلسه دوم	درس پنجم، جلسه سوم	درس پنجم، جلسه سوم
		تصویرخوانی شعر (منم بچه مسلمان) پیام قرآنی (نماز)	قرآن بخوانیم (لوحه های ۱۳ و ۱۴) سورة حمد (آیات ۱ تا ۴ لوحه ۱۵) شعر سورة حمد	تمرین سورة حمد (آیات ۱ تا ۴) سورة حمد (آیات ۵ تا ۷، لوحه ۱۵) قرآن بخوانیم (لوحه های ۱۶ و ۱۷)	
اسفند	درس پنجم، جلسه چهارم	درس ششم، جلسه اول	درس ششم، جلسه دوم	درس ششم، جلسه سوم	درس ششم، جلسه سوم
	تمرین سورة حمد قرآن بخوانیم (لوحه های ۱۸ و ۱۹) پیام قرآنی (پاکیزگی)	تصویرخوانی قرآن بخوانیم (لوحه ۲۰)	سورة فلق (لوحه ۲۱) شعر سورة فلق قرآن بخوانیم (لوحه ۲۲)	تمرین سورة فلق پیام قرآنی (دعا و علم آموزی) قرآن بخوانیم (لوحه ۲۳)	
فروردین			درس ششم، جلسه چهارم	درس هفتم، جلسه اول	درس هفتم، جلسه اول
	—	—	تمرین سورة فلق تمرین پیام قرآنی قرآن بخوانیم (لوحه های ۲۴ و ۲۵) داستان (کلاس قرآن)	تصویرخوانی قرآن بخوانیم (لوحه های ۲۶ و ۲۷)	
اردیبهشت	درس هفتم، جلسه دوم	درس هفتم، جلسه سوم	درس هفتم، جلسه چهارم	یادآوری ۲	یادآوری ۲
	سورة نصر (لوحه ۲۸) شعر سورة نصر داستان (کودکی حضرت موسی علیه السلام)	تمرین سورة نصر پیام قرآنی (محمد رسول الله و صلوات) قرآن بخوانیم (لوحه های ۲۹ و ۳۰)	تمرین سورة نصر تمرین پیام قرآنی قرآن بخوانیم (لوحه های ۳۱ و ۳۲)		
خرداد	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس	تمرین و یادآوری دروس

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلم

آموزش قرآن

دوم دبستان

آموزگاران گرامی!

برای دستیابی به اهداف آموزش قرآن و هماهنگی با روش های تدریس ارائه شده،
پیش گفتار کتاب را با دقت مطالعه کنید. این کتاب با استفاده از لوحه، نوار آموزشی
یا لوح فشرده (کتاب گو یا) و کتاب راهنمای معلم تدریس می شود.

بخش اول

کلیات روش تدریس

آموزش قرآن در جست و جوی چیست؟

در آموزش و پرورش، درس آموزش قرآن در صدد است به تدریج دانش‌آموزان به مهارت‌های پایه و اصلی در استفاده از قرآن کریم دست یابند. این مهارت‌ها عبارت است از:

۱- توانایی خواندن قرآن کریم

۲- توانایی درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم

۳- آشنایی با روش‌ها و مراتب ساده و اولیه تدبر در قرآن کریم

این سه مهارت باید به انس با قرآن کریم منجر شود و ضروری‌ترین بخش انس با قرآن یعنی خواندن روزانه بخشی از آیات قرآن کریم به نحوی که سه مهارت اصلی یاد شده در حد قابل قبول در آن رعایت شود.

بدیهی است که این سه مهارت اصلی و انس با قرآن کریم مانند اسکلت و ارکان اصلی یک بنا است. هر چند برپایی و ایستادگی یک بنا بر اسکلت و ارکان اصلی استوار است اما تا این اسکلت با سایر اجزای ضروری یک ساختمان تکمیل و پوشانده نشود، آن ساختمان برای سکونت و زندگی قابلیت لازم را ندارد.

از این رو در آموزش قرآن متناسب با هر پایه تحصیلی اموری مانند شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم و علاقه‌مندی به خواندن قرآن به صورت زیبا و آهنگین، آشنایی با مفهوم و مضمون پیام‌های قرآنی و ارتباط آنها با زندگی ما، حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های زیبای قرآن کریم، آشنایی با برخی از داستان‌های قرآنی، انجام فعالیت‌های جذاب و متنوع که زمینه‌ساز تقویت علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن است، خواندن روزانه و مستمر قرآن و برخی امور دیگر، همه با هم بنای محکم و زیبای آموزش قرآن را می‌سازند.

در آموزش قرآن پایه اول چه گذشته است؟

دانش‌آموزان در پایه اول ابتدایی با قرائت زیبا و جمع‌خوانی هفت سوره کوتاه قرآن کریم و اشعاری درباره مضمون این سوره‌ها، با مفهوم و کاربرد حدود ده پیام ساده قرآنی، چند داستان کوتاه از قرآن کریم یا درباره قرآن و برخی فعالیت‌های متنوع و جذاب یادگیری قرآن کریم آشنا شده‌اند و نیز آموخته‌اند که برخی کلمات و عبارات ساده قرآنی را به صورت آرام و شمرده و یا حداقل بخش‌بخش بخوانند.

از دانش‌آموزان در آغاز پایه دوم ابتدایی چه انتظاری داریم؟

در صورتی که آموزگار پایه اول مطابق برنامه ارائه شده به آموزش قرآن پرداخته باشد، هر دانش‌آموزی که از استعداد و زمینه لازم برای دستیابی به حداقل اهداف مورد نظر در دروس فارسی، ریاضی و علوم برخوردار است، بدون استثناء به اهداف مورد نظر در درس قرآن نیز دست یافته است. اما اگر به هر دلیلی آموزگار پایه اول، درس قرآن را مطابق برنامه ارائه شده، تدریس نکرده باشد، برنامه آموزش قرآن پایه دوم به نحوی پیش‌بینی و تدوین شده است که به تدریج مهارت‌های مورد نظر برای دانش‌آموزان حاصل شود؛ فقط آموزگار پایه دوم باید نسبت به استفاده آموزگار پایه اول از لوحه‌های آموزش روخوانی قرآن و شیوه صحیح تدریس آنها مطمئن شود. اگر این کار به خوبی انجام شده باشد کار اصلی و مهم آموزش قرآن اتفاق افتاده است و در غیر این صورت آموزگار پایه دوم با آشنایی و تسلط کافی در چگونگی استفاده از لوحه‌های آموزش روخوانی و روش صحیح تدریس آنها – که در قسمت‌های بعدی این کتاب ارائه خواهد شد – با دقت و جدیت کافی در چند هفته اول سال تحصیلی، عقب‌افتادگی کلیه دانش‌آموزان را جبران می‌کند. این قسمت از آموزش قرآن مانند کسب مهارت دانش‌آموزان نسبت به چهار عمل اصلی در درس ریاضی است. حتی یک دانش‌آموز نیز نباید وجود داشته باشد مگر آن که روش خواندن کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را حداقل به صورت بخش‌بخش در همان چند

هفته آغاز سال تحصیلی پیاموزد.

در این صورت است که خشت اول مهارت خواندن قرآن، درست گذاشته شده است و ان شاء الله با انجام مراحل بعدی آموزش، به تدریج بخش مربوط به اولین مهارت پایه در آموزش قرآن یعنی مهارت خواندن قرآن کریم، مستقیم و مستحکم بالا می‌رود و سایر مهارت‌های مورد نظر نیز به تدریج کسب می‌شود.

اهداف آموزش قرآن در پایه دوم ابتدایی

- ۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد.
- ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد و به آن احترام بگذارد.
- ۳- با بعضی از آداب خواندن قرآن مانند پاکی و پاکیزگی آشنا می‌شود.
- ۴- برخی از نشانه‌ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می‌شناسد.
- ۵- عبارات قرآنی هر درس را به صورت ساده و شمرده می‌خواند.
- ۶- سوره‌های کتاب را (از طریق استماع نوار و نشان دادن خط کتاب) ساده یا آهنگین می‌خواند.
- ۷- با مفاهیم ساده برخی از پیام‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۸- می‌تواند مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب را به زبان کودکانه بیان کند.
- ۹- سوره‌های حمد، توحید، ناس و عصر را از حفظ می‌خواند.
- ۱۰- با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۱۱- معنای برخی از کلمات ساده پیام‌های قرآنی کتاب را می‌داند.

اهداف تکمیلی با توجه به همسوسازی برنامه آموزش قرآن با برنامه درسی ملی

- ۱- تقویت قدرت تخیل، تفکر و تعقل
- ۲- تقویت ایمان و باور به خدای یگانه و سایر اعتقادات دینی
- ۳- آشنایی با برخی از آموزه‌های دینی و پدیده‌های طبیعی به عنوان نشانه‌ها و نعمت‌های الهی
- ۴- تلاش در انجام برخی آداب پسندیده و اسلامی

ساختار و محتوای کلی کتاب آموزش قرآن پایه دوم ابتدایی

کتاب آموزش قرآن در این پایه دارای ۱۴ درس و سه «یادآوری» است. هر درس از قسمت‌های زیر تشکیل شده است.

- ۱- یکی از سوره‌های کوتاه جزء سی‌ام
- ۲- کلمات و عبارات قرآنی
- ۳- پیام یا یک داستان قرآنی
- ۴- انس با قرآن در خانه
- ۵- قرآن در تابستان

تبصره: قواعد روخوانی یا نمادهای خاص خط قرآن که عموماً در قالب سوره‌ها و عبارات قرآنی آموزش داده شده است.

تعریف، اهداف و روش کلی تدریس بخش‌های مختلف یک درس

سوره‌های کوتاه

تعریف : سوره‌های حمد، ناس، فلق، توحید، نصر، کوثر، عصر، فیل، ماعون، کافرون، انشراح، قدر و تین به ترتیب در دروس دوم تا چهاردهم کتاب آمده است.

اهداف

- ۱- آشنایی اولیه با تعدادی از سوره‌های کوتاه
- ۲- کسب توانایی روخوانی آیات سوره‌ها
- ۳- علاقه به شنیدن و خواندن زیبا و آهنگین سوره‌های کوتاه قرآن
- ۴- توانایی خواندن نمادهای خاص خط قرآن به کار رفته در هر یک از سوره‌ها
- ۵- تقویت علاقه به یادگیری و خواندن روزانه قرآن کریم

روش کلی تدریس

- ۱- قراردادن لوحه سوره مقابل دید دانش‌آموزان
- ۲- آموزش روخوانی آیات سوره، با اشاره معلم به بخش‌های کلمات و عبارات و خواندن دسته‌جمعی دانش‌آموزان به صورت بخش‌بخش از روی لوحه

تذکر: اشاره صحیح معلم به بخش‌های کلمات و خواندن بخش‌بخش دانش‌آموزان، مهم‌ترین گام در آموزش روخوانی است. این روش به تفصیل پس از همین بخش از کتاب توضیح داده شده است.

- ۳- آموزش قاعده (نماد جدید خط قرآن)؛ معلم می‌تواند نماد جدید را قبل از آموزش روخوانی سوره یا هنگامی که به همان نماد می‌رسد، تدریس کند. چگونگی تدریس هر یک از این نمادها در بخش دوم همین کتاب در درس مربوط بیان شده است.

- ۴- اشاره معلم به بخش‌های کلمات از روی لوحه و خواندن دانش‌آموزان داوطلب به صورت انفرادی
- ۵- پخش قرائت زیبا و آهنگین سوره؛ هنگام پخش قرائت، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که کتاب خود را باز کنند و هنگام شنیدن آیات از روی کتاب خط ببرند. هر آیه یا سطر سه بار پخش می‌شود؛ دانش‌آموزان بار اول خوب به آیه گوش می‌دهند، بار دوم با آرامی همراه آن زمزمه می‌کنند و بار سوم همراه آن بلند می‌خوانند. معلم قبل از پخش قرائت، روش صحیح انجام این فعالیت و چگونگی مشارکت دانش‌آموزان را برای آنها توضیح می‌دهد؛ سپس قرائت سوره را پخش کرده و بر روند کار و مشارکت صحیح و فعال دانش‌آموزان نظارت می‌کند. همچنین در صورت نیاز، به دانش‌آموزان تذکر می‌دهد.

تذکر: چنانچه دانش‌آموزانی، در مراحل آموزش قرائت سوره، صحیح خواندن کلمات و... دقت و مشارکت نداشته باشند، معلم برای انجام هر چه بهتر این امر، به آنها تذکر می‌دهد.

- ۶- خواندن انفرادی برای کلاس؛ پس از تمرین قرائت سوره، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که به صورت انفرادی هر کدام یک آیه یا یک سطر از سوره را از روی کتاب خود بخواند. ضمن آن که معلم، دانش‌آموزان را تشویق می‌کند که در صورت تمایل و توانایی، آیات را حتی الامکان شبیه نوار بخوانند؛ اما خواندن آیات سوره، حتی به صورت بخش‌بخش و تمرین روخوانی، حداقل در چند درس اول، نیز می‌تواند قابل قبول باشد.

تذکر مهم: همیشه آموزش روخوانی سوره و تمرین روخوانی، قبل از پخش قرائت و تمرین زیباخوانی انجام می‌شود.

کلمات و عبارات قرآنی

تعریف : تعدادی از کلمات یا عبارات قرآن کریم که در آنها، نماد جدید خط قرآن به کار رفته و همچنین در برخی از دروس، تعدادی از عبارات زیبای قرآن که از نظر معنا و مفهوم با پیام قرآنی درس ارتباط دارد، در درس مربوط آمده است.

اهداف

- ۱- تقویت توانایی روخوانی عبارات و آیات قرآن کریم
- ۲- آشنایی با نمادهای جدید خط قرآن
- ۳- تقویت توانایی خواندن صحیح نمادهای جدید خط قرآن

روش کلی تدریس

- ۱- در صورتی که عبارات قرآنی دارای لوحه است، لوحه مربوط مقابل دید دانش آموزان قرار می گیرد.
- ۲- آموزش روخوانی عبارات با اشاره معلم به بخش های کلمات، و خواندن دسته جمعی دانش آموزان به صورت بخش بخش از روی لوحه
- ۳- یادآوری و تأکید بیشتر نسبت به صحیح خواندن نماد جدید که در عبارات به کار رفته است و در صورت نیاز تکرار آموزش و تمرین آن

- ۴- اشاره معلم به بخش های کلمات از روی لوحه و خواندن دانش آموزان داوطلب به صورت انفرادی
- ۵- باز کردن کتاب درسی و خواندن همان عبارات توسط دانش آموزان به صورت انفرادی از روی کتاب

دو تذکر

- اول : در این مرحله، خواندن عبارات توسط دانش آموزان به صورت آرام و شمرده یا بخش بخش، خوب و قابل قبول است و هر دانش آموز با توجه به استعداد و توان فردی خود مورد تشویق قرار می گیرد.
- دوم : ممکن است در این تمرین، برخی از عباراتی که در کتاب آمده است، به علت محدودیت حجم لوحه، در لوحه نیامده باشد. این امر مشکل آموزشی ایجاد نمی کند؛ بلکه به تدریج موجب توانایی بیشتر دانش آموزان در روخوانی عبارات جدید قرآنی نیز می شود.
- ۶- در صورتی که عبارات قرآنی دارای لوحه نباشد، معلم از دانش آموزان می خواهد هر کدام یک سطر از آن عبارات را از روی کتاب برای کلاس به صورت انفرادی بخوانند. خوب است معلم، چند دقیقه به دانش آموزان وقت دهد که ابتدا این عبارات را برای خود پیش خوانی کنند و سپس با انتخاب معلم برای کلاس بخوانند. خواندن این عبارات به صورت آرام و شمرده یا بخش بخش خوب و قابل قبول است.

پیام قرآنی

تعریف : پیام قرآنی، آیه یا عبارت کوتاه و زیبایی از قرآن کریم است که دارای پیامی والا، ارزشمند و متناسب با کودکان درباره موضوعات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و ... است.

اهداف

- ۱- آشنایی با معنا، مفاهیم و مصادیق پیام های قرآنی کتاب
- ۲- آشنایی با برخی از معارف و آموزه های ارزشمند قرآن کریم

۳- تقویت قدرت تعقل و تفکر از راه تدبیر در معنا و مفهوم پیام‌های قرآنی

۴- علاقه به بهره‌گیری و استفاده از آموزه‌های قرآن کریم در زندگی

۵- علاقه به حفظ پیام‌های قرآنی

روش کلی تدریس

۱- خواندن عبارت پیام قرآنی و ترجمه آن توسط چند دانش‌آموز

۲- بیان معنای برخی از کلمات آشنای به کار رفته در پیام و پرسش از بعضی از کلمات هم‌خانواده آنها که در فارسی به کار

می‌رود.

۳- تفکر و اندیشه درباره مفاهیم و مصادیق پیام توسط دانش‌آموزان با استفاده از معنا و تصاویر مربوط به پیام

۴- گفت‌وگوی دانش‌آموزان درباره پیام با دوستان هم‌گروه خود

۵- بیان نظر گروه‌ها برای کلاس توسط یکی از اعضای گروه

۶- تکمیل و تصحیح نظر دانش‌آموزان توسط معلم و هدایت نظرات ایشان به سوی مطالبی که از این پیام مورد نظر است.

چند تذکر

۱- معلم باید بیشتر وقت فعالیت مربوط به پیام قرآنی را در اختیار گفت‌وگوی دانش‌آموزان در گروه‌های خود و ارائه نظرشان به کلاس اختصاص دهد و فقط در صورت نیاز و تشخیص، توضیحات کوتاهی را در جهت تصحیح و تکمیل نظر آنها ارائه کند و از سخنرانی و بیان مطالب اضافی بپرهیزد.

۲- روش معمول تدریس پیام‌های قرآنی به‌گونه‌ای است که بیان شد. معلمان عزیز می‌توانند با مراجعه به کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱ - و نیز راهنمای معلم آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی با برخی از روش‌ها و توصیه‌های دیگر برای ارائه خلاق پیام‌های قرآنی آشنا شوند.

۳- تشویق دانش‌آموزان به حفظ پیام‌ها و ترجمه آنها بدون اجبار و تحمیل و به دور از فضای رقابت‌های ناسالم، خوب و مفید است. همچنین معلم می‌تواند در مدت زمان تدریس یک درس از دروس کتاب آموزش قرآن، از دانش‌آموزان بخواهد، هنگام ورود او به کلاس، همراه بلند شدن، پیام قرآنی و ترجمه آن را، همه با هم بخوانند. وقتی چند روز این کار تکرار شود، بیشتر دانش‌آموزان به‌طور طبیعی، پیام و معنای آن را از حفظ می‌شوند. همچنین معلم می‌تواند به شیوه‌های مناسب و جذاب هر پیام قرآنی را همراه با ترجمه آن، در معرض دید دانش‌آموزان در کلاس قرار دهد.

داستان قرآنی

تعریف: بیان برخی از داستان‌های قرآن کریم یا بعضی از مطالب مربوط به آموزه‌های قرآنی در قالب داستان که مناسب دانش‌آموزان است.

اهداف

۱- آشنایی با برخی از معارف و آموزه‌های قرآن کریم در قالب داستان

۲- زمینه‌سازی برای تقویت ایمان کودکان به خدای مهربان

۳- آشنایی با پیامبران و اولیای بزرگ الهی و تقویت علاقه و ایمان به ایشان

۴- تقویت و پرورش قدرت تعقل، تفکر، تخیل و بیان مطالب

۵- تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن کریم از راه ایجاد فضاهای جذاب و متنوع ارائه آموزه‌های قرآنی

روش تدریس

۱- بیان داستان به یکی از شیوه‌های قصه‌گویی به زبان ساده و به اختصار و با استفاده از تصاویر مربوط در کتاب دانش‌آموزان

۲- خواندن متن داستان توسط دانش‌آموزان در کلاس، هر دانش‌آموز یکی دو سطر از داستان را از روی کتاب برای کلاس

می‌خواند.

دو تذکر

۱- برای آشنایی بیشتر با شیوه‌های قصه‌گویی و اهداف بیان داستان‌های قرآنی، علاوه بر کتاب‌های مربوط می‌توانید به کتاب

مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱- نیز مراجعه کنید.

۲- در بیان داستان‌ها ضمن استفاده کامل از متن کتاب، از طرح مطالب زائد و غیرمستند پرهیزید.

اُنس با قرآن در خانه

تعریف: فعالیت و تکلیف دانش‌آموزان در درس قرآن با عنوان «اُنس با قرآن در خانه» بیان شده است.

اهداف

۱- تمرین و ارتقای مهارت نسبت به آموخته‌های درس قرآن

۲- درونی کردن سنت نیکوی خواندن روزانه قرآن کریم به ویژه در خانه

۳- تقویت علاقه و انگیزه به یادگیری و ارتباط مستمر با قرآن کریم

۴- مشارکت والدین در فرایند یادگیری قرآن و تقویت زمینه دستیابی به تربیت قرآنی در خانواده

روش کلی تدریس: در این روش با هدایت خانواده و خود یادگیری دانش‌آموز صورت می‌گیرد.

تکالیف معلم

۱- تذکر معلم به انجام تکلیف «اُنس با قرآن در خانه» در پایان هر جلسه و تشویق دانش‌آموزان به این کار

۲- بررسی تکلیف انجام شده و پرسش از مطالب هر جلسه در آغاز جلسه بعد، تشویق دانش‌آموزان موفق و ترغیب سایر

دانش‌آموزان به انجام مرتب تکلیف «اُنس با قرآن در خانه» و یادگیری و تمرین کامل درس قرآن.

روش صحیح اشاره به بخش‌های کلمات

این روش در آغاز مجموعه لوحه آموزش قرآن پایه دوم ابتدایی، کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱-

و پیش‌گفتار کتاب‌های آموزش قرآن پایه‌های اول تا سوم ابتدایی سال ۹۰، به تفصیل آمده است.

برای آشنایی بیشتر با این روش و کسب تسلط کافی در انجام آن، حتماً به یکی از این منابع مراجعه کنید.

روش رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان

به طور طبیعی ممکن است دانش‌آموزان در روخوانی با اشکالاتی روبه‌رو شوند. بیشتر این اشکالات به عدم دقت،

شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس کافی دانش‌آموزان مربوط می‌شود. برای رفع اشکال روخوانی دانش‌آموزان به شیوه

زیر عمل می‌کنیم.

۱- قبل از رسیدن به پایان سطر، اشکالات دانش‌آموز را به او نگویند و از دیگر دانش‌آموزان بخواهید در صورت بروز اشکال تا پایان سطر، اشکالات دوست خود را تصحیح نکنند.

۲- وقتی دانش‌آموز به پایان سطر رسید در صورتی که غلط نداشته باشد به‌طور کامل مورد تشویق قرار می‌گیرد.

۳- ضمن تشویق دانش‌آموز نسبت به کلمات و عباراتی که درست خوانده است، از او می‌خواهیم که یک بار دیگر آن آیه یا عبارت قرآنی را که در آن غلط داشته است، با آرامش و دقت بیشتری بخواند.

در هنگام درخواست از دانش‌آموز برای خواندن مجدد، با توجه به نوع اشکال، او را با جملاتی مانند «به حرکات بیشتر دقت کن»، «اول، هر حرکت را خوب ببین آن‌گاه بخوان»، «توجه به اتصالات (اتصال به تشدید یا به حرف ساکن)، خواندن صحیح حروف مشدد»، «خواندن حروف و حرکات آبی‌رنگ (حروف ناخوانا)» و ... راهنمایی می‌کنیم. معمولاً با این تمهیدات، عمده مشکل دانش‌آموزان برطرف می‌شود.

۴- در صورتی که مشکل دانش‌آموز برطرف نشد، از این مرحله به بعد معلم با تشخیص وضعیت دانش‌آموز و شرایط عمومی کلاس می‌تواند یکی از روش‌های زیر را انجام دهد.

– با بیان شکل صحیح و غلط کلمه یا عبارت، این دو حالت را با هم مقایسه کرده و از دانش‌آموز سؤال می‌کند که کدام یک صحیح است.

– کلمه یا عبارت غلط خوانده شده را روی تخته می‌نویسد و با اشاره صحیح به بخش‌های آن از دانش‌آموزان می‌خواهد آن کلمه یا عبارت را دسته‌جمعی به‌صورت بخش‌بخش بخوانند. در این قسمت می‌توان از دانش‌آموزی که کلمه را غلط خوانده نیز خواست که یک بار آن را به‌صورت انفرادی بخواند.

چند تذکر مهم

۱- تسلط خود معلم نسبت به خواندن صحیح قرآن کریم یا حداقل عبارات و آیات همان درس، شرط اول تشخیص اشکالات دانش‌آموزان و سپس رفع آن اشکالات است.

۲- معلم و یا دانش‌آموزان دیگر نباید به عنوان اولین گام، شکل خواندن صحیح کلمه یا عبارت را بگویند و از دانش‌آموزان بخواهند آن را تکرار کنند. این روش تقریباً هیچ فایده‌ای برای رفع اشکال دانش‌آموز و عدم تکرار این اشکال ندارد.

۳- معلم باید مشکل دانش‌آموز را تشخیص دهد. آیا او در شناخت حروف و حرکات، در ترکیب آنها، در خواندن حرف ساکن با حرکت قبل از خودش در یک بخش، در چگونگی خواندن حروف مشدد، در اتصالات، در تشخیص یک نماد خاص، در نخواندن حروف ناخوانا و از جمله پایه همزه و ... اشکال دارد؟ تا بیماری یا مشکل شناخته نشود، سخن از راه درمان بی‌فایده است. پس از شناخت مشکل، معلم باید تلاش کند تا با استفاده از روش‌های رفع مشکل، به تدریج مشکل دانش‌آموزان را برطرف سازد.

۴- رفع برخی از اشکالات به تمرین بیشتر و مرور زمان نیاز دارد. معلم نباید انتظار داشته باشد که همه اشکالات همه دانش‌آموز در یکی دو جلسه برطرف شود.

۵- اگر دانش‌آموزی در خواندن یک عبارت، اشکالات متعددی دارد، مهم‌ترین و ساده‌ترین آنها را انتخاب کرده و به رفع آن اقدام کنید و در نوبت و جلسات بعدی به رفع سایر اشکالات بپردازید.

۶- بعضی از دانش‌آموزان لکنت‌زبان دارند و عبارات را با مکث، تکرار و کندی می‌خوانند. معلم ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی کند با تشویق‌های لازم و دادن اعتماد به نفس، به آنها کمک کند تا در مقابل سایر دانش‌آموزان خجالت‌زده نشوند و مورد

تمسخر قرار نگیرند.

۷- معمولاً ابتدا از دانش‌آموزان قوی‌تر و سپس از سایر دانش‌آموزان پرسش کنید.

۸- سعی کنید در هر جلسه، هر دانش‌آموز حداقل یک سطر از عبارات قرآنی درس را بخواند.

وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن

ابزارها و رسانه‌های آموزشی، جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه‌ها هر چه از تنوع و جذابیت بیشتری برخوردار باشند، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزایند. رسانه‌های مورد استفاده در درس قرآن عبارت‌اند از:

۱- کتاب درسی: کتاب درسی، حلقه اتصال بین برنامه‌ریزان، معلمان، دانش‌آموزان، اولیای آنها و عموم افراد جامعه است به طوری که هیچ رسانه آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست.

ارکان مهم برنامه درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، سازماندهی محتوا، روش‌های آموزش و شیوه‌های ارزش‌یابی، در کتاب درسی تجلی می‌یابد.

۲- لوحه آموزشی: لوحه، قسمتی از متن کتاب است که به صورت تصویر و یا نوشته، در ابعاد بزرگ‌تر، برای تعمیق و تسهیل یادگیری به کار می‌رود.

آموزگار جهت تمرکز و جلب توجه دانش‌آموزان، لوحه را در کلاس، پیش‌روی دانش‌آموزان نصب می‌کند و به روشی که توضیح داده شد، از دانش‌آموزان می‌خواهد تا سوره‌های کوتاه یا کلمات و عبارات قرآنی را از روی لوحه، با اشاره او، بخش‌بخش بخوانند.

لوحه در آموزش روخوانی قرآن نقش اساسی و کلیدی دارد. از این رو، در آموزش روخوانی قرآن همیشه از این وسیله استفاده کنید و توجه داشته باشید که لوحه، موجب مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری می‌شود و عدم استفاده از آن در کسب مهارت روخوانی قرآن اختلال جدی ایجاد می‌کند.

۳- نوار صوتی آموزشی: یکی از مؤثرترین مهارت‌ها در آموزش هر درس به ویژه آموزش زبان، مهارت گوش‌دادن است؛ بنابراین نوارهای صوتی آموزشی که وسیله‌ای ساده و قابل دسترس برای عموم است، در دستیابی به مهارت قرائت قرآن بسیار مفید و مؤثر است.

معلمان محترم با استفاده از ضبط صوت و نوار صوتی آموزشی، در واقع قاری توانایی را به کلاس می‌برند و ضعف‌های موجود را جبران می‌کنند.

دانش‌آموزان با تقلید و الگو گرفتن از قرائت نوار صوتی، به تدریج می‌توانند شبیه قرائت نوار بخوانند و به مهارت‌های قرائت صحیح دست یابند.

در نوار صوتی آموزشی عبارات و آیات به صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیشتری نسبت به نوارهای رایج، و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است. از این رو استفاده از نوار قرائت ویژه این کتاب توصیه می‌شود.

تذکر مهم: در برنامه آموزش قرآن همه پایه‌های دوره ابتدایی، آموزش روخوانی قرآن بر آموزش قرائت زیبای آیات مقدم است. از این رو در پایه‌های اول تا سوم که لوحه آموزشی وجود دارد، تدریس روخوانی از روی لوحه قبل از استماع نوار انجام می‌شود. در پایه‌های چهارم تا ششم نیز همیشه دانش‌آموزان آیات قرآنی را ابتدا از روی کتاب تمرین کرده و می‌خوانند، سپس به نوار صوتی آن گوش می‌دهند و سعی می‌کنند شبیه آن بخوانند.

۴- کتاب راهنمای معلم : به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیشتر در دستیابی به اهداف آموزشی، استفاده از کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود. در بخش اول، کلیاتی درباره اهداف، محتوای کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم، توضیحات جزئی درباره هر درس ارائه می‌شود.

معلم با مطالعه دقیق کتاب راهنما، از یک‌سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دستیابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان، ارتقا می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیشتری در کلاس حضور می‌یابد. ضمناً این کتاب زمینه خلاقیت و ابتکار بیشتر معلم را نیز فراهم می‌آورد.

۵- نرم افزار دانش آموز : به منظور توسعه و تعمیق آموخته‌های قرآنی دانش‌آموزان، برای هر یک از کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی و از جمله کتاب پایه دوم، نرم‌افزاری تولید شده است که استفاده از آن در خانه توصیه می‌شود.

نقش خانواده در دستیابی به اهداف آموزش قرآن

خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان هستند. هر چه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کنند و از هماهنگی بیشتری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود.

بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره دروس به ویژه درس قرآن و نقش حمایتی آنها از این درس، گفت‌وگو شود. خانواده دانش‌آموزان به ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان می‌توانید مطالب زیر را با والدین در میان گذارید.

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هر چه بیشتر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آنها احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما می‌آموزند و با مشاهده اخلاق و رفتار ما درک می‌کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آنها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق اسلامی را از رفتار بزرگ‌ترها بیاموزند.

۳- از فرزندان بخواهید آن‌چه از قرآن در مدرسه آموخته است، برای شما بازگو کند. سوره‌های کوتاه را، از روی کتاب بخواند. خوب است این سوره‌ها، حتی الامکان زیبا و آهنگین خوانده شود. اگر فرزند شما علاقه‌مند است، لوح فشرده‌ای مانند نوار صوتی آموزشی کلاس برای او تهیه کنید تا در یادگیری کامل‌تر و زیباخوانی قرآن توفیق بیشتری به دست آورد.

۴- از او بخواهید هر روز، حداقل چند دقیقه آیات و عبارات قرآنی هر درس را از روی کتاب، برای شما به صورت بخش‌بخش یا شمرده بخواند. دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند؛ بلکه خود دانش‌آموزان به کمک آن‌چه در درس قرآن و حتی در سوادآموزی فارسی آموخته‌اند، می‌توانند عبارات قرآن را نیز بخوانند. اگر فرزند شما در خواندن کلمات اشتباهی داشت، از او بخواهید که برگردد و دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی ببرد و آن را اصلاح کند.

۵- حفظ سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این

کار تشویق کنید. این امر زمینه شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.

۶- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه آنها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آنها را سرلوحه زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.

۷- غالباً مفهوم هر یک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه خلاقیت آنها را فراهم می‌آورد. نباید از آنها انتظار پاسخ مشخصی را داشت؛ بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌تواند به نوعی پاسخ مطلوب باشد؛ از این رو، باید پاسخ را پذیرفت و آنها را تشویق کرد.

۸- از فرزندان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیشتر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخواند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.

۹- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی بگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آنچه در کتاب آمده است، به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد با نظم خاصی پیش رفته و کامل خواهد شد.

۱۰- به یاد داشته باشید هیچ وقت بر کودک خود سخت نگیرید؛ بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاحظت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

۱۱- در پایان کتاب دانش‌آموز، فهرست تعدادی کتاب و لوح فشرده (CD) معرفی شده است. در صورت امکان برخی از آنها را تهیه کنید و در اختیار فرزندان قرار دهید، تا زمینه‌ساز افزایش مهارت او در خواندن قرآن کریم و انس بیشتر با کتاب خدا باشد.

ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان

همان‌طور که می‌دانید آموخته‌های دانش‌آموزان در پایه دوم ابتدایی در همه دروس به شیوه ارزشیابی توصیفی انجام می‌شود. برای آشنایی بیشتر با این شیوه می‌توانید به کتاب «راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی، ویژه معلمان پایه اول و دوم ابتدایی» کد ۵۳/۵ مراجعه کنید.

در اینجا به منظور اختصار، جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکردی درس قرآن پایه دوم در دو صفحه بعد ارائه می‌شود.

سطوح عملکرد			
خیلی خوب	کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح ^۱ و به‌صورت شمرده می‌خواند.	خیلی خوب	شمرده یا بخش‌خوانی کلمات و عبارات ^۱ قرآنی کتاب درسی
خوب	پیش‌تر کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح و به‌صورت شمرده می‌خواند.	خوب	مهارت روخوانی کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی
قابل قبول	اغلب کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را صحیح و به‌صورت بخش‌بخش می‌خواند.	قابل قبول	مهارت روان خوانی سوره‌های کتاب درسی
نیازمند آموزش	با کمک معلم کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی را به‌صورت بخش‌بخش می‌خواند.	نیازمند آموزش	قرائت
خیلی خوب	سوره‌های کتاب درسی را تقریباً به‌صورت آهنگین از روی کتاب، می‌خواند و می‌تواند در طول سال حداقل دو سوره‌ی دلخواه را از حفظ بخواند.	خیلی خوب	خواندن سوره‌های کتاب درسی غیر از سوره‌های قرآنی است.
خوب	سوره‌های کتاب درسی را به‌صورت روان و معمولی از روی کتاب، می‌خواند و می‌تواند در طول سال حداقل یک سوره‌ی دلخواه را از حفظ بخواند.	خوب	مهارت روان خوانی سوره‌های کتاب درسی
قابل قبول	سوره‌های کتاب درسی را حداقل به‌صورت شمرده از روی کتاب، می‌خواند و می‌تواند در طول سال حداقل یک سوره‌ی دلخواه را از حفظ بخواند.	قابل قبول	خواندن سوره‌های کتاب درسی به‌صورت آهنگین یا روان و حفظ سوره
نیازمند آموزش	در خواندن سوره‌ها از روی کتاب، حتی به‌صورت شمرده، با راهنمایی معلم، مهارت اندکی دارد و برای خواندن سوره‌ای از حفظ، توانایی کافی ندارد.	نیازمند آموزش	تذکر: تعریف و بیان قواعد روخوانی در ارزیابی مورد نظر نیست، بلکه کاربرد و رعایت عملی آن‌ها کافی است.

ادامه جدول اهداف، نشانه‌های تحقق و سطوح عملکردی درس قرآن پایه‌ی دوم

سطوح عملکرد			
آداب اولیه‌ی خواندن قرآن را رعایت می‌کند.	خیلی خوب	در رعایت آداب اولیه‌ی خواندن قرآن پیوسته به یادآوری معلم نیازمند است.	نیازمند آموزش
پیش‌تر آداب اولیه‌ی خواندن قرآن را رعایت می‌کند.	خوب		
برخی از آداب اولیه‌ی خواندن قرآن را رعایت می‌کند.	قابل قبول		
	نیازمند آموزش		
	خیلی خوب		
متن و ترجمه پیام قرآنی را از روی کتاب درسی می‌خواند و با توضیحات کافی مفاهیم و مصادیق آن را با زبان کودکانه بازگو می‌کند.	خیلی خوب	متن و ترجمه پیام قرآنی را از روی کتاب درسی می‌خواند و می‌تواند برخی از مفاهیم و مصادیق آن را با زبان کودکانه بازگو کند.	خوب
متن و ترجمه پیام قرآنی را از روی کتاب درسی می‌خواند و می‌تواند با راهنمایی معلم، مفهوم و مصادیق آن را با زبان کودکانه بازگو کند.	قابل قبول		
متن و ترجمه پیام‌های قرآنی را از روی کتاب درسی می‌خواند و در بیان مفهوم و مصادیق آن پیوسته به کمک معلم نیازمند است.	نیازمند آموزش		
داستان‌های کتاب را با ذکر جزئیات به زبان خودش بازگو می‌کند.	خیلی خوب		
داستان‌های کتاب را به صورت کلی به زبان خودش بازگو می‌کند.	خوب		
داستان‌های کتاب را با کمک تصاویر به صورت کلی به زبان خودش بازگو می‌کند.	قابل قبول	در بیان داستان‌های کتاب پیوسته به کمک معلم نیازمند است.	نیازمند آموزش
	نیازمند آموزش		
	خیلی خوب		
	خوب		
	قابل قبول		

عناوین کارنامه	اهداف کلی	دروس	نشانه‌های تحقق
آموزه‌های قرآن	آداب خواندن قرآن	کلیه دروس	– رعایت آداب خواندن قرآن کریم
	عمل به آداب خواندن قرآن کریم	دروس ۴ تا ۱۷	– خواندن متن پیام و ترجمه آن از روی کتاب درسی و بیان مصادیق پیام
	پیام قرآنی	دروس ۸، ۱۰، ۱۳، ۱۵، ۱۶، ۱۷	– بیان داستان‌های کتاب درسی به زبان ساده
	داستان‌های قرآنی	آشنایی با داستان‌های قرآنی	

۱- آداب اولیه‌ای که انتظار است دانش آموزان پایه‌ی دوم ابتدایی رعایت کنند، عبارتند از: باکی و پاکیزگی، سکوت هنگام شنیدن قرآن، احترام به قرآن و گفتن بسم الله الرحمن الرحیم در شروع خواندن قرآن.

سوره الزمر

کتاب معلم

(راهنمای تدریس)

آموزش قرآن پایه‌ی سوم دبستان

طرح ارتقاء آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

۱۳۸۹

بخش اول

کلیات و مبانی آموزش قرآن

پیش‌گفتار

فلسفه‌ی آموزش قرآن در آموزش و پرورش
رویکرد برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
اصول ماکم بر آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
اهداف کلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
جدول اهداف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
جدول وسعت و توالی مفاهیم و مهارت‌های آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
جدول راهنمای آموزش دروس کتاب آموزش قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی
محتوای کتاب آموزش قرآن پایه‌ی سوم ابتدایی
فرایند کلی تدریس
نمونه‌ی اشاره صمیم به بخش‌های کلمات
رفع اشکالات (روخوانی دانش‌آموزان)
مهم‌ترین علل بروز مشکلات در روخوانی قرآن
ارزش‌یابی مستمر و پایانی و پیشرفت تمصیلی
شیوه‌ی کسر نمره در ارزش‌یابی پایانی
وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن
ارتقای سواد قرآنی آموزگاران
آشنایی خانواده‌ی دانش‌آموزان با برنامه‌ی آموزش قرآن و نقش حمایتی آنان

فلسفه‌ی آموزش قرآن در آموزش و پرورش

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

سوره‌ی جمعه، آیه‌ی ۲

قرآن کریم از آغاز نزول تاکنون، سرچشمه‌ی بی‌پایان علوم و معارف اسلامی و محور تعلیم و تربیت دینی بوده است. تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی با آموزش قرآن کریم از سوی پیامبر اکرم -صلی الله علیه و آله- آغاز شده است. آیه‌ی دوم سوره‌ی مبارکه‌ی جمعه، برنامه‌ی بعثت و رسالت پیامبر خاتم را در تلاوت آیات الهی، تزکیه‌ی مردم، تعلیم کتاب خدا و حکمت الهی خلاصه می‌کند. این آیه‌ی شریفه آن قدر اهمیت دارد که می‌توان گفت هدایت الهی، احکام دین و رستگاری در دو جهان، در گرو عمل به آن است.

برنامه‌ی آموزش قرآن در پی آن است که راهی روشن، مطمئن و دائمی برای انس و ارتباط همه‌ی مردم با قرآن کریم که به بهره‌گیری مادام‌العمر آنان از هدایت کتاب الهی منجر شود، باز کند. قرآن کتاب همه‌ی انسان‌هاست. هر فردی در هر سطحی از علم و تقوا - به شرط آن که زبان این کتاب را درک کند - می‌تواند از آن بهره‌گیری (هَدَى لِلنَّاسِ؛ بقره/۱۸۵).

نظام تعلیم و تربیت اسلامی، باید زمینه‌ی بهره‌گیری مستقیم و دائمی از قرآن کریم را برای همه‌ی دانش‌آموزان فراهم آورد، در غیر این صورت این ضعف و نقصان در همه‌ی ارکان ایمان و انجام عمل صالح افراد جامعه تأثیر نامطلوب و غیرقابل جبرانی خواهد گذاشت. هر چند دستیابی به این هدف والا و یگانه وظیفه‌ی همه‌ی دروس است، ولی دروس تعلیم و تربیت دینی، به‌ویژه درس آموزش قرآن در این بین رسالت خاصی برعهده دارد.

مهم‌ترین پیشینه‌ی آموزش قرآن، آموزش‌های سنتی است که از دیرباز در همه‌ی جوامع اسلامی و از جمله ایران وجود داشته است. تلقی رایج از آموزش قرآن در سطح عمومی جامعه - حداقل در سده‌ی اخیر - توانایی روخوانی و روان‌خوانی قرآن کریم بوده است؛ یعنی از نظر عموم مردم و بسیاری از مراکز فرهنگی سنتی و حتی بخش قابل توجهی از صاحب‌نظران، هر فردی که می‌توانست قرآن را بخواند، اولین مرحله‌ی ضروری و عمومی آموزش را فراگرفته بود. هر چند همیشه برای آموزش مراحل بالاتر، به ویژه نسبت به فهم قرآن کریم توصیه‌هایی می‌شده است، اما پیش از سال‌های اخیر، هیچ آموزش مدون، جدی و ویژه برای عموم مردم نسبت به مراحل بالاتر از خواندن قرآن وجود نداشته است.

جامعیت آموزش قرآن

در برنامه‌ی فعلی آموزش قرآن که از سال ۱۳۷۷ آغاز شده است، جامعیت آموزش قرآن به عنوان یک اصل اساسی مورد توجه و اهتمام جدی قرار گرفته است. جامعیت آموزش قرآن در صدد آن است که بتواند به گونه‌ای اهداف و اجزای آموزش قرآن را ترسیم و تدوین کند که این آموزش با آنچه در آیه‌ی دوم سوره‌ی مبارکه‌ی جمعه آمده است، نسبتی قابل قبول داشته باشد.

از این رو، تعریف آموزش جامع قرآن چنین است:

آموزش جامع قرآن، فرایندی است برای دستیابی به توانایی خواندن، درک معنا، تدبر در آیات و آشنایی با معارف

قرآن به منظور انس و بهره‌گیری دائمی از قرآن کریم و تقویت ایمان و عمل صالح^۱ در صورتی که آموزش قرآن به صورت جامع انجام شود، دانش‌آموزان که آحاد جامعه را تشکیل می‌دهند، به «سواد قرآنی» دست می‌یابند. امروزه سواد در حوزه‌های مختلف علمی منحصر به کسب دانش یا مهارت نیست؛ بلکه این دانش و مهارت باید به ایجاد و تقویت نگرش خاصی منجر شود که موجب به‌کارگیری آموخته‌ها در زندگی و ارتباط دائمی فرد با آن‌ها باشد؛ و چه بسا زمینه‌ساز توسعه و گسترده‌گی آن علم شود.

سواد قرآنی

با توجه به جامعیت آموزش قرآن و نکات فوق در کسب «سواد» در حوزه‌های مختلف علوم، می‌توان سواد قرآنی را این چنین تعریف کرد:

«سواد قرآنی، اعتقاد و علاقه به یادگیری قرآن کریم و برخورداری از دانش و مهارت پایه به منظور بهره‌گیری مستمر و مادام‌العمر از قرآن کریم و انس دائمی با آن است».

مطابق این تعریف سواد قرآنی دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- **سواد قرآنی یک نیاز همگانی است.** همه‌ی افراد جامعه با هر وضع اقلیمی، شغلی، اقتصادی، اجتماعی و ... برای آن که هویت انسانی - الهی خویش را بشناسند و از آن مراقبت کنند و زمینه‌ی شکوفایی تدریجی آن را فراهم آورند، به سواد قرآنی نیازمندند.

۲- **سواد قرآنی از یک حدّ پایه برخوردار است.** هر چند افراد با توجه به تفاوت‌هایی که در تحصیلات، شرایط اقتصادی و اجتماعی دارند، به سطوح مختلفی از سواد قرآنی نیازمندند ولی بهره‌مندی عموم از یک حدّ پایه ضروری است.

۳- **حدّ سواد قرآنی در طول زمان در حال رشد است.** با توجه به شرایط و امکانات مختلف در هر جامعه و نیز تغییرات این شرایط در طول زمان، این حدّ، نیازمند شناسایی و تعریف خاص است. برای مثال، ممکن است با توجه به شرایط و امکانات فعلی در آموزش قرآن، حدّ ضروری خواندن قرآن به صورت معمولی (فارسی خوانی) تعیین شود اما در آینده با ارتقای این شرایط، حد ضروری را، خواندن با لحن عربی تعیین کرد و یا حدّ برخی از دیگر مهارت‌های پایه را ارتقا بخشید.

۴- **حداقل سواد قرآنی منجر به علاقه‌مندی خواندن مستمر قرآن کریم، فهم تدریجی معنای عبارات و آیات آن می‌شود و زمینه‌ی بهره‌گیری مادام‌العمر از آموزه‌های الهی را فراهم می‌کند.**

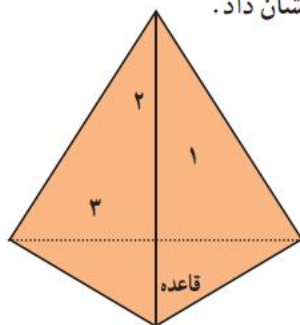
هدف از آموزش عمومی قرآن کریم، نمی‌تواند صرفاً دست‌یابی به دانش و مهارت خاصی درباره‌ی قرآن باشد، بلکه باید توانایی و قابلیت فراهم آورد که فرد بتواند ضمن انس و ارتباط دائمی با قرآن کریم، پیوسته خود را در معرض تزکیه و تعلیم الهی قرار دهد و از قرآن کریم بهره‌مند شود.

اجزای اصلی سواد قرآنی

با توجه به تعریف سواد قرآنی می‌توان برای سواد قرآنی سه جزء اصلی در نظر گرفت. این سه جزء عبارت‌اند از: خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم و تدبّر در آیات. تدبّر در آیات که از توصیه‌های اکید قرآن کریم و معصومان - علیهم السلام - است، از مهارت‌های عمومی می‌باشد که گاهی در زبان روایات به عنوان شرط اصلی بهره‌مندی از قرآن کریم بیان شده است تا آن‌جا که

۱- از آن‌جا که جامعیت آموزش قرآن یکی از اصول حاکم بر این برنامه است، این اصل و تعریف فوق در فصل بعدی همین کتاب بیش‌تر توضیح داده خواهد شد.

در روایتی از حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - نقل شده است که فرمودند: «لَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةٍ لَا تَدَبَّرُ فِيهَا»^۱. در صورتی که این سه جزء اصلی سواد قرآنی را در سه وجه یک هرم نشان دهیم، قاعده‌ی این هرم که بنیان و اساس نگهداری سه وجه آن است، انس دائمی با قرآن کریم خواهد بود. انس با قرآن کریم غیر از نقشی که در ایجاد مهارت‌های پایه‌ی سواد قرآنی دارد، هم نگهدارنده و حافظ این مهارت‌هاست و هم به عنوان محصول و ثمره‌ی اصلی سواد قرآنی محسوب می‌شود. از این رو، می‌توان اجزا و ثمره‌ی سواد قرآنی را در شکل زیر نشان داد.

- ۱- توانایی خواندن قرآن کریم
 - ۲- درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم
 - ۳- تدبّر در آیات
- قاعده‌ی هرم : انس با قرآن کریم

مهم‌ترین جزء سواد قرآنی، انس با قرآن کریم است. روح حاکم و جهت‌گیری کلی برنامه‌ی آموزش قرآن از پیش دبستان تا پیش‌دانشگاهی فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای دستیابی به انس با قرآن کریم است. حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - می‌فرمایند: «لَيْكُنْ سَمِيرُكَ الْقُرْآنَ»^۲؛ باید مونس و همدم تو قرآن باشد. انس با قرآن کریم، مراتب مختلف و مجموعه‌ای از علائق و ارتباط با قرآن کریم است که خواندن مستمر قرآن، درک معنای آیات، تدبّر در آن‌ها و پایبندی به آموزه‌های الهی در همه‌ی شئون زندگی مبتنی بر قرآن و عترت، لازمه‌ی همه‌ی مراحل و مراتب آن است. دستیابی به این امر اولاً، تدریجی است و در طول زمان از نظر کمی و کیفی ارتقا می‌یابد؛ ثانیاً، متناسب با اهداف هر یک از دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی، موجب بهره‌مندی دانش‌آموزان از قرآن کریم می‌شود و در نهایت منجر به کسب توانایی و علاقه به بهره‌مندی مستمر و همیشگی از قرآن کریم خواهد شد.

رویکرد برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

رویکرد، نگاه و جهت‌گیری کلی حاکم بر اجزای یک برنامه است. معمولاً رویکرد هر برنامه، مهم‌ترین تفاوت‌ها و جهت‌گیری‌های جدید را نسبت به برنامه‌ی قبلی شامل می‌شود. از این رو رویکرد برنامه‌ی جدید آموزش قرآن، انس با قرآن کریم و جامعیت آموزش است. مهم‌ترین تأثیر این رویکرد، بر تعیین اهداف آموزش قرآن می‌باشد. این اهداف باید به گونه‌ای تعیین شود که از یک سو شامل همه‌ی حیطه‌های یادگیری؛ یعنی سه حیطه‌ی شناختی، مهارتی و عاطفی باشد و از سوی دیگر، همه‌ی موضوعات ضروری آموزش قرآن مانند کسب مهارت‌های گوناگون قرائت، درک معنای عبارات و آیات قرآن، شناخت قرآن و آشنایی با معارف آن را شامل شود. در گذشته، آموزش قرآن در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی و حتی دوره‌ی متوسطه عمدتاً بر کسب مهارت خواندن تأکید داشت و از برنامه‌ی جامعی برای دستیابی به فهم معنای عبارات و آیات قرآن برخوردار نبود. این فروکاستن آموزش به بخشی از آن چه که باید باشد، آسیب‌های فراوانی به همراه داشت که مهم‌ترین آن، خارج شدن آن از یک آموزش طبیعی و معنادار بود. دانش‌آموزان به دلیل توجه فرهنگ عمومی به قرآن کریم، این درس را با علاقه آغاز می‌کردند، ولی پس از مدت کوتاهی، انگیزه‌ی یادگیری کاهش می‌یافت؛ زیرا ایشان به دلیل عدم فهم معنای آیات و عبارات قرآن، از برقراری ارتباط با موضوع یادگیری ناتوان بودند.

۱- کافی، ج ۱، ص ۳۶.

۲- غررالحکم، ص ۱۱۱.

هرچند به دلیل جامعیت آموزش، به شیوه‌ی مناسب و با رعایت ظرفیت روحی و ذهنی دانش‌آموزان، به سایر اهداف آموزش قرآن نیز توجه شده است، ولی در برنامه‌ی فعلی آموزش قرآن نیز مهم‌ترین هدف در دوره‌ی ابتدایی، کسب مهارت خواندن قرآن کریم است. در بخش‌های آینده با اجزای آموزش قرآن که هرکدام متکفل دست‌یابی به بخشی از اهداف جامع آموزش قرآن‌اند، آشنا می‌شوید.

اصول حاکم بر برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی^۱

۱- توجه جدی به موضوع انس به قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن در تمام مسائل اعم از تعیین اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی

توضیح: اهداف باید به گونه‌ای باشد که با توانایی‌های ذهنی و روانی دانش‌آموزان هم‌خوانی داشته و دست‌یافتنی باشد. محتوا جذاب و متنوع و در جهت اهداف تنظیم شود. استفاده‌ی هرچه بیش‌تر از روش‌هایی که منجر به مشارکت خلاق و حضور فعال دانش‌آموز در فرایند یاددهی - یادگیری شود. همچنین ارزش‌یابی منجر به تقویت حیطه‌ی عاطفی فراگیر شود و دور از شرایط اضطراب‌آور انجام پذیرد.

۲- تعیین اهداف درس قرآن با توجه به اهداف آموزشی و پرورشی دوره‌ی ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش

۳- جامعیت آموزش قرآن با تأکید بر آموزش روخوانی و روان‌خوانی قرآن

توضیح: جامعیت آموزش قرآن یعنی علاوه بر آموزش روخوانی، روان‌خوانی که هدف اصلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، به سایر اهداف آموزش قرآن مانند آشنایی با برخی از دستورات اخلاقی و تربیتی قرآن متناسب با سن فراگیران و زیباخوانی قرآن و... توجه شود.

۴- در نظر گرفتن اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی در اهداف درس قرآن و توجه به ارتباط افقی این درس با سایر دروس

توضیح: در درس قرآن به اهداف تربیتی، اخلاقی، اجتماعی و... که از اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی است توجه شده است.

۵- تأکید بر سهل‌الوصول بودن اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی، با در نظر گرفتن اصول روان‌شناسی یادگیری

توضیح: به عنوان مثال، در آموزش روخوانی باید به برخی اصولی مانند: استفاده از دانسته‌ها و تجربه‌های قبلی دانش‌آموزان، توجه به تکرار و تمرین و تجزیه‌ی اهداف به مراحل مختلف برای دستیابی تدریجی به آن‌ها، به‌ویژه با توجه به استعدادها و فردی دانش‌آموزان، توجه شود. همچنین ارزش‌یابی از توانایی‌های دانش‌آموزان باید به احساس موفقیت آن‌ها و تشویق ایشان به پیشرفت منجر شود.

۶- جذاب و دلپذیر بودن محتوا و روش‌های تدریس، با تأکید بر استفاده از هنر، به منظور دستیابی هرچه بیش‌تر به پیامدهای عاطفی آموزش

۷- تناسب محتوا با نیازها، علایق و توانایی دانش‌آموزان

۸- تأکید بیش‌تر بر مهارت‌های عملی نسبت به دانش نظری به‌ویژه مهارت‌های سمعی و بصری

توضیح: آن‌چه در بیش‌تر قسمت‌های آموزش قرآن اهمیت دارد، کسب مهارت عملی است تا دانش نظری؛ برای مثال، چگونگی خواندن نماد تنوین (ـَ) اهمیت دارد نه تعریف آن و یا این که تنوین ترکیبی است از حرکات کوتاه و نون ساکن؛ این اصل در انتخاب نوع رسم‌الخط نیز کارساز است. برای مثال، یکی از قواعد پرگفت‌وگوی روخوانی چگونگی اشباع حرکت «هاء» ضمیر است.

۱- این اصول حاکم بر همه‌ی اجزای برنامه‌ی آموزش است. از این رو باید برخی از آن‌ها توسط برنامه‌ریزان، برخی توسط کارشناسان و برخی توسط آموزگاران باید مورد توجه

و عمل قرار گیرد.

همان‌طور که می‌بینید، حتی اسم این قاعده، سنگین و نامأنوس است، در حالی که با نوعی نگارش خاص، به بیان این قاعده و یادگیری آن نیازی نیست و دانش‌آموز می‌تواند بدون نیاز به این قاعده، موارد مربوط به آن را کاملاً صحیح بخواند.

۹- انعطاف‌پذیری روش‌های تدریس با در نظر گرفتن شرایط مختلف

توضیح: استفاده از لوحه در آموزش قرآن بسیار اهمیت دارد، ولی اگر به هر دلیلی لوحه در دسترس نبود، آموزگار تدابیری بیندیشد تا نقش لوحه به شکل دیگری اجرا شود (از طریق نوشتن روی تابلو و...). یا اگر نوار آموزشی موجود نبود، با توجه به نقش نوار در زیباخوانی، خود آموزگار و یا احیاناً دانش‌آموزی که صوت زیبایی دارد، آیات را تلاوت کند.

۱۰- تأکید بر الگوگیری در آموزش قرائت قرآن

توضیح: در آموزش زیباخوانی قرآن به جای پرداختن به آموزش نظری تجوید، به‌طور عملی بر شنیدن آیات از نوار آموزشی و الگوگیری از آن تأکید می‌شود. در نوار آموزشی به‌طور نسبی تمام مهارت‌های تجوید و زیباخوانی رعایت شده است. دانش‌آموزان می‌توانند با تقلید و الگوگیری از نوار به‌طور عملی برخی از این مهارت‌ها را بیاموزند.

۱۱- مبتنی بودن آموزش روخوانی بر سیر سوادآموزی فارسی و استفاده از رسم الخط نزدیک به خط فارسی

توضیح: با توجه به آموخته‌های دانش‌آموزان در درس فارسی، مصوت‌های شش‌گانه و صامت‌ها در درس قرآن تدریس نمی‌شود و دانش‌آموزان براساس آنچه در فارسی آموخته‌اند، بسیاری از کلمات و عبارات قرآنی را بدون هیچ‌گونه آموزش جدیدی می‌توانند بخوانند.

۱۲- کلمات و ترکیباتی که از قرآن برای آموزش روخوانی براساس سیر سوادآموزی انتخاب می‌شود، باید حتی‌الامکان در کتاب درسی به‌نحوی ارائه شود که ارتباط آن‌ها با آیات قرآنی احساس شود.

۱۳- اولویت دادن به روش‌های فعال تدریس و کار گروهی دانش‌آموزان

توضیح: تقریباً در همه‌ی مراحل آموزش روخوانی، تدریس با خواندن دانش‌آموزان آغاز می‌شود و معلم بیش‌تر نقش هدایت‌کننده دارد و تنها تدریس برخی موارد خاص مانند آموزش نمادهای جدید رسم الخط قرآن به عهده‌ی اوست و یا در آموزش پیام‌های زندگی، دانش‌آموزان به کمک یکدیگر و با بیان مصادیقی درباره‌ی پیام‌ها در فرایند یاددهی - یادگیری مشارکت جدی دارند.

۱۴- استفاده از فناوری آموزشی متناسب با قداست و شأن قرآن کریم

توضیح: از سی‌دی یا نوارهای صوتی و تصویری مناسبی استفاده شود که در آن‌ها آهنگ و یا ریتم‌های نامناسب به‌کار نرفته باشد.

۱۵- ضرورت آموزش قرآن توسط آموزگار پایه

دلایل ضرورت:

۱- هم‌خوانی با منطق کلی ضرورت تک‌معلمی در دوره‌ی ابتدایی

۲- شناخت و ارتباط بیش‌تر آموزگار پایه با دانش‌آموزان

۳- استفاده از فرصت‌های مناسب برای برقراری ارتباط افقی میان دروس فقط برای آموزگار پایه ممکن است.

۴- امکان تنظیم فاصله‌ی جلسات تدریس در طول هفته فراهم می‌شود و دیگر لزومی ندارد درس قرآن در دو ساعت پشت سر هم

و در یک روز برگزار شود.

۱۶- ارتقای توانایی آموزگاران با استفاده از شیوه‌های متنوع و مؤثر

توضیح: استفاده از روش‌هایی که زمینه‌ی تعلیم و تعلم همزمان را فراهم نموده و موجب ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای آموزگاران می‌شود؛ یعنی روش‌های آموزش به‌نحوی است که موجب ارتقای توانایی معلمان و انس و علاقه‌ی بیش‌تر آن‌ها به قرآن کریم می‌شود.

۱۷- استفاده از زمان و فضای مناسب برای آموزش قرآن

توضیح: گاهی به دلایل مختلفی درس قرآن در آخرین ساعات روز آخر هفته تدریس می‌شود که به هیچ‌وجه زمان مناسبی

نیست.

۱۸- ضرورت استمرار در آموزش قرآن و رعایت تعدد و فاصله‌ی جلسات تدریس در طول هفته

۱۹- اختصاص دادن مدت زمان آموزش لازم، برای دستیابی به اهداف درس قرآن

۲۰- نظارت و پشتیبانی از برنامه‌ی آموزش قرآن به منظور تقویت جایگاه این درس در دوره‌ی ابتدایی

۲۱- وجود ویژگی‌های زیر در شیوه‌های ارزش‌یابی ضروری است:

(الف) تقویت علاقه‌ی دانش‌آموزان نسبت به یادگیری

(ب) توجه به دو اصل تشویق و احساس موفقیت در فرایند ارزش‌یابی

(ج) حفظ و تقویت منزلت و اهمیت درس قرآن در میان سایر دروس

در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا و یا سهل‌انگاری پرهیز کرد.

(د) حرکت از ارزش‌یابی توصیفی به سمت ارزش‌یابی کمی. در شرایط فعلی ارزش‌یابی این درس در پایه‌ی اول و دوم ابتدایی

توصیفی و در سایر پایه‌ها مانند سایر دروس کمی است. در آینده نیز شیوه‌ی ارزش‌یابی درس قرآن، از نظر کیفی یا کمی بودن مانند سایر دروس خواهد بود.

(ه) توجه به اصل تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان

(و) دور بودن از محیط‌های اضطراب‌آور

۲۲- اشاعه‌ی برنامه‌ی آموزش قرآن از راه‌های گوناگون، به‌ویژه بهره‌گیری از اولیای دانش‌آموزان و صدا و سیما

توضیح: باید از راه‌های مختلف اولیای دانش‌آموزان را با اهداف، روش‌های تدریس و سطوح مورد انتظار یادگیری دانش‌آموزان

در درس قرآن آشنا کرد.

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ی ابتدایی

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ی ابتدایی

- ۱- آشنایی با قرآن کریم به عنوان کلام الهی و کتاب آسمانی
- ۲- تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن
- ۳- توانایی روخوانی قرآن به صورت شمرده و آرام از روی مصحف با رسم الخط آموزشی
- ۴- توانایی خواندن آیات کتاب درسی به صورت روان با آهنگین
- ۵- آشنایی با قواعد ضروری روخوانی قرآن
- ۶- حفظ برخی از سوره های کوتاه کتاب درسی
- ۷- آشنایی با برخی از داستان های قرآن کریم
- ۸- فراگیری معنای برخی از کلمات ساده و عبارات کوتاه قرآن
- ۹- ایجاد و تقویت علاقه به شنیدن، خواندن و فهم معنای آیات قرآن کریم

- ۱۰- آشنایی با مفهوم برخی از پیام های قرآن
- ۱۱- شناخت و تقویت استعداد های دانش آموزان، در گرایش های مختلف آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن در پایه ی سوم ابتدایی

- (در چارچوب طرح ارتقا)
- ۱- آیات کتاب درسی و آیات قرآن کریم را به کمک خط آموزشی به صورت آرام و شمرده می خواند.
- ۲- قواعد اصلی روخوانی قرآن را هنگام خواندن آیات و عبارات قرآنی رعایت می کند.
- ۳- به خواندن روزانه ی قرآن کریم علاقه نشان می دهد.
- ۴- عبارات و اذکار نماز را به صورت آهنگین یا روان می خواند.
- ۵- مفهوم پیام های قرآنی کتاب را به زبان ساده بیان می کند.
- ۶- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده ی قرآن را می داند.
- ۷- با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.
- ۸- به شنیدن قرائت زیبای قرآن، زیبا خواندن آن و حفظ برخی از آیات و پیام های قرآنی کتاب علاقه مند است.

جدول اهداف آموزش قرآن در دورهی ابتدایی (ناظر بر هر یک از موضوعات آموزش)

پایه	اول	دوم	سوم	موضوع
روخوانی	برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی کتاب را براساس سیر سوادآموزی فارسی می‌خواند.	سوره‌ها و عبارات قرآنی هر درس را به‌صورت ساده و شمرده می‌خواند.	آیات و عبارات قرآنی کتاب را به‌صورت ساده و آرام شمرده می‌خواند.	
گوش دادن و قرائت آهنگین آیات و عبارات قرآنی	۱- در خواندن آهنگین و جمعی سوره‌های کتاب درسی، مشارکت می‌کند. ۲- با گوش دادن به قرائت آیات قرآن و نگاه کردن به عبارات آن‌ها، سوره‌های کتاب را به‌صورت آهنگین می‌خواند.	۱- سوره‌های کتاب را (از طریق گوش دادن توار و نشان دادن خط کتاب) ساده یا آهنگین می‌خواند. ۲- سوره‌های حمید، توحید، ناس و عصر را از حفظ می‌خواند.	۱- اذکار نماز را (با نشان دادن خط) همراه با توار به‌صورت روان یا آهنگین می‌خواند. ۲- اذکار واجب نماز را از حفظ می‌خواند.	
قواعد روخوانی	-	برخی از نشانه‌ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می‌شناسد.	۱- نشانه‌ها و نمادهای خاص رسم الخط قرآن را می‌شناسد. ۲- قواعد اصلی روخوانی قرآن را هنگام خواندن آیات رعایت می‌کند. ۳- با چگونگی خواندن عبارات دارای حروف ناخوانا آشنا می‌شود.	
پیام قرآنی	-	با مفاهیم ساده‌ی برخی از پیام‌های قرآنی آشنا می‌شود و می‌تواند مفهوم آن را با زبان کودکان بیان کند.	با مفاهیم ساده‌ی برخی از پیام‌های دیگر قرآنی آشنا می‌شود و می‌تواند مفهوم آن را با زبانی کودکان بیان کند.	
معنای کلمات و عبارات	با معنای برخی از عبارات ساده‌ی قرآن (به زبان کودکان یا شعر) آشنا می‌شود.	معنای برخی از کلمات ساده‌ی پیام‌های قرآنی کتاب را می‌داند.	معنای برخی از کلمات آشنا و ساده‌ی قرآنی را می‌داند.	
داستان	با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.	با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.	با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.	
انس و علاقه به قرآن و یادگیری آن	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد. ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد.	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد. ۲- دوست دارد کتاب خود را پاکیزه نگه دارد و به آن احترام بگذارد. ۳- با بعضی از آداب خواندن قرآن آشنا می‌شود.	به خواندن روزانه‌ی آیات و سوره‌های قرآنی کتاب درسی علاقه‌مند است.	

جدول اهداف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

پنجم	چهارم	پایه / موضوع
۱- آیات قرآنی کتاب را به صورت معمولی می خواند. ۲- آیات قرآن کریم را از روی مصحف خط آموزشی به صورت شمرده می خواند. با گوش دادن به قرائت آیات کتاب درسی، آن ها را به صورت روان یا آهنگین می خواند.	۱- آیات قرآنی کتاب را به صورت معمولی می خواند. ۲- با رسم الخط مصحف آشنا می شود. با گوش دادن به قرائت آیات کتاب درسی، آن ها را به صورت روان یا آهنگین می خواند.	روخوانی گوش دادن و قرائت آهنگین آیات و عبارات
با نحوه‌ی خواندن صحیح نون ساکن نزد تنوین (التقاء ساکنین)، آشنا می شود.	۱- قواعد وقف را در آخر آیات و عبارات قرآنی رعایت می کند. ۲- با چگونگی خواندن حروف مقطعه آشنا می شود. ۳- با علامت مد و کاربرد آن آشنا می شود.	قواعد روخوانی
با مفاهیم ساده‌ی برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا می شود و می تواند مفهوم آن را با زبان کودکانه بیان کند.	با مفاهیم ساده برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا می شود و می تواند مفهوم آن را با زبانی کودکانه بیان کند.	پیام قرآنی
۱- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده‌ی قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.	۱- معنای برخی کلمات آشنا و ساده قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.	معنای کلمات و عبارات
با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	داستان
۱- به شنیدن قرائت آیات قرآن کریم و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است. ۲- علاقه دارد معنای آیات و عبارات قرآنی کتاب را بداند. ۳- به حفظ برخی از آیات و پیام های قرآنی علاقه مند است. ۴- دوست دارد هر روز مقداری قرآن بخواند.	۱- به شنیدن قرائت آیات قرآن کریم و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است. ۲- علاقه دارد معنای آیات و عبارات قرآنی کتاب را بداند. ۳- به حفظ برخی از آیات و پیام های قرآنی علاقه مند است. ۴- دوست دارد هر روز مقداری قرآن بخواند.	انس و علاقه به قرآن و یادگیری آن

جدول وسعت و توانی مفاهیم و مهارت‌های آموزش قرآن در دوره ابتدایی

مفاهیم					مهارت‌ها						
داستان	معنای کلمات و عبارات	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	پایه	سرفصل	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم
آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با معنای برخی سوره‌ها به زبان ساده کودکان با به صورت شعر	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با معنای برخی کلمات ساده قرآن	آشنایی با چند داستان قرآنی	گوش دادن قرآنت نوار آموزشی	گوش دادن قرآنت نوار آموزشی	شرکت در جمع خوانی هفت سوره کوتاه از جزء سیام	شرکت در جمع خوانی چهارده سوره کوتاه از جزء سیام	شرکت در جمع خوانی اذکار نماز	شرکت در جمع خوانی آیات قرآن کریم	شرکت در جمع خوانی آیات قرآن کریم
آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با معنای برخی کلمات ساده قرآن	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با معنای برخی کلمات ساده قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	روخوانی و روان خوانی	روخوانی و روان خوانی	روخوانی برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی براساس سوادآموزی فارسی	روخوانی سوره‌ها و عبارات قرآنی کتاب درسی	۱- خواندن کلمات با نمادها و نشانه‌های مختلف رسم الخط قرآنی ۲- خواندن عبارات قرآنی کتاب درسی که دارای حروف ناخوانا هستند.	۱- خواندن آیات قرآن کتاب به صورت معمولی ۲- خواندن آیات قرآن از روی مصحف با خط آموزشی به صورت شمرده و معمولی	۱- خواندن آیات قرآن کتاب درسی به صورت معمولی ۲- خواندن آیات قرآن از روی مصحف با خط آموزشی به صورت شمرده و معمولی
آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با ترجمه‌ی برخی از آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی و معنای برخی کلمات، ترکیب‌ها و عبارات ساده و پرکاربرد قرآن	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با ترجمه‌ی برخی کلمات ساده قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	نمادهای خاص رسم الخط قرآن	نمادهای خاص رسم الخط قرآن	خواندن کلمات دارای تشدید و کلماتی که به حروف ناخوانای متناوب ختم می‌شود.	خواندن کلماتی که دارای «الف» کوچک، کاف بی سرکج، مة، تنوین، همزه، حروف توخالی و اتصالات است.	۱- خواندن کلمات با نمادها و نشانه‌های مختلف رسم الخط قرآنی ۲- خواندن عبارات قرآنی کتاب درسی که دارای حروف ناخوانا هستند.	۱- توانایی خواندن قرآن کامل با رسم الخط آموزشی به صورت شمرده و آرام ۲- رعایت قواعد وقف در آخر آیات ۳- خواندن حروف مقطعه ۴- رعایت کشش مدّ	۱- توانایی خواندن قرآن کامل با رسم الخط آموزشی به صورت شمرده و آرام ۲- رعایت قواعد وقف در آخر آیات ۳- خواندن حروف مقطعه ۴- رعایت کشش مدّ
آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با ترجمه‌ی برخی از آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی و معنای برخی کلمات، ترکیب‌ها و عبارات ساده و پرکاربرد قرآن	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با ترجمه‌ی برخی کلمات ساده قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با پیام قرآن	آشنایی با پیام قرآن	آشنایی با پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان
آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با ترجمه‌ی برخی از آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی و معنای برخی کلمات، ترکیب‌ها و عبارات ساده و پرکاربرد قرآن	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با ترجمه‌ی برخی کلمات ساده قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی

جدول راهنمای آموزش دروس فصل اول کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

عنوان درس	آموزش نماز							
اهداف	توانایی خواندن صحیح اذکار و عبارات نماز							
جلسه	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم	هشتم
مهارت‌ها	توانایی روخوانی عبارات اذان و اقامه	توانایی روخوانی سوره‌ی حمد	توانایی روخوانی سوره‌ی توحید و ذکر قنوت	توانایی روخوانی اذکار رکوع، قیام، سجده، استغفار و برخاستن	توانایی روخوانی تسبیحات اربعه و تشهد	توانایی روخوانی سلام و آیه‌ی صلوات	توانایی خواندن یک نماز دو رکعتی و سه رکعتی	توانایی خواندن یک نماز چهار رکعتی
فعالیت‌های یادگیری	۱- لوحه‌خوانی عبارات و اذکار نماز همراه با اشاره‌ی معلم ۲- روخوانی اذکار اذان، اقامه و نماز ۳- استماع نوار آموزشی نماز و هم‌خوانی با آن							
مواد و تجهیزات	کتاب، لوحه‌ی آموزشی، نوار آموزشی نماز و کتاب راهنمای معلم							
روش ارزش‌یابی	پرسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر							

جدول راهنمای آموزش دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مهارت	فعالیت های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش یابی
۱	روز اول	یادآوری ترکیب حروف و حرکات	توانایی خواندن ترکیب حروف و حرکات و کلمات و عبارات مربوطه	۱- لوحه خوانی، همراه با اشاره ی معلم ۲- روخوانی کلمات و عبارات دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن	کتاب، لوحه ی آموزشی و کتاب راهنمای معلم	پرسش های شفاهی در قالب ارزش یابی مستمر و پایانی
۲	روز دوم	یادآوری حرف ساکن	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای حرف ساکن			
۳	روز سوم	تمرین حرف ساکن	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای حرف ساکن			
۴	روز چهارم	یادآوری تنوین	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای تنوین			
۵	روز پنجم	تمرین تنوین	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای تنوین			
۶	روز ششم	یادآوری تشدید	توانایی خواندن بخش ها و کلمات و عبارات دارای حرف مشدد			
۷ و ۸	روز هفتم و هشتم	تمرین تشدید	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای حرف مشدد			
۹	روز نهم	یادآوری خواندن نمادهای «هـ» و «هـ»	کسب توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای «هـ» و «هـ»			
۱۰	روز دهم	تمرین نمادهای روز قبل	کسب توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای «هـ» و «هـ»			

جدول راهنمای آموزش دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مهارت	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش‌یابی
۱۱	روز یازدهم	آشنایی با پایه‌های همزه	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای پایه‌ی همزه	۱- لوحه خوانی، همراه با اشاره‌ی معلم ۲- روخوانی کلمات و عبارات دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن	کتاب، لوحه‌ی آموزشی و کتاب راهنمای معلم	پرسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی
۱۲ و ۱۳	روز دوازدهم و سیزدهم	تمرین پایه‌ی همزه	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای پایه‌ی همزه			
۱۴	روز چهاردهم	آشنایی با حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر			
۱۵	روز پانزدهم	تمرین حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر			
۱۶	روز شانزدهم	آشنایی با حروف ناخوانای قبل از حرف ساکن	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از حرف ساکن			
۱۷	روز هفدهم	تمرین خواندن اتصال عبارات دارای ناخوانای قبل از حرف ساکن	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از حرف ساکن			
۱۸	روز هجدهم	آشنایی با حروف ناخوانای قبل از تشدید	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از تشدید			
۱۹	روز نوزدهم	تمرین خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از تشدید	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از تشدید			

روش ارزشیابی	مواد و تجهیزات	فعالیت های یادگیری	مهارت ها	اهداف	عنوان درس	شماره درس
پرسش های شفاهی در قالب ارزشیابی مستمر و پایانی	کتاب درسی و کتاب راهنمای معلم	روخوانی آیات ۱ تا ۵ سوره فتح	مهارت خواندن آیات روزهای بیستم تا سی و سوم	ارتقای توانایی روخوانی قرآن کریم	روز بیستم	۲۰
		روخوانی آیات ۱ تا ۸ سوره انسان			روز بیست و یکم	۲۱
		روخوانی آیات ۷۸ تا ۹۰ سوره شعراء			روز بیست و دوم	۲۲
		روخوانی آیات ۱ تا ۳ سوره نبأ			روز بیست و سوم	۲۳
		روخوانی آیات ۹۵ تا ۹۸ سوره انعام			روز بیست و چهارم	۲۴
		روخوانی آیات ۱۰۹ تا ۱۱۸ سوره صافات			روز بیست و پنجم	۲۵
		روخوانی آیات ۱ تا ۵ سوره اعراف			روز بیست و ششم	۲۶
		روخوانی آیات ۱ تا ۵ سوره صف			روز بیست و هفتم	۲۷
		روخوانی آیات ۱۸ تا ۲۳ سوره حشر			روز بیست و هشتم	۲۸
		روخوانی آیات ۷۸ تا ۸۴ سوره اسراء			روز بیست و نهم	۲۹
		روخوانی آیات ۱۸۹ تا ۱۹۴ سوره آل عمران			روز سی ام	۳۰
		روخوانی آیات ۱۱۴ تا ۱۱۷ سوره مائده			روز سی و یکم	۳۱
		روخوانی آیات ۱ تا ۶ سوره جمعه			روز سی و دوم	۳۲
		روخوانی آیات ۱۵۹ تا ۱۸۲ سوره صافات			روز سی و سوم	۳۳

جدول راهنمای آموزش درس فصل سوم کتاب آموزش قرآن پایدی سوم ابتدایی

روش ارزشیابی	مواد و تجهیزات	فعالیت های یادگیری	مهارت ها	اهداف	هفته	ماه
پرسش های شفاهی در قالب ارزشیابی مستمر و پایانی	کتاب درسی و کتاب راهنمای معلم	۱- خواندن آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی نماز ۳- خواندن عبارات اذان	۱- مهارت خواندن آیات فصل سوم ۲- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام ها و داستان های قرآن کریم	۱- ارتقای توانایی خواندن قرآن کریم ۲- آشنایی با برخی از پیام های قرآنی ۳- آشنایی با برخی از داستان های قرآن کریم ۴- تقویت صحیح خوانی اذکار و عبارات نماز	سوم	آذر
		۱- خواندن آیات ۲۵۵ و ۲۵۶ سوره ی بقره (آیه الكرسي) ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی عفو ۳- خواندن عبارات اقامه ی نماز			چهارم	
		۱- خواندن آیات ۳۵ تا ۴۱ سوره ی ابراهیم ۲- آشنایی با داستان قرآنی چشمه ی زمزم ۳- خواندن سوره های حمد و توحید			اول	دی
		۱- خواندن آیات ۲۱ تا ۲۷ سوره ی اسراء ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی احسان به پدر و مادر ۳- خواندن ذکر قنوت			دوم	
		۱- خواندن آیات ۵۵ تا ۶۰ سوره ی آل عمران ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی ستمگران ۳- خواندن ذکر رکوع			اول	بهمن
		۱- خواندن آیات ۱۳ تا ۲۸ سوره ی طه (طاها) ۲- آشنایی با داستان قرآنی پیامبری حضرت موسی علیه السلام ۳- خواندن ذکر سجده			دوم	
		۱- خواندن آیات ۴۸ تا ۵۰ سوره ی مائده ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی انجام کار خوب ۳- خواندن ذکر تسبیحات اربعه			سوم	
		۱- خواندن آیات ۱۱۴ تا ۱۲۲ سوره ی طه ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی علم آموزی ۳- خواندن ذکر تشهد			چهارم	

جدول راهنمای آموزش دروس فصل سوم کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

ماه	هفته	اهداف	مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش‌یابی
اردیبهشت	دوم	۱- ارتقای توانایی خواندن قرآن کریم ۲- رفع اشکالات روخوانی قرآن کریم ۳- آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی ۴- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم ۵- تقویت صحیح‌خوانی اذکار و عبارات نماز	۱- مهارت خواندن آیات فصل سوم ۲- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام‌ها و داستان‌های قرآن کریم	۱- خواندن آیات ۴۰ تا ۵۰ سوره طه (طاها) ۲- آشنایی با داستان قرآنی به سوی مبارزه بزرگ ۳- خواندن ذکر سلام نماز	کتاب درسی، نوار آموزشی، کارت قصه‌گویی و...	پرسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی
	اول			۱- خواندن آیات ۷۴ تا ۷۸ سوره حج ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی انجام کار خوب ۳- خواندن رکعت اول نماز شامل سوره حمد، توحید، ذکر رکوع و سجده		
	سوم			۱- خواندن سوره‌های قدر و زلزال ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی نتیجه‌ی عمل ۳- خواندن رکعت دوم نماز شامل سوره حمد، توحید، قنوت، رکوع و سجده و تشهد		
	چهارم			۱- خواندن آیات ۴۰ تا ۵۱ سوره شعراء ۲- آشنایی با داستان قرآنی پیروزی حضرت موسی علیه‌السلام ۳- خواندن رکعت سوم نماز، شامل تسبیحات اربعه، رکوع و سجده		
فروردین	سوم			۱- خواندن آیات ۳۶ تا ۴۴ سوره شوری ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی مشورت ۳- خواندن رکعت چهارم نماز، شامل تسبیحات اربعه، رکوع و سجده و تشهد و سلام		
	چهارم			۱- خواندن سوره‌های عادیات و قارعه ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی خوبی به دیگران ۳- خواندن یک رکعت دو رکعتی به‌طور کامل		
اردیبهشت	اول			۱- خواندن آیات ۷۳ تا ۷۷ سوره قصص ۲- آشنایی با داستان قرآنی صبح پیروزی ۳- خواندن یک رکعت سه رکعتی به‌طور کامل		
	دوم			۱- خواندن آیات ۷۹ تا ۸۳ سوره بقره ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی خوب سخن گفتن ۳- خواندن یک رکعت چهار رکعتی به‌طور کامل		
	سوم					

محتوای کتاب آموزش قرآن پایه‌ی سوم ابتدایی

برای دستیابی به اهداف آموزش قرآن در پایه‌ی سوم، کتاب آموزش قرآن این پایه در سه فصل تنظیم شده است. محتوای این کتاب دانش‌آموزان را در رسیدن به اهداف موردنظر یاری می‌کند. این محتوا شامل مطالب زیر است:

آموزش قرائت نماز

فصل اول

این فصل به آموزش قرائت نماز می‌پردازد تا دانش‌آموزان توانایی لازم را در خواندن صحیح اذکار نماز به دست آورند. این آموزش طی چهار هفته‌ی مهرماه و در هر هفته به میزان دو ساعت انجام می‌شود. در این فصل علاوه بر اذکار نماز، ترجمه‌ی آن‌ها نیز ارائه شده است. به این ترتیب، دانش‌آموزان به‌طور ضمنی با معنای اذکار نماز نیز آشنا می‌شوند. از این رو بدون سخت‌گیری و اجبار، دانش‌آموزان را تشویق کنید تا به تدریج معنای اذکار نماز را نیز بیاموزند.

گفتنی است فعالیت یاددهی - یادگیری اذکار نماز در این فصل، ناظر به کسب توانایی صحیح خواندن این اذکار از روی کتاب است و دانش‌آموزان با تشویق آموزگار و انجام فعالیت‌های پیش‌بینی شده در فصل سوم کتاب، به تدریج تا پایان سال تحصیلی اذکار نماز، به‌ویژه اذکار واجب آن را حفظ خواهند کرد.

آموزش روخوانی قرآن کریم

فصل دوم

به دنبال آموزش قرآن در پایه‌ی اول و دوم ابتدایی، در این فصل، کسب توانایی روخوانی قرآن کریم، مبتنی بر استمرار آموزش و تمرین و تکرار روزانه است؛ زیرا کسب این مهارت نیز مانند دوچرخه‌سواری و شنا با توجه به ویژگی‌های روانی - حرکتی به تمرین‌های متوالی (روزانه)، کوتاه و متمرکز نیازمند است. از این رو مطالب فصل دوم با تمرکز و انحصار در آموزش روخوانی قرآن، در ۳۳ روز پیاپی تدریس و تمرین می‌شود. نوزده روز اول ضمن یادآوری و آموزش قواعد روخوانی، دانش‌آموزان به مهارت کافی در روخوانی صحیح کلمات و عبارات قرآنی دست می‌یابند؛ و در چهارده روز بعد با تمرین کافی توانایی روخوانی آیاتی از قرآن کریم را به دست می‌آورند. با توجه به اهمیت این آموزش، مطالب این ۳۳ روز، در زنگ اول یا دوم هر روز تدریس و تمرین می‌شود.

فعالیت‌های آموزشی این فصل از کتاب برای تثبیت و تقویت مهارت روخوانی قرآن و هم‌چنین انجام برخی فعالیت‌های دیگر در جهت تقویت انس دانش‌آموزان با قرآن کریم تدوین شده است. این فصل پس از آموزش ۳۳ روزه‌ی روخوانی قرآن، تا پایان سال تحصیلی، در زنگ اول یا دوم یکی از روزهای هفته تدریس می‌شود.

هریک از دروس این فصل که برای یک هفته در نظر گرفته شده «انس با قرآن کریم» نام دارد. در هر درس، فرازی از آیات قرآن کریم و نیز یک پیام یا داستان قرآنی آمده است. معمولاً این فراز قرآنی با داستان یا پیام قرآنی آن درس مربوط است. هم‌چنین بخش «انس با قرآن در خانه» به‌عنوان تکلیف دانش‌آموزان برای هر درس در نظر گرفته شده است. هریک از صفحات انس با قرآن در خانه با یکی از احادیث معصومان علیهم‌السلام درباره‌ی قرآن زینت یافته است و نیز دارای یک تمرین مربوط به نماز و یک تمرین مربوط به خواندن تعدادی از آیات درس به‌صورت روزانه در خانه است.

قرآن در تابستان

از آن‌جا که خواندن روزانه‌ی قرآن کریم، مهم‌ترین عامل تثبیت و تقویت مهارت کسب شده در خواندن قرآن، و نیز مهم‌ترین نشانه‌ی انس با قرآن کریم است، در پایان کتاب درسی آموزش قرآن دانش‌آموزان، برای هر هفته از ماه‌های تابستان یک صفحه‌ی کامل از قرآن کریم در نظر گرفته شده است؛ تا دانش‌آموزان با تشویق آموزگار و والدین متعهد و دلسوز خود، هر روز مقداری از آیات مشخص شده را بخوانند.

فرایند کلی تدریس

کتاب آموزش قرآن پایه‌ی سوم ابتدایی دارای سه فصل است. روش کلی آموزش هر فصل به شرح زیر می‌باشد:

الف) فصل اول: آموزش قرائت نماز

این فصل از کتاب در مهرماه، طی ۸ جلسه (هر هفته دو جلسه) آموزش داده می‌شود. هدف اصلی این فصل، آموزش صحیح خوانی عبارات اذان و اقامه و اذکار نماز است. روش تدریس این فصل در ادامه ارائه خواهد شد.

توصیه

بسیار شایسته است با کمک مدیر و اولیای دانش‌آموزان، برای دانش‌آموزانی که نمازشان را به‌طور کامل آموخته‌اند و در خانه نیز نماز می‌خوانند، جوایز مناسبی تهیه کنید. (توجه به فرهنگ نماز)

ب) فصل دوم : آموزش روخوانی قرآن کریم

در این فصل آموزش و تمرین روخوانی قرآن کریم طی ۳۳ روز پیاپی انجام می‌شود. در ۱۹ روز اول برای کسب مهارت روخوانی قرآن کریم، به یادآوری و آموزش قواعد روخوانی پرداخته می‌شود و در چهارده روز بعد جهت تثبیت مهارت روخوانی، فرازهایی از قرآن تمرین می‌شود. روش کلی تدریس هر کدام به شرح زیر است :

۱- **فرایند کلی تدریس نوزده روز اول :** در این نوزده روز پیاپی آموزشی که ترجیحاً در زنگ‌های اول یا دوم ارائه می‌شود، عموماً در یک روز یادآوری یا آموزش قواعد روخوانی است و در روز بعد برای تثبیت قاعده‌ی روخوانی، کلمات و عباراتی که دارای آن قاعده‌اند، تمرین می‌شود.

۲- **فرایند کلی تدریس از درس بیستم تا سی و سوم :** در این چهارده روز، فرازهایی از سوره‌های گوناگون قرآن انتخاب شده است. در تمرین اول دانش‌آموزان در گروه‌های دو یا سه نفری - افراد هر میز - آیات درس را برای یکدیگر آرام می‌خوانند. پس از اتمام این تمرین، دانش‌آموزان تا پایان وقت کلاس، هر کدام یک یا دو سطر از آیات درس را برای کلاس با صدای بلند می‌خوانند و سایر دانش‌آموزان نیز از روی کتاب خود خط می‌برند.

ج) فصل سوم : (انس با قرآن کریم)

این فصل دارای شانزده درس «انس با قرآن کریم» است که هر کدام در یک ساعت در هفته تمرین می‌شود.

دروس انس با قرآن کریم شامل محتواهای زیر است :

آیاتی از قرآن کریم، پیام قرآنی یا داستان قرآنی و تمرین‌های انس با قرآن در خانه
روش تدریس هریک از موضوعات بالا در فصل سوم به تفصیل خواهد آمد.

نحوه‌ی اشاره‌ی صحیح به بخش‌های کلمات

اشاره‌ی صحیح و فنی به حروف و حرکات، از مهم‌ترین گام‌های اولیه در آموزش روخوانی قرآن است. این امر منجر به بازشناسی حروف، حرکات و دقت در صحیح خواندن آن‌ها و ترکیب بخش‌های کلمات توسط دانش‌آموزان می‌شود. کسب این مهارت در روخوانی قرآن، مانند شناخت حروف و حرکات در خواندن و نوشتن زبان فارسی و نیز یادگیری چهار عمل اصلی در ریاضی، از اهمیت خاصی برخوردار است. اگر این آموزش، صحیح و کامل انجام شود، مهم‌ترین سنگ بنای مهارت خواندن صحیح قرآن گذاشته شده است و در غیر این صورت حتی در سال‌های بالاتر نیز باید این مرحله از آموزش با دقت انجام شود.

اشاره به حروف و حرکات معمولاً به کمک خط‌بر یا وسیله‌ای مانند خط‌کش انجام می‌شود. از آن‌جا که هنگام اشاره کردن، دست یا ثابت است و یا متحرک، روش صحیح اشاره در دو بخش زیر توضیح داده می‌شود.

الف) اشاره‌ی ثابت : در این نوع اشاره، دست ثابت است. این شکل از اشاره در موارد زیر انجام می‌شود.

۱- اشاره به حرکات «ـِ» در بخش‌های دارای این گونه حرکات؛ مانند :

خُلِقَ

آموزگار با خط‌بر یا وسیله‌ی مشابه دیگری به حرکت «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان همه با هم بگویند «خُ»؛ ممکن است در یکی دو بار اول، برخی از دانش‌آموزان به جای این که بگویند «خُ» بگویند «أ». به آن‌ها تذکر می‌دهیم که هر حرکت را با حرف آن بخوانند. سپس با کمی مکث به حرکت «ـِ» اشاره می‌کنیم تا دانش‌آموزان بگویند «لِ» و آن‌گاه به حرکت «ـِ» اشاره می‌شود تا آن‌ها بگویند «ق».

۲- اشاره به تنوین (ـِ) : اشاره به تنوین مانند اشاره به حرکات کوتاه است؛ یعنی برای اشاره به تنوین، دست ثابت است و به «ـِ» یا «ـِ» یا «ـِ» اشاره می‌شود؛ مانند :

وَلَدٌ

أَحَدٌ

حَرَجًا

در کلمه‌ی «حَرَجًا» آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «حَ» و سپس به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «رَ» و آن‌گاه به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «جَن». هم‌چنین در کلمه‌ی «أَحَدٍ» آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «دِن». در کلمه‌ی «وَلَدٌ» نیز آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند : «دُن».

توضیح: دقت کنید فلش‌ها در کلمات صفحه‌ی قبل فقط نشان‌دهنده‌ی اشاره‌ی شما به حرکات است، نه این‌که باید این فلش‌ها رسم شود.

(ب) اشاره‌ی متحرک: در این نوع اشاره، دست حرکت می‌کند. این شکل از اشاره در موارد زیر پیش می‌آید.

۱- اشاره از حرف به سوی حرکات بلند (ا، ی، و) در بخش‌های دارای این‌گونه ترکیبات، مانند:

نوحیها

آموزگار درحالی که به کمک خط‌بر، از حرف «ن» به سوی صدای «و» اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «نو» آن‌گاه از حرف «ح» به سوی صدای «ای» اشاره شده و آن‌ها می‌گویند «حی» و سرانجام از حرف «ه» به سوی «ا» اشاره می‌شود تا بگویند «ها».

توجه دارید که فلش‌ها فقط مسیر حرکت دست را نشان می‌دهد، نه این‌که باید این فلش‌ها رسم شود.
تبصره: اشاره به الف کوتاه (ا) دو حالت دارد: چنان‌چه الف کوتاه روی حرف باشد، مانند کلمه‌ی «هَذَا» به آن اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «ها»؛ و چنان‌چه الف کوتاه روی پایه‌ی «ی» باشد، در این صورت مثل صدای بلند اشاره می‌شود؛ مانند کلمه‌ی «هُدًی» که از حرف «د» به سوی «ی» اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «دا».

۲- اشاره از حرکت کوتاه به سوی علامت سکون؛ مانند: اَمْلَهُمْ

آموزگار از حرکت «ء» به علامت (ْ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «أَمَد»، آن‌گاه از صدای «ی» به علامت (ُ) اشاره می‌کند تا بگویند «هَلْ» و سپس از حرکت «ئ» به علامت (َ) اشاره می‌شود تا بگویند «هَمْ».

۳- اشاره به تشدید در بخش‌های دارای حرف مشدد مانند: حَقَّ

آموزگار درحالی که از حرکت کوتاه «ء» به سوی علامت تشدید اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «حَف» آن‌گاه آموزگار پس از کمی مکث، با توجه به حرکت حرف تشدید، به صورت ثابت یا متحرک به آن حرکت اشاره می‌کند. در مورد مثال بالا با اشاره‌ی ثابت به حرکت «ء» اشاره می‌شود و دانش‌آموزان می‌گویند «ق». دو مثال دیگر:

لَمَّا نُنَجِّي

آموزگار در کلمه‌ی «لَمَّا» ابتدا از حرکت «ء» به سوی علامت تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث از حرف «م» به سوی صدای «ا» اشاره می‌کند. در کلمه‌ی دوم نیز، ابتدا به حرکت «ئ» سپس از حرکت «ء» به سوی تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث، از حرف «ج» به سوی صدای «ی» اشاره می‌شود.

نکته: وجود کمی مکث بین اشاره به بخش اول حرف مشدد و بخش دوم آن ضروری است. این امر به خوبی به دانش آموزان می آموزد که حرف دارای تشدید در واقع دو حرف است و دو بار خوانده می شود.

دو تذکر مهم:

۱- از دانش آموزان بخواهید که هم زمان با اشاره ی شما، بخش ها و کلمات را به صورت دسته جمعی بخوانند. ممکن است برخی از دانش آموزان، بعضی از بخش ها را زودتر یا دیرتر از اشاره ی شما بخوانند؛ از آن ها بخواهید با اشاره بخوانند و عقب یا جلو نیفتند.

۲- در آموزش لوحه ها، ابتدا دانش آموزان به روش فوق، کلمات و عبارات را دسته جمعی می خوانند و پس از کمی تمرین، خوب است با اشاره ی آموزگار خواندن به صورت انفرادی نیز انجام شود. پرسش انفرادی را همیشه از دانش آموزان قوی تر آغاز کنید.

روش تدریس روخوانی قرآن کریم

برای چهارده روز دوم این فصل از کتاب، آیاتی از قرآن کریم در نظر گرفته شده که مجموعه آیات هر روز، در یک صفحه از کتاب آمده است. تمرین و خواندن روزانه ی این آیات در کلاس درس، موجب تقویت توانایی روخوانی قرآن کریم می شود.

دانش آموزان در گروه های دو یا سه نفره، ابتدا آیات هر صفحه را برای یک دیگر به آرامی می خوانند و سپس تعدادی از دانش آموزان، هر کدام یک یا چند سطر از همین آیات را برای کلاس با صدای بلند می خوانند و سایر دانش آموزان نیز از روی کتاب خود خط می برند. همیشه خواندن انفرادی را از دانش آموزان قوی تر آغاز کنید.

چنانچه کلمه یا عبارتی برای دانش آموزان مشکل باشد، آن را روی تخته بنویسید و مانند قبل به بخش های آن کلمه یا عبارت اشاره کنید تا دانش آموزان آن را به صورت دسته جمعی، بخش بخش بخوانند. به دانش آموزان پیاموزید که هرگاه در خواندن قرآن با کلمه یا عبارت نسبتاً مشکل روبه رو شدند، خودشان سعی کنند آن کلمه را بخش بخش بخوانند. اگر این یادگیری اتفاق بیفتد، مهم ترین گام در کسب مهارت روخوانی قرآن برداشته شده است.

رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان

عموم اشکالات روخوانی دانش آموزان به ضعف مهارت روخوانی یا به عدم دقت، شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس آن‌ها مربوط است.

آموزگار باید با روش‌های گوناگون متناسب با هر اشکال آشنا باشد تا به روش صحیح اشکال دانش آموزان را برطرف سازد و مهارت روخوانی دانش آموزان را افزایش دهد.

توجه به اصول زیر برای توفیق بیش‌تر در رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان ضروری است.

۱- رفع اشکال همراه با تشویق دانش آموز نسبت به آنچه صحیح خوانده است، انجام شود تا موجب تقویت اعتماد به نفس او شود.

۲- رفع اشکال باید به نحوی انجام شود که موجب اضطراب دانش آموز نشود.

۳- حتی الامکان خود دانش آموز، اشکال خویش را برطرف کند.

۴- پس از خواندن صحیح عبارت قرآنی توسط دانش آموزان دیگر، دانش آموز متوجه خطای خود بشود و حتی الامکان آن را رفع کند.

۵- رفع اشکال، موجب صرف وقت بیش از حد نشود.

۶- تسلط آموزگار بر روخوانی متن درس، موجب تشخیص بهتر اشکالات و رفع آن‌ها می‌شود.

۷- آموزگار نباید بلافاصله، حالت صحیح کلمه را بخواند و نیز از دانش آموزان بخواهد که آن‌ها نیز چنین کاری نکنند.

۸- رفع برخی از اشکالات دانش آموزان به تمرین بیش‌تر و مرور زمان نیاز دارد. از این رو، آموزگار نباید انتظار داشته باشد که همه‌ی اشکالات آن‌ها بلافاصله برطرف شود.

روش رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان

با توجه به اصول فوق، آموزگار یکی از روش‌های زیر یا ترکیبی از آن‌ها را برای رفع اشکال انتخاب می‌کند. این روش‌ها عبارت‌اند از:

۱- در حین قرائت دانش آموز، به او تذکر نمی‌دهیم، بلکه صبر می‌کنیم که وی سطر را تا آخر بخواند، سپس در صورت لزوم به او تذکر می‌دهیم.

۲- پس از تشویق دانش آموز، از او می‌خواهیم که همان عبارت را یک بار دیگر با دقت و آرامش بیش‌تر بخواند. بسیار مناسب است همیشه به عنوان گام اول رفع اشکال، از این شیوه استفاده شود.

۳- توجه دانش آموزان کلاس را به کلمه‌ی غلط خوانده شده جلب کرده، با طرح سؤال، شکل صحیح و غلط کلمه را مقایسه می‌کنیم و از آن‌ها می‌خواهیم تا شکل صحیح را بگویند. آن‌گاه از دانش آموزی که کلمه را غلط خوانده بود، می‌خواهیم که عبارت را این بار به شکل صحیح بخواند.

۴- اگر به نظر می‌رسد کلمه یا عبارت غلط خوانده شده برای تعدادی از دانش آموزان مشکل است، آموزگار کلمه یا عبارت را روی تخته بنویسد و از همه‌ی دانش آموزان بخواهد تا با اشاره‌ی او، آن کلمه یا عبارت را به صورت بخش‌بخش بخوانند. آن‌گاه از دانش آموز اولی بخواهد تا آن عبارت را با دقت بیش‌تر و به شکل صحیح بخواند.

تذکر :

- ۱- بعضی از دانش‌آموزان لکنت زبان دارند و عبارات را با مکث، تکرار و به کندی می‌خوانند. آموزگار ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی می‌کند آن‌ها در انتظار بقیه خجالت‌زده نشوند و مورد تمسخر قرار نگیرند.
- ۲- مناسب است دانش‌آموزان را به گروه‌های چندنفره تقسیم کنیم تا آیات درس را برای یکدیگر بخوانند و اشکالات روخوانی و قرائت یکدیگر را اصلاح کنند. سعی شود افراد ضعیف با افراد قوی، هم‌گروه شوند تا برای یکدیگر مفیدتر باشند و نتیجه‌ی بهتری حاصل شود.

در پایان این قسمت خلاصه و فهرستی از مهم‌ترین دلایل و عللی که موجب بروز اشکالات دانش‌آموزان در روخوانی قرآن می‌شود و نیز راه رفع هریک از آن‌ها به اختصار ارائه می‌شود. معلم محترم باید پس از تشخیص هر اشتباه، علت آن را بررسی و با استفاده از راه حل‌های ارائه شده و یا ترکیبی از آن‌ها، دانش‌آموزان را هدایت کند تا اشکال برطرف شود.

مهم ترین علل بروز مشکلات در روخوانی قرآن

۱- **عجله و شتابزدگی** : از قرآن آموز می خواهیم که کلمات و عبارات را آرام و شمرده بخواند و به حروف و حرکات نیز دقت کند.

۲- **کم توجهی به حروف و حرکات و کلی خوانی کلمات و ترکیبات** : با تذکر دادن به دقت در حرکات و علائم و یا جلب توجه قرآن آموزان به علائم و حرکات از طریق اشاره به بخش ها و بخش خوانی کلمات و ترکیبات، این مشکل برطرف می شود.

۳- **طولانی خواندن و وصل عبارات به یکدیگر** : از او می خواهیم که کلمه کلمه، ترکیب ترکیب و جمله جمله بخواند، مانند آیات تقطیع شده در کتاب درسی

۴- **خجالت، اضطراب و عدم اعتماد به نفس** : با برخورد های مناسب و ایجاد اعتماد به نفس این مشکل برطرف می شود. برخورد های مناسب عبارت اند از : خوشرویی، تشویق، تغییر نوبت قرائت، قطع نکردن قرائت دانش آموز، سؤال و جواب درباره ی اشتباه با سایر دانش آموزان، عدم توبیخ او و ...

۵- **نمادها و ترکیبات جدید و نامأنوس نسبت به سواد فارسی** : این موارد، با معادل های فارسی مقایسه و آموزش داده می شود؛ به موارد زیر توجه کنید :

— ترکیبات همزه، مانند : **ءَامَنَّا ← آمَنَّا**

لَاَدَمَ ← لَادَمَ

مُسْتَهْزِئُونَ ← مُسْتَهْزِئُونَ

— الف کوچک، مانند : **رَزَقْنَاهُمْ ← رَزَقْنَاهُمْ**

غَفِلُونَ ← غَافِلُونَ

— واو کوچک، مانند : **مَعَهُ ← مَعَهُ**

إِنَّهٗ ← إِنَّهٗ

— ی کوچک، مانند : **بِعِبَادِهِ ← بِعِبَادِهِ**

بِهِ ← بِهِ

۶- **وجود حروف ناخوانا در بسیاری از کلمات و ترکیبات آیات قرآن** : گاهی دانش آموز، خود به خود، آن ها را می خواند. با معادل سازی و تذکر نسبت به ناخوانا بودن این حروف، می توان مشکل را برطرف کرد؛ به موارد زیر توجه کنید.

— **الف ناخوانا** : **قالوا ← قالو**

عَمِلُوا ← عَمِلُو

— **واو ناخوانا** : **الصَّلَاةَ ← الصَّلَاةَ**

أُولَئِكَ ← أُولَئِكَ

أُولِيَائِهِمْ ← أُولِيَائِهِمْ

— **ی ناخوانا** : **يَسْتَهْزِئُ ← يَسْتَهْزِئُ**

هُدًى ← هُدًى

ذِكْرُی ← ذِكْرُی

۷- وجود حروف ناخوانا در وسط بخش : در این موارد، باید پس از تشخیص حروف ناخوانا، حرکت قبل از آنها، به

تشدید یا ساکن وصل شود؛ مانند :

بِالْآخِرَةِ بِالْغَيْبِ وَأَمْرًا لَهُ
ءَامِنَ النَّاسِ لَقُوا الَّذِينَ

۸- توالی حروف ناخوانا و اتصالات : در این موارد، باید پس از بخش خوانی و اشاره به بخش‌ها از اتصالات بهره گرفت؛

مانند :

يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ بقره، ۳
أُولَئِكَ الَّذِينَ اسْتَرَوْا الصَّلَاةَ بِالْهُدَى بقره، ۱۶

۹- ترکیب حروف : که باید از اشاره و بخش خوانی استفاده شود؛ مانند :

نُجَزِي ← نُجَازِي
يَخْدَعُونَ ← يَخْدَعُونَ

۱۰- جابه‌جایی حروف و حرکات : این مشکل در اثر تشابه کلمات، کلی خوانی و عجله پیش می‌آید. این موارد با بخش خوانی

و شمرده‌خوانی اصلاح می‌شود؛ مانند :

يَعْلَمُونَ ← يَعْمَلُونَ
عَبْدَهُ ← عَبْدُهُ

۱۱- کم یا زیاد کردن تشدید : این اشکال بسیار زیاد پیش می‌آید؛ مانند :

إِيَّاكَ ← إِيَّاكَ
حَيَّ ← حَيَّ
وَلِيِّ دِينٍ ← وَلِيِّ دِينٍ
لَا شَرِيكَ لَهُ ← لَا شَرِيكَ لَهُ

۱۲- نگاه نکردن به خط قرآن و از حفظ خواندن : برای حل این مشکل نیز با طرح سؤال‌های مناسب، توجه قرآن‌آموز را

به خط قرآن جلب می‌کنیم.

ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی

با توجه به ویژگی‌های ارزش‌یابی مذکور در اصول حاکم بر برنامه‌ی آموزش قرآن، ارزش‌یابی باید در خدمت یادگیری قرار گیرد. از این رو معمولاً فعالیت‌های تدریس، تمرین و پرسش، توأمان و همراه یکدیگر اتفاق می‌افتد. توجه به این نکته از دو جهت مهم است. اول آن که هر چند رسیدگی به تکلیف دانش‌آموزان در انجام تمرین‌های «انس با قرآن در خانه» نیازمند اختصاص وقت خاصی است اما غیر از این مورد نیازی نیست که وقت خاصی برای پرسش از دانش‌آموزان اختصاص داده شود؛ بلکه در تدریس آیات هر درس، علاوه بر تمرین، توانایی دانش‌آموزان نیز ارزش‌یابی می‌شود. ثانیاً چنین رفتار و نگاهی موجب آمادگی دائمی دانش‌آموزان می‌شود و هم‌چنین زمینه‌ی کاهش اضطراب آن‌ها در انجام پرسش با تعیین وقت قبلی و... را فراهم می‌آورد.

با رعایت نکات فوق، ارزش‌یابی درس قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی به صورت شفاهی و در دو نوع مستمر و پایانی به شرح زیر انجام می‌شود.

الف) ارزش‌یابی مستمر : نمره‌ی ارزش‌یابی مستمر با توجه به میزان مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌های یادگیری تعیین می‌شود. اهم این فعالیت‌ها در درس قرآن عبارت است از :

- ۱- مشارکت در جمع‌خوانی عبارات نماز از روی لوحه و همراهی با نوار آموزشی
- ۲- مشارکت در خواندن آیات و عبارات قرآنی از روی لوحه‌ی آموزشی
- ۳- میزان توانایی در خواندن آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی در پرسش‌های تدریجی و توأمان با فعالیت‌های تدریس و تمرین آیات دروس

- ۴- مشارکت در کار گروهی به منظور فهم بیش‌تر (بیان مصادیق پیام‌های زندگی) (پیام قرآنی)
- ۵- اعلام آمادگی برای خواندن لوحه، آیات و عبارات از روی کتاب درسی
- ۶- بیان داستان‌های قرآنی کتاب
- ۷- انجام منظم تکلیف انس با قرآن در خانه
- ۸- انجام فعالیت‌های خارج از کلاس مرتبط با درس قرآن مانند :
 - خواندن روزانه‌ی قرآن در خانه؛
 - تهیه‌ی نوار آموزشی قرآن یا سایر نوارهای قرآن و استماع آن در خانه؛
 - شناسایی و درک معنای کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی در هر درس؛
 - حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی؛
 - تلاوت قرآن با صوت خوش و زیبا؛
 - نقاشی، خوش‌نویسی و انجام سایر کارهای هنری درباره‌ی پیام‌های قرآنی، داستان‌ها و...
 - شرکت در جلسات و مسابقات قرآنی مانند حضور در دارالقرآن‌ها و سایر برنامه‌های مشابه؛
 - جمع‌آوری مطالبی درباره‌ی قرآن از مجموعه‌ی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی؛
 - توجه به اخبار روز قرآنی و بیان برخی از آن‌ها در کلاس، با استفاده از روزنامه‌ها، رادیو و سیمای قرآن، برنامه‌های خبری صدا و سیما و...

- تولید روزنامه‌های دیواری خاص قرآن با ارائه‌ی مطالب مربوط به آن در روزنامه‌های دیواری مدرسه.

بدیهی است آموزگار می‌تواند در چارچوب برنامه‌ی آموزش قرآن و مناسب با اصول، محتوا و روش‌های آن، دانش‌آموزان را به هر فعالیت مناسب دیگری نیز ترغیب و تشویق کند.

تذکر: نباید پرداختن به فعالیت‌های خارج از کلاس، فعالیت اصلی آموزش قرآن را تحت الشعاع قرار دهد.

آموزگار با توجه به وضعیت هر دانش‌آموز نسبت به این فعالیت‌ها و با اولویت دادن به میزان توانایی روخوانی آیات و عبارات قرآنی که هدف اصلی درس قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، نمره‌ی هر دانش‌آموز را در ارزش‌یابی مستمر مشخص می‌کند. در این‌جا چند نکته مهم یادآوری می‌شود:

۱- در ارزش‌یابی مستمر نباید میانگین نمرات طول نیم‌سال ملاک عمل باشد؛ بلکه روند پیشرفت دانش‌آموز مدنظر است. انتظار می‌رود که روند یادگیری عموم دانش‌آموزان رو به رشد باشد و اگر استثنائاً دانش‌آموزی چنین پیشرفتی ندارد، باید علت آن را بررسی کرد و حتی‌الامکان رفع اشکال کرد.

۲- در ارزش‌یابی مستمر باید به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان نیز توجه شود. برای مثال، دانش‌آموز کم‌استعدادی را که از تلاش و کوشش خوبی برخوردار است، نباید با دانش‌آموزان قوی سنجیده و ملاک ارزش‌یابی آن‌ها یکسان باشد.

۳- با توجه به آیین‌نامه‌ی امتحانات «ابتدایی و راهنمایی تحصیلی» حداقل پنج نمره از نمره‌ی ارزش‌یابی دانش‌آموزان در هر نیم‌سال، به فعالیت‌های خارج از کلاس آن‌ها اختصاص دارد. انجام تکلیف انس با قرآن در خانه می‌تواند یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های خارج از کلاس باشد. دانش‌آموزانی که این تکلیف را منظم انجام می‌دهند، هر چند که گاهی در انجام برخی از آن‌ها با اشتباه روبه‌رو شوند، می‌توانند حداکثر نمره‌ی فعالیت‌های خارج از کلاس را به خود اختصاص دهند.

ب) ارزش‌یابی پایانی: در پایان هر نیم‌سال از دانش‌آموزان به‌صورت شفاهی به شرح زیر، ارزش‌یابی پایانی به عمل می‌آید.

ردیف	موارد ارزش‌یابی	میزان ارزش‌یابی	نمره	سطح انتظار
۱	روخوانی کلمات و عبارات قرآنی دروس نوزده روز اول فصل دوم	نیم صفحه یا حدود چهار خط از کتاب درسی	۹	خواندن به صورت شمرده و آرام
۲	روخوانی آیات و عبارات قرآنی از روز بیستم به بعد فصل دوم و ستون قرآنی فصل سوم	نیم صفحه یا حدود چهار خط از کتاب درسی	۹	
۳	پیام زندگی (پیام قرآنی)	دو پیام	۲	پس از روخوانی عبارت پیام قرآنی و ترجمه‌ی آن از روی کتاب، بتواند با استفاده از تصاویر کتاب یا بدون آن، مفهوم پیام را به زبان خود توضیح دهد یا نمونه و مصداقی از آن را بیان کند.
جمع			۲۰	

تبصره: هر دانش‌آموز با توجه به هریک از موارد زیر و در مجموع حداکثر دو نمره‌ی تشویقی می‌تواند کسب کند.

۱- خواندن عبارات قرآنی به صورت روان

۲- حفظ یک صفحه از آیات کتاب درسی (مانند آیه‌الکرسی)

۳- حفظ حداقل چهار پیام قرآنی از پیام‌هایی که در هر نیم‌سال تدریس شده است.

۴- حفظ عبارات اذان و اقامه و اذکار نماز

۵- قرائت عبارات و اذکار نماز تقریباً شبیه نوار آموزشی

شیوه‌ی کسر نمره در ارزش‌یابی پایانی

الف) روخوانی :

- ۱- به ازای هر کلمه غلط خوانده شده نیم (۵/۰) نمره کسر می‌شود. در صورتی که دانش‌آموز غلط خود را با تذکر معلم یا بدون آن، تصحیح کند، نمره‌ای از وی کسر نمی‌شود.
- ۲- در صورتی که دانش‌آموز نمی‌تواند کلمات و عبارات قرآنی کتاب را مطابق سطح انتظار ارزش‌یابی پایانی - جدول صفحه قبل - بخواند، یا مکث و برگشت‌های زیاد دارد، با توجه به میزان نقص، حداکثر دو نمره از او کسر می‌شود.
- ب) پیام قرآنی : اگر دانش‌آموز پس از خواندن متن و ترجمه‌ی پیام از روی کتاب، نتواند درباره‌ی آن توضیح دهد یا مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره‌ی آن پیام را (هر پیام یک نمره) کسر نمی‌کند و یا به میزان نقص، از نمره‌اش کسر می‌شود.

تذکر : در ارزش‌یابی همیشه به نکات زیر توجه داشته باشید :

- ۱- ارزش‌یابی نباید موجب تضعیف علاقه‌ی دانش‌آموزان به درس قرآن شود. از این‌رو، باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا پرهیز کرد یا به‌نحوی ارزش‌یابی را انجام داد که دانش‌آموزان، آن را جزئی از فرایند یادگیری احساس کنند تا محیطی اضطراب‌آور همراه با فشار روانی ایجاد نشود.
- ۲- مهارت روخوانی قرآن، به‌تدریج کسب می‌شود؛ از این‌رو، نباید انتظار داشت که همه یا بیش‌تر دانش‌آموزان مهارت روخوانی آیات یک درس را در زمان تدریس به‌طور کامل کسب کنند. هر دانش‌آموز با توجه به استعداد خود، این مهارت را به تدریج در دروس بعدی به‌دست می‌آورد.
- ۳- با توجه به اصل تفاوت‌های فردی بهتر است از دانش‌آموزان ضعیف‌تر، درباره‌ی قسمت‌های ساده‌ی کتاب پرسش کرد.
- ۴- فرصت رفع اشکال را برای دانش‌آموزان فراهم آورید تا بتوانند اشتباه خود را تصحیح کنند. برای مثال، تذکر برای برگشت و صحیح خواندن، در صورتی که موجب اضطراب بیش‌تر دانش‌آموزان نشود، مناسب و مفید است.

وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن

ابزارها و رسانه‌های آموزشی جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه‌ها هرچه از تنوع و جذابیت بیش‌تری برخوردار باشد، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزاید. رسانه‌های مورد استفاده در درس قرآن عبارت‌اند از:

الف) کتاب درسی: حلقه‌ی اتصال بین برنامه‌ریزان و معلمان، دانش‌آموزان، اولیای آن‌ها و افکار عمومی جامعه است؛ به‌طوری‌که هیچ رسانه‌ی آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست.

ارکان مهم برنامه‌ی درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، منطق سازماندهی محتوا، روش‌های آموزش و شیوه‌های ارزش‌یابی در کتاب درسی تجلی می‌یابد.

ب) لوحه‌ی آموزشی: لوحه، قسمتی از متن کتاب است که به‌صورت تصویر و یا نوشته برای تسهیل امر یادگیری به‌کار می‌رود.

آموزگار جهت تمرکز و جلب‌توجه دانش‌آموزان، لوحه را در جلوی کلاس نصب می‌کند و به روشی که توضیح داده خواهد شد، از دانش‌آموزان می‌خواهد تا آیات قرآنی را بخوانند.

لوحه‌های آموزش قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی، شامل آیات و عبارات قرآنی فصل اول و دوم (۱۹ روز اول) کتاب درسی است.

ج) **نوار آموزشی** : در نوار آموزشی عبارات و اذکار نماز به صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیش‌تری نسبت به نوارهای رایج و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است.

د) **کتاب راهنمای معلم (همین کتاب)** : به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیش‌تر در دستیابی به اهداف آموزشی، کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود. در بخش اول، کلیاتی درباره‌ی اهداف، محتوای کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم توضیحات جزئی درباره‌ی هر درس ارائه می‌شود.

معلم با مطالعه‌ی دقیق کتاب راهنما، از یک‌سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دستیابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان ارتقاء می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیش‌تری در کلاس حضور می‌یابد.

این کتاب زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار بیش‌تر در معلم را نیز فراهم می‌آورد.

ارتقای سواد قرآنی معلمان

حداقل دانش و مهارتی را که یک مسلمان برای بهره‌گیری مستمر از قرآن کریم نیاز دارد، سواد قرآنی نامیده می‌شود. معلمان گرامی معمولاً واجد این توانایی‌اند. به منظور ارتقای این توانایی در این کتاب، پس از توضیحات مربوط به روش تدریس هر درس در بخش دانستنی‌های معلم، علاوه بر توضیحاتی درباره‌ی شیوه‌ی رفع اشکال برخی از کلمات درس، قسمتی به‌عنوان «گامی به سوی درک معنای آیات قرآن» ارائه شده است. تمرینات این قسمت به کمک ترجمه‌ی آیات آن درس و آموخته‌های قبلی معلمان، انجام می‌شود. سعی کنید این تمرین‌ها را انجام دهید تا توانایی شما در درک معنای آیات قرآن کریم افزایش یابد. فهرست الفبایی کلمات ترجمه شده در پایان کتاب آمده است. هرگاه معنای کلمه‌ای را فراموش کردید، می‌توانید به این قسمت مراجعه کنید.

«اگر تحصیل کرده‌های کشور، روزی یک صفحه قرآن با توجه به معنای آن بخوانند و در آن تدبّر کنند، غوغایی برپا می‌شود. تحقق این امر به فرهنگ‌سازی و تدبیر نیاز دارد.»

از بیانات مقام معظم رهبری
در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی با ایشان
در تاریخ ۸۶/۹/۱۷

آشنایی خانوادگی دانش‌آموزان با برنامه‌ی آموزش قرآن و نقش حمایتی آن‌ها

دو کانون مهم خانواده و مدرسه از نهادهای مؤثر جامعه در تعلیم و تربیت کودکان است. هرچه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کنند و هماهنگی بیش‌تری با هم داشته باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیش‌تری همراه خواهد بود. از این‌رو، ارتباط خانه و مدرسه می‌تواند زمینه‌ی این آشنایی و هماهنگی را فراهم آورد.

بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره‌ی دروس به‌ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت‌وگو شود. خانواده به ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان، می‌توانید مطالب زیر را طرح کنید :

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

۲- دانش‌آموزان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیش‌تر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آن‌ها باید احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما بیاموزند و با مشاهده‌ی اخلاق و رفتار ما درک کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آن‌ها باید خواندن روزانه‌ی قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق و رفتار اسلامی را عملاً از بزرگ‌ترها بیاموزند.

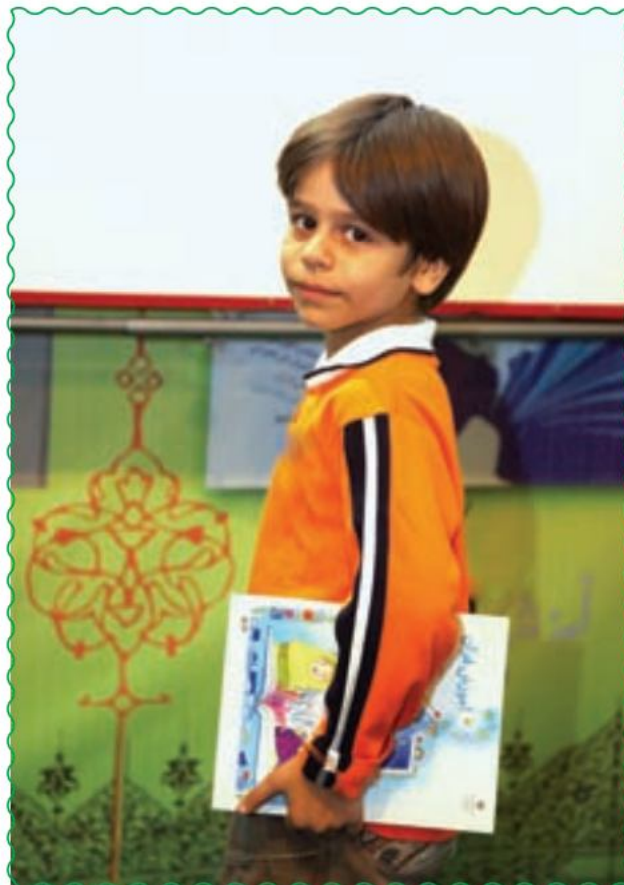
۳- مطالب فصل‌های اول تا سوم به‌ویژه فصل دوم و روزهای پیاپی آموزش در این فصل را به اختصار برای والدین توضیح دهید و از ایشان بخواهید تکلیف کودک خود را در خانه به‌خصوص در آبان ماه (فصل دوم) با جدیت پی‌گیری کنند و از او بخواهند درس روزانه‌ی قرآن را در خانه تمرین کند.

۴- از کودک خود بخواهید هر روز، هر چند کوتاه دقایقی از روی کتاب درسی خود یا قرآن کامل، چند سطر از آیات قرآن را بخواند. در این امر به رغبت او توجه داشته باشید و بر او سخت‌گیری نکنید و در صورت انجام این کار، او را تشویق کنید.

۵- دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند. اگر فرزند شما در خواندن کلمات، اشتباهی داشت از او بخواهید که دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی‌برد و آن را اصلاح کند.

- ۶- حفظ آیات یا سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ آیاتی از کتاب خود علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این کار تشویق کنید. این امر زمینه‌ی شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.
- ۷- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه‌ی آنها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آنها را سرلوحه‌ی زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.
- ۸- غالباً مفهوم هریک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره‌ی مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه‌ی خلاقیت آنها را فراهم می‌آورد. نباید از آنها انتظار پاسخ مشخصی را داشت، بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌توانند به نوعی پاسخ مطلوب باشند، از این رو باید پاسخ را پذیرفت و آنها را تشویق کرد.
- ۹- از فرزندان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیش‌تر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخواند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.
- ۱۰- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی نگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آن چه در کتاب آمده است، به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد با نظم خاصی پیش می‌رود و کامل خواهد شد.
- ۱۱- به یاد داشته باشید هیچ‌وقت بر کودک خود سخت نگیرید، بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاطفت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلّم
(راهنمای تدریس)

آموزش قرآن

چهارم دبستان

بسم الله الرحمن الرحيم

پیش گفتار

قرآن پیام روشن الهی است که همه‌ی انسان‌ها را به درستی و رستگاری دعوت می‌کند. از صدر اسلام تاکنون در میان مسلمانان، توانایی خواندن و فهمیدن این پیام جاودانه از مهم‌ترین اهداف تعلیم و تربیت بوده است. در کشور ما نیز به اقتضای جایگاه خاص دین اسلام در فرهنگ مردم ایران و جایگاه ویژه‌ی قرآن در دین اسلام، باید به آموزش قرآن به‌طور ویژه توجه کرد تا شرایط مساعد برای تحقق اهداف این درس فراهم آید.

از این‌رو درس قرآن در بین دروس دوره‌های تحصیلی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

به همین جهت برای ارتقای توانایی شما آموزگار محترم و کسب توفیق بیش‌تر در دستیابی به اهداف آموزشی، کتاب راهنمای معلم تدوین شده است که معلم با مطالعه‌ی دقیق کتاب راهنما، از یک‌سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان ارتقا می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیش‌تری در کلاس حضور می‌یابد. ضمناً کتاب راهنمای معلم موجب هماهنگی آموزش و آشنایی بیش‌تر معلمان با اهداف و روش‌های تدریس موردنظر می‌شود و زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار بیش‌تر او را فراهم می‌آورد.

آموزگاران محترم! پیش از آغاز سال تحصیلی یک‌بار همه‌ی مطالب کتاب را بخوانید و هم‌چنین قبل از تدریس هر درس یک‌بار دیگر روش تدریس آن درس را به دقت مطالعه کنید. توجه داشته باشید که پس از تسلط بر مطالب کتاب، آنچه اهمیت دارد خلاقیت شما در ارائه‌ی مناسب مطالب با توجه به شرایط خاص کلاس شماست. ضمناً در پایان روش تدریس هر درس بخشی به‌عنوان دانستنی‌های آموزگار آمده است. این بخش را به‌خوبی مطالعه کنید و تمرینات آن را انجام دهید تا در آموزش قرآن توانایی بیش‌تری کسب کنید. بیان مطالب این قسمت برای دانش‌آموزان ضرورتی ندارد، مگر آنچه را که بنا بر تشخیص شما برای آن‌ها مفید باشد.

بخش اول

کلیات

رویکرد برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

رویکرد، نگاه و جهت‌گیری کلی حاکم بر اجزای یک برنامه است. معمولاً رویکرد هر برنامه مهم‌ترین تفاوت‌ها و جهت‌گیری‌های جدید را نسبت به برنامه‌ی قبلی شامل می‌شود. از این رو رویکرد برنامه‌ی جدید آموزش قرآن، جامعیت آموزش است. مهم‌ترین تأثیر جامعیت بر تعیین اهداف آموزش قرآن می‌باشد. این اهداف باید به گونه‌ای تعیین شود که از یک سو شامل همه‌ی حیطه‌های یادگیری، یعنی سه حیطه‌ی شناختی، مهارتی و عاطفی باشد و از سوی دیگر، همه‌ی موضوعات ضروری آموزش قرآن مانند کسب مهارت‌های گوناگون قرائت، درک معنای عبارات و آیات قرآن، شناخت قرآن و آشنایی با معارف آن را شامل گردد.

در گذشته، آموزش قرآن در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی و حتی دوره‌ی متوسطه عمدتاً بر کسب مهارت خواندن تأکید داشت و از برنامه‌ی جامعی برای دستیابی به فهم معنای عبارات و آیات قرآن برخوردار نبود. این فروکاستن آموزش به بخشی از آنچه که باید باشد، آسیب‌های فراوانی به همراه داشت که مهم‌ترین آن، خارج شدن آموزش از یک آموزش طبیعی و معنادار بود. دانش‌آموزان به دلیل توجه فرهنگ عمومی به قرآن کریم، این درس را با علاقه آغاز می‌کردند ولی پس از مدت کوتاهی، انگیزه‌ی یادگیری به شدت کاهش می‌یافت؛ زیرا ایشان به دلیل عدم فهم معنای آیات و عبارات قرآن، از برقراری ارتباط با موضوع یادگیری ناتوان بودند. هرچند در برنامه‌ی فعلی آموزش قرآن نیز مهم‌ترین هدف در دوره‌ی ابتدایی، کسب مهارت خواندن قرآن کریم است ولی به دلیل جامعیت آموزش، به شیوه‌ی مناسب و با رعایت ظرفیت روحی و ذهنی دانش‌آموزان، به سایر اهداف آموزش قرآن نیز توجه شده است. در بخش‌های آینده با اجزای آموزش قرآن که هر کدام متکفل دست‌یابی به بخشی از اهداف جامع آموزش قرآن هستند، آشنا می‌شوید.

اصول حاکم بر آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

۱- توجه جدی به موضوع انس به قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن در تمام مسایل اعم از تعیین اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی.

توضیح: اهداف باید به گونه‌ای باشد که با توانایی‌های ذهنی و روانی دانش‌آموزان هم‌خوانی داشته و دست‌یافتنی باشد. محتوا جذاب و متنوع و در راستای اهداف تنظیم گردد. استفاده‌ی هرچه بیش‌تر از روش‌هایی که منجر به مشارکت خلاق و حضور فعال دانش‌آموز در فرایند یاددهی - یادگیری شود. هم‌چنین ارزش‌یابی منجر به تقویت حیطه‌ی عاطفی فراگیر شده و دور از شرایط اضطراب‌آور انجام پذیرد.

۲- تعیین اهداف درس قرآن با توجه به اهداف آموزشی و پرورشی دوره‌ی ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش.

۳- جامعیت آموزش قرآن با تأکید بر آموزش روخوانی و روان‌خوانی قرآن.

توضیح: جامعیت آموزش قرآن یعنی علاوه بر آموزش روخوانی، روان‌خوانی که هدف اصلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، به سایر اهداف آموزش قرآن مانند آشنایی با برخی از دستورات اخلاقی و تربیتی قرآن متناسب با سن فراگیران و زیباخوانی قرآن و... توجه شود.

۴- در نظر گرفتن اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی در اهداف درس قرآن و توجه به ارتباط افقی درس قرآن با سایر دروس.

توضیح: در درس قرآن به اهداف تربیتی، اخلاقی، اجتماعی و... که از اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی است، توجه شده است.

۵- تأکید بر سهل‌الوصول بودن اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی، با در نظر گرفتن اصول روان‌شناسی یادگیری.

توضیح: به عنوان مثال، در آموزش روخوانی باید به برخی اصول توجه شود؛ مانند: استفاده از دانسته‌ها و تجربه‌های قبلی دانش‌آموزان، توجه به تکرار و تمرین و تجزیه‌ی اهداف به مراحل مختلف به منظور دست‌یابی تدریجی اهداف، به‌ویژه با توجه به استعدادهای فردی دانش‌آموزان، هم‌چنین ارزش‌یابی از توانایی‌های دانش‌آموزان باید به احساس موفقیت آن‌ها و تشویق ایشان به پیشرفت منجر شود.

۶- جذاب و دلپذیر بودن محتوا و روش‌های تدریس، با تأکید بر استفاده از هنر، به منظور دست‌یابی هرچه بیش‌تر به پیامدهای عاطفی آموزش.

۷- تناسب محتوا با نیازها، علایق و توانایی دانش‌آموزان.

۸- تأکید بیش‌تر بر مهارت‌های عملی نسبت به دانش نظری به‌ویژه مهارت‌های سمعی و بصری.

توضیح: آنچه در بیش‌تر قسمت‌های آموزش قرآن اهمیت دارد کسب مهارت عملی است تا دانش نظری؛ برای مثال چگونگی خواندن نماد تنوین (ـِ) اهمیت دارد نه تعریف آن و یا این که تنوین ترکیبی است از حرکات کوتاه و نون ساکن؛ این اصل در انتخاب نوع رسم الخط نیز کارساز است. برای مثال یکی از قواعد پرگفت‌وگوی روخوانی چگونگی اشباع حرکت هاء ضمیر است. همان‌طور که می‌بینید حتی اسم این قاعده ثقیل و نامأنوس است درحالی که با نوعی نگارش خاص، نیاز به بیان این قاعده و یادگیری آن کاملاً منتفی می‌شود؛ و دانش‌آموز می‌تواند

بدون نیاز به این قاعده موارد مربوط به آن را کاملاً صحیح بخواند.

۹- انعطاف‌پذیری روش‌های تدریس با در نظر گرفتن شرایط مختلف.

توضیح: استفاده از لوحه در آموزش قرآن بسیار اهمیت دارد. ولی اگر به هر دلیلی لوحه در دسترس نبود آموزگار تدابیری بیندیشد تا نقش لوحه به شکل دیگری ایفا شود (از طریق نوشتن روی تابلو و...) یا اگر نوار آموزشی موجود نبود، با توجه به نقش نوار در زیباخوانی، خود آموزگار و یا احیاناً دانش‌آموزی که صوت زیبایی دارد آیات را تلاوت کند.

۱۰- تأکید بر الگوگیری در آموزش قرائت قرآن.

توضیح: در آموزش زیباخوانی قرآن به جای پرداختن به آموزش نظری تجوید، به‌طور عملی بر شنیدن قرائت آیات از نوار آموزشی و الگوگیری از آن تأکید می‌شود. در نوار آموزشی به‌طور نسبی تمام مهارت‌های تجوید و زیباخوانی رعایت شده است. دانش‌آموزان می‌توانند با تقلید و الگوگیری از نوار به‌طور عملی برخی از این مهارت‌ها را بیاموزند.

۱۱- مبتنی بودن آموزش روخوانی بر سیر سوادآموزی فارسی و استفاده از رسم الخط نزدیک به خط فارسی.

توضیح: با توجه به آموخته‌های دانش‌آموزان در درس فارسی، مصوت‌های شش‌گانه و صامت‌ها در درس قرآن تدریس نمی‌شود و دانش‌آموزان براساس آنچه در فارسی آموخته‌اند بسیاری از کلمات و عبارات قرآنی را بدون هیچ‌گونه آموزش جدیدی می‌توانند بخوانند.

۱۲- کلمات و ترکیباتی که از قرآن برای آموزش روخوانی براساس سیر سوادآموزی انتخاب می‌شود، باید حتی‌الامکان در کتاب درسی به‌نحوی ارائه شود که ارتباط آن‌ها با آیات قرآنی احساس شود.

۱۳- اولویت دادن به روش‌های فعال تدریس و کار گروهی دانش‌آموزان.

توضیح: تقریباً در عموم مراحل آموزش روخوانی، تدریس با خواندن دانش‌آموزان آغاز می‌شود و معلم بیش‌تر نقش هدایت‌کننده دارد و تنها تدریس برخی موارد خاص مانند آموزش نمادهای جدید رسم الخط قرآن بر عهده معلم است و یا در آموزش پیام‌های زندگی، این دانش‌آموزان هستند که به کمک یک‌دیگر و با بیان مصادیقی درباره‌ی پیام‌ها در فرایند یاددهی - یادگیری مشارکت جدی دارند.

۱۴- استفاده از فناوری آموزشی متناسب با قداست و شأن قرآن کریم.

توضیح: از سی‌دی یا نوارهای صوتی و تصویری مناسبی استفاده شود که در آن‌ها آهنگ و یا ریتم‌های نامناسب به‌کار نرفته باشد.

۱۵- ضرورت آموزش قرآن توسط آموزگار پایه.

دلایل ضرورت:

۱- هم‌خوانی با منطق کلی ضرورت تک‌معلمی در دوره‌ی ابتدایی.

۲- شناخت و ارتباط بیش‌تر آموزگار پایه با دانش‌آموزان.

۳- استفاده از فرصت‌های مناسب برای برقراری ارتباط افقی میان دروس، فقط برای آموزگار پایه ممکن است.

۴- امکان تنظیم فاصله‌ی جلسات تدریس در طول هفته فراهم می‌گردد و دیگر لزومی ندارد درس قرآن در دو

ساعت پشت سر هم و در یک روز برگزار شود.

۱۶- ارتقای توانایی آموزگاران با استفاده از شیوه‌های متنوع و مؤثر.

توضیح: استفاده از روش‌هایی که زمینه‌ی تعلیم و تعلم همزمان را فراهم نموده و موجب ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای آموزگاران می‌گردد، یعنی روش‌های آموزش به‌نحوی است که موجب ارتقای توانایی معلمان و انس و علاقه‌ی بیش‌تر آن‌ها به قرآن کریم می‌شود.

۱۷- استفاده از زمان و فضای مناسب برای آموزش قرآن.

توضیح: گاهی به دلایل مختلفی درس قرآن در آخرین ساعات روز آخر هفته تدریس می‌شود که اصلاً زمان مناسبی نیست.

۱۸- ضرورت استمرار در آموزش قرآن و رعایت تعدد و فاصله‌ی جلسات تدریس در طول هفته.

۱۹- اختصاص دادن مدت زمان آموزش لازم، برای دستیابی به اهداف درس قرآن.

۲۰- نظارت و پشتیبانی از برنامه‌ی آموزش قرآن به منظور تقویت جایگاه این درس در دوره‌ی ابتدایی.

۲۱- وجود ویژگی‌های زیر در شیوه‌های ارزش‌یابی:

الف - تقویت علاقه‌ی دانش‌آموزان نسبت به یادگیری.

ب - توجه به دو اصل تشویق و احساس موفقیت در فرایند ارزش‌یابی.

پ - حفظ و تقویت منزلت و اهمیت درس قرآن در میان سایر دروس.

در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا و یا سهل‌انگاری پرهیز کرد.

ت - حرکت از ارزش‌یابی توصیفی به سمت ارزش‌یابی کمی. در شرایط فعلی ارزش‌یابی این درس در پایه‌ی اول و دوم ابتدایی توصیفی و در سایر پایه‌ها مانند سایر دروس کمی است.

ث - توجه به اصل تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان.

ج - دور بودن از محیط‌های اضطراب‌آور.

۲۲- اشاعه‌ی برنامه‌ی آموزش قرآن از راه‌های گوناگون، به‌ویژه بهره‌گیری از اولیای دانش‌آموزان و صدا و

سیما.

توضیح: باید از راه‌های مختلف اولیای دانش‌آموزان را با اهداف، روش‌های تدریس و سطوح مورد انتظار یادگیری دانش‌آموزان در درس قرآن آشنا کرد.

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

- ۱- آشنایی با قرآن کریم به عنوان کلام الهی و کتاب آسمانی.
- ۲- تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن.
- ۳- توانایی روخوانی قرآن به صورت شمرده و آرام از روی مصحف با رسم الخط آموزشی.
- ۴- توانایی خواندن آیات کتاب درسی به صورت روان یا آهنگین.
- ۵- آشنایی با قواعد ضروری روخوانی قرآن.
- ۶- حفظ برخی از سوره‌های کوتاه کتاب درسی.
- ۷- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم.
- ۸- فراگیری معنای برخی از کلمات ساده و عبارات کوتاه قرآن.
- ۹- ایجاد و تقویت علاقه به شنیدن، خواندن و فهم معنای آیات قرآن کریم.
- ۱۰- آشنایی با مفهوم برخی از پیام‌های قرآن.
- ۱۱- شناخت و تقویت استعدادهای دانش‌آموزان، در گرایش‌های مختلف آموزش قرآن.

اهداف کلی آموزش قرآن در پایه‌ی چهارم ابتدایی

- ۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره‌ها و عبارات قرآنی کتاب علاقه نشان می‌دهد.
- ۲- به زیبا خواندن قرآن و حفظ برخی از سوره‌ها و پیام‌های قرآنی کتاب علاقه‌مند است.
- ۳- علاقه دارد معنای آیات و عبارات قرآنی کتاب را بداند.
- ۴- دوست دارد در جلسات قرآنی شرکت کند.
- ۵- با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۶- با مفاهیم ساده‌ی پیام‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۷- معنای برخی کلمات آشنا و ساده‌ی قرآن را می‌داند.
- ۸- سوره‌ها و عبارات قرآنی کتاب را (با نشان دادن خط) به صورت روان یا آهنگین می‌خواند.
- ۹- عبارات قرآنی دارای حروف ناخوانا را صحیح می‌خواند.
- ۱۰- قواعد وقف را در آخر آیات و عبارات قرآنی رعایت می‌کند.
- ۱۱- می‌تواند مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب را به زبان ساده بیان کند.
- ۱۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می‌کند.

جدول اهداف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

پایه / موضوع	اول	دوم	سوم
گوش دادن و قرائت سوره‌ها و آیات قرآن کریم	۱- در خواندن آهنگین و جمعی سوره‌های کتاب درسی، مشارکت می‌کند. ۲- با گوش دادن به قرائت آیات قرآن و نگاه کردن به عبارات آن‌ها، سوره‌های کتاب را به‌صورت آهنگین می‌خواند.	۱- سوره‌های کتاب را (از طریق گوش دادن نوار و نشان دادن خط کتاب) ساده یا آهنگین می‌خواند. ۲- سوره‌های حمد، توحید، ناس و عصر را از حفظ می‌خواند.	سوره‌های کوتاه کتاب را (با نشان دادن خط) به‌صورت روان یا آهنگین می‌خواند.
روخوانی	برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی کتاب را براساس سیر سوادآموزی فارسی می‌خواند.	سوره‌ها و عبارات قرآنی هر درس را به‌صورت ساده و شمرده می‌خواند.	سوره‌ها و عبارات قرآنی کتاب را به‌صورت ساده و شمرده می‌خواند.
قواعد روخوانی	-	برخی از نشانه‌ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می‌شناسد.	۱- نشانه‌ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می‌شناسد. ۲- با چگونگی وقف در آخر آیات و عبارات قرآنی آشنا می‌شود.
پیام قرآنی	-	با مفاهیم ساده‌ی برخی از پیام‌های قرآنی آشنا شده و می‌تواند مفهوم آن را با زبان کودکانه بیان کند.	با مفاهیم ساده‌ی برخی از پیام‌های قرآنی آشنا شده و می‌تواند مفهوم آن را با زبانی کودکانه بیان کند.
معنای کلمات و عبارات	با معنای برخی از عبارات ساده‌ی قرآن (به زبان کودکانه یا شعر) آشنا می‌شود.	معنای برخی از کلمات ساده‌ی پیام‌های قرآنی کتاب را می‌داند.	معنای برخی از کلمات آشنا و ساده‌ی قرآنی را می‌داند.
داستان	با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.	با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.	با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
انس و علاقه به قرآن و یادگیری آن	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد. ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد.	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد. ۲- دوست دارد کتاب خود را پاکیزه نگه دارد و به آن احترام بگذارد. ۳- با بعضی از آداب خواندن قرآن آشنا می‌شود.	به شنیدن قرائت زیبای سوره‌های کتاب و خواندن زیبای آن علاقه‌مند است.

جدول اهداف آموزش قرآن در دوره ابتدایی

پایه	موضوع	چهارم	پنجم
پایه	گوش دادن و قرائت سوره ها و آیات قرآن	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را (از طریق گوش دادن و نشان دادن خط کتاب) به صورت روان با آهنگین می خواند.	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را (از طریق گوش دادن و نشان دادن خط کتاب) به صورت روان با آهنگین می خواند.
	روخوانی	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را به صورت روان با آهنگین می خواند.	۱- سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را به صورت روان با آهنگین می خواند. ۲- آیات قرآن را با کمک خط آموزشی به صورت شمرده می خواند.
	قواعد روخوانی	۱- عبارات قرآنی دارای حروف ناخوانا را صحیح می خواند. ۲- قواعد وقف را در آخر آیات و عبارات قرآنی رعایت می کند.	۱- با نحوه ی خواندن حروف مقطع آشنا می شود. ۲- با نحوه ی خواندن صحیح حروف دارای علامت آشنا می شود. ۳- با نحوه ی خواندن صحیح نون ساکن نزد توبین آشنا می شود.
	پیام قرآنی	با مفاهیم ساده برخی از پیام های قرآنی آشنا شده و می تواند مفهوم آن ها را با زبانی کودکانه بیان کند.	با مفاهیم ساده برخی از پیام های قرآنی آشنا شده و می تواند مفهوم آن را با زبانی کودکانه بیان کند.
	معنای کلمات و عبارات	۱- معنای برخی کلمات آشنا و ساده قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.	۱- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده ی قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.
پایه	داستان	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.
	انسان و علاقه	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره ها و عبارات قرآنی و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است. ۲- به حفظ برخی از سوره ها و پیام های قرآنی علاقه مند است. ۳- دوست دارد در جلسات قرآنی شرکت کند. ۴- علاقه دارد معنای آیات و عبارات قرآنی کتاب را بداند.	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره ها و عبارات قرآنی و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است. ۲- به حفظ برخی از عبارات قرآنی و پیام های قرآنی علاقه مند است. ۳- علاقه مند است معنای آیات قرآن را بداند. ۴- دوست دارد در جلسات قرآنی شرکت کند.
	پیدا کردن و یادگیری آن		

جدول وسعت و توالی مفاهیم و مهارت‌های آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی

پایه سرفصل	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	مهارت‌های آموزشی
	شرکت در جمع‌خوانی هفت سوره‌ی کوتاه از جزء سی‌ام	شرکت در جمع‌خوانی چهارده سوره‌ی کوتاه از جزء سی‌ام	شرکت در جمع‌خوانی ادکار نماز و دوازده سوره از جزء سی‌ام	شرکت در جمع‌خوانی سوره‌ها و روخوانی عبارات قرآنی	شرکت در جمع‌خوانی فرازهای انتخابی از سوره‌های مختلف در کتاب درسی	گوش دادن و قرائت نوار آموزشی
پایه سرفصل	روخوانی برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی براساس سوادآموزی فارسی	روخوانی سوره‌ها و عبارات قرآنی کتاب درسی	روخوانی سوره‌ها و روخوانی عبارات قرآنی کتاب درسی و اذکار نماز	روان‌خوانی سوره‌ها و عبارات‌های قرآنی کتاب درسی	روان‌خوانی فرازهای قرآنی کتاب‌درسی و روخوانی مصحف شریف	روخوانی و روان‌خوانی
	خواندن کلمات دارای تشدید و کلماتی که به حروف ناخوانای متمم‌نیز ختم می‌شود.	خواندن کلماتی که دارای «الف» کوچک، کاف بی سرکج، سه‌ه، تنوین، همزه، حروف توحالی و اتصالات است.	۱- رعایت نسبی قواعد وقف ۲- خواندن کلماتی که دارای کرسی همزه (ئ، و) است.	توانایی خواندن صحیح کلمات و عبارات آیات کتاب درسی که مقطعه و کلماتی که دارای دارای حروف ناخوانای غیرمتمم‌نیز هستند.	خواندن صحیح حروف عبارات آیات کتاب درسی که مقطعه و کلماتی که دارای ترکیب‌های دارای التقای ساکنین	نمادهای خاص رسم الخط قرآن
	آشنایی با معنای برخی سوره‌ها به زبان ساده کودکانه یا به‌صورت شعر	آشنایی با معنای برخی کلمات ساده قرآن	آشنایی با برخی از پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با برخی از پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با ترجمه‌ی آیات و عبارات قرآنی کتاب‌درسی و معنای برخی کلمات، ترکیب‌ها و عبارات ساده و پرکاربرد قرآن	آشنایی با پیام قرآن
پایه سرفصل	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با معنای برخی کلمات ساده قرآن	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	معنای کلمات و عبارات
	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	داستان

جدول راهنمای آموزش درس کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی

روش‌های ارزشیابی	مواد و تجهیزات	فعالیت‌های یادگیری	مفاهیم و مهارت‌ها	اهداف	عنوان درس	شماره‌ی درس
گروهی و فردی به‌صورت شفاهی	کتاب آموزش قرآن – نوار آموزشی قرآن	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- استماع و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین‌های «کار در کلاس»	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره توحید ۲- روخوانی سوره‌ی انفطار ۳- وقف بر حرکات	۱- توانایی خواندن سوره‌ی انفطار ۲- آشنایی با پیام قرآن در مورد توحید ۳- توانایی وقف بر حرکات	سوره‌ی انفطار	۱
			۱- مفهوم پیام قرآنی درباره نعمت‌های خدا ۲- معنای برخی از کلمه‌ها و عبارت‌های ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره‌ی غاشیة ۴- وقف بر «هة»	۱- توانایی خواندن سوره‌ی غاشیة ۲- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی نراوانی نعمت‌های خدا ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمه‌ها و عبارت‌های ساده قرآنی ۴- توانایی وقف بر «هة»	سوره‌ی غاشیة	۲
			۱- مفهوم پیام قرآنی درباره تسک به ریسمان الهی ۲- معنای برخی از کلمه‌ها و عبارت‌های ساده قرآنی ۳- مفهوم داستان حرف‌های آسمانی ۴- روخوانی سوره‌ی اعلی ۵- بر صحیح خواندن کلماتی که دارای پایه‌ی الف کوچک هستند.	۱- توانایی خواندن سوره‌ی اعلی ۲- توانایی صحیح خواندن کلماتی که دارای پایه‌ی الف کوچک هستند. ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی جنگ زدن به ریسمان الهی ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمه‌ها و عبارت‌های ساده قرآنی ۵- آشنایی با داستانی درباره‌ی حضرت محمد (ص)	سوره‌ی اعلی	۳

جدول راهنمای آموزش دروس کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مفاهیم و مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش‌های ارزش‌یابی
۴	سوره تکویر	۱- توانایی خواندن سوره تکویر ۲- توانایی خواندن صحیح کلماتی که دارای حروف ناخوانایی قبل از ساکن هستند. ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات‌های ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی آداب قرآن خواندن ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات‌های ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره تکویر ۴- خواندن صحیح کلماتی که دارای حروف ناخوانایی قبل از ساکن هستند.	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- استماع و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین‌های «کار در کلاس»	کتاب آموزش قرآن - نوار آموزشی قرآن	گروهی و فردی به صورت شفاهی
		۱- توانایی خواندن سوره طارق ۲- توانایی خواندن صحیح کلماتی که دارای ناخوانایی قبل از تشدید هستند. ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات‌های ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی پادش خدا ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات‌های ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره طارق ۴- خواندن صحیح کلماتی که دارای ناخوانایی قبل از تشدید هستند.			
		۱- توانایی خواندن سوره بروج ۲- توانایی خواندن کلمات قرآنی دارای همزه با پایه‌ی «او» و «یا» ۳- آشنایی با نماد «ه» که به صورت «آ» خوانده می‌شود. ۴- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی اتفاق ۵- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات‌های ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی اتفاق ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات‌های ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره بروج ۴- صحیح خواندن کلماتی که دارای همزه با پایه‌ی «او» و «یا» هستند. ۵- صحیح خواندن کلماتی که دارای نماد «ه» است.			
۵	سوره طارق					
۶	سوره بروج					

جدول راهنمای آموزش درس کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مفاهیم و مهارت ها	فعالیت های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش های ارزش یابی
۷	سوره ی انشقاق	۱- توانایی خواندن سوره ی انشقاق ۲- توانایی صحیح خواندن کلمات دارای تنوین فتحه (أ، ء، ی)	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی آثار انجام کار خوب ۲- مفهوم برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره ی انشقاق ۴- صحیح خواندن کلمات دارای تنوین فتحه (أ، ء، ی)	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- استماع و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین های «کار در کلاس»	کتاب آموزش قرآن - نوار آموزشی قرآن	گروهی و فردی به صورت شفاهی
		۱- توانایی خواندن آیات ۳۳ تا ۳۷ سوره ی آل عمران ۲- آشنایی با پیام قرآنی درباره نحوه ی صحبت کردن با والدین ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۴- آشنایی با داستان حضرت زکریا و مریم (ع)	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره نحوه ی صحبت کردن با والدین ۲- معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی ۳- پیام داستان حضرت زکریا و مریم (ع) ۴- روخوانی آیات ۳۳ تا ۳۷ سوره ی آل عمران			
۸	آیات ۳۳ تا ۳۷ سوره ی آل عمران	۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۲- معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین			
		۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۲- معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین			
۹	سوره ی مطففین آیات ۱ تا ۲۱	۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۲- معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین			
		۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی تقاضای آموزش از خدا برای والدین و مؤمنین ۲- معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۲۱ سوره ی مطففین			

جدول راهنمای آموزش درس کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مفاهیم و مهارت ها	فعالیت های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش های ارزش یابی
۱۰	سوره ی مطففین آیات ۲۱ تا آخر	۱- توانایی خواندن آیات ۲۱ تا آخر سوره ی مطففین ۲- توانایی صحیح خواندن کلماتی که دارای الف ناخوانا بعد از (واو) آخر کلمه (بوا) هستند. ۳- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی که مؤمنین برادرند.	۱- مفهوم پیام قرآنی که مؤمنین برادرند. ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۲۱ تا آخر سوره ی مطففین ۴- صحیح خواندن کلماتی که دارای الف ناخوانا بعد از (واو) آخر کلمه (بوا) هستند.	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- استماع و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین های «کار در کلاس»	کتاب آموزش قرآن - نوار آموزشی قرآن	گروهی و فردی به صورت شفاهی
۱۱	سوره ی فجر	۱- توانایی خواندن سوره ی فجر ۲- آشنایی با پیام قرآنی درباره ی پیروزی حق بر باطل ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی پیروزی حق بر باطل ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره ی فجر			
۱۲	آیات ۳۸ تا ۴۱ سوره ی آل عمران	۱- توانایی خواندن آیات ۳۸ تا ۴۱ سوره ی آل عمران ۲- آشنایی با پیام قرآنی درباره ی اجابت دعای انسان در مانده ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره اجابت دعای انسان در مانده ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- پیام داستان حضرت زکریا و یحیی ۴- روخوانی آیات ۳۸ تا ۴۱ سوره ی آل عمران			

جدول راهنمای آموزش درس کتاب آموزش قرآن پایه چهارم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مفاهیم و مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش‌های ارزش‌یابی
۱۳	سوره عَنَسَ	۱- توانایی خواندن سوره عَنَسَ ۲- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی دقت و توجه به نعمت غذا	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی دقت و توجه به نعمت غذا ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره عَنَسَ	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- استماع و قرائت نوار آموزشی ۳- کارگروهی درباره پیام قرآنی ۴- کارگروهی در انجام تمرین‌های «کار در کلاس»	کتاب آموزش قرآن - نوار آموزشی قرآن	گروهی و فردی به صورت شفاهی
		۱- توانایی خواندن سوره نازعات ۲- توانایی وقف بر کلماتی که دارای تئوین مُی هستند.	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی این که خدا بهترین نگاه‌دارنده و از همه مهربان‌تر است. ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره نازعات			
		۱- توانایی خواندن سوره نَبَأ ۲- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی ناپسند بودن مسخره کردن دیگران ۳- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی ناپسند بودن مسخره کردن دیگران ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی سوره نَبَأ			
۱۴	سوره نازعات	۱- توانایی خواندن سوره نَبَأ ۲- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی این که خدا بهترین نگاه‌دارنده و از همه مهربان‌تر است.				
۱۵	سوره نَبَأ					

محتوای کتاب آموزش قرآن پایه‌ی چهارم ابتدایی

به منظور دستیابی به اهداف آموزش قرآن در پایه‌ی چهارم محتوای کتاب آموزش قرآن در این پایه که شامل ۱۵ درس می‌باشد تنظیم گردیده است. این محتوا دانش‌آموزان را در رسیدن به اهداف موردنظر یاری می‌کند که از شش قسمت زیر تشکیل شده است:

الف — آیات درس: آیات درس بخش اصلی محتوای هر درس را تشکیل می‌دهد. این بخش شامل سوره‌های جزء سی‌ام و برخی از آیات سوره‌ی آل‌عمران است.

آیات درس، علاوه بر کتاب درسی، در نوار آموزشی نیز آمده است که هر کدام به گونه‌ای موجب کسب مهارت خواندن قرآن می‌شود.

در این قسمت خواندن آیات از روی کتاب درسی یا مصحف شریف به صورت شمرده و آرام موردنظر است. لازم به ذکر است مقصود از قرائت قرآن، خواندن آیات قرآن به صورت زیبا و با صوت خوش و آهنگین است.

ب — قاعده: یادآوری چگونگی وقف بر انواع حرکات، نحوه‌ی خواندن کلماتی که دارای پایه‌ی الف کوچک است، حروف ناخوانا قبل از ساکن، حروف ناخوانا قبل از تشدید، خواندن همزه بر روی پایه‌های «و، ئ، ؤ»، خواندن کلماتی که دارای الف بعد از «و» آخر کلمه است، از مواردی است که در پایه‌ی چهارم به آن پرداخته شده و دانش‌آموزان با آن‌ها آشنا می‌شوند و در روخوانی و قرائت آن‌ها را به کار می‌بندند.

ج — پیام قرآنی: آیه، عبارتی کوتاه و زیبا از قرآن است که دارای پیامی والا و ارزشمند متناسب با کودکان، درباره‌ی موضوعات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و ... است؛ مانند: «لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ بِكَدِّهِمْ» (سوره‌ی حجرات، آیه‌ی ۱۱)

پیام‌های قرآنی مورد استفاده در کتاب درسی معمولاً دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- موضوع آن‌ها برای دانش‌آموزان قابل درک است.

۲- کوتاه و پرمعناست.

۳- دانش‌آموزان می‌توانند مثال‌ها و نمونه‌های عملی از زندگی روزمره‌ی خود را برای آن‌ها بیان کنند.

از آن‌جا که یکی از اهداف مهم دوره‌ی ابتدایی، تقویت زمینه‌های تربیتی و پرورشی کودکان است، از این رو آموزش پیام‌های قرآنی یکی از مناسب‌ترین راه‌های انس دانش‌آموزان با مفاهیم ارزشمند تربیتی و اخلاقی قرآن کریم می‌باشد. پیام‌های قرآنی درس، یادگیری قرآن را معنادار کرده و دانش‌آموزان را به دریافت معنای آیات و عبارات قرآن علاقه‌مند می‌سازد. ضمناً پیام‌های قرآنی بهترین فرصت را برای مشارکت دانش‌آموزان در فرآیند یاددهی — یادگیری فراهم می‌کند، زیرا دانش‌آموزان با بحث‌های گروهی، برای این پیام‌ها مصادیق جدیدی یافته و بیان می‌کنند و آموزگار نیز یافته‌های آن‌ها را تصحیح و تکمیل می‌نماید. به این ترتیب دانش‌آموزان، یادگیری خود را توسعه داده و به اعتقادات و باورهایشان عمق می‌بخشند. پیام‌های قرآنی به شیوه‌ی ساده و مؤثر، دانش‌آموزان را با خطوط اصلی قرآن کریم برای یک زندگی سعادت‌مند آشنا می‌سازد.

آموزگاران محترم می‌توانند برای تدریس پیام قرآنی هر درس، شیوه‌ای جدید به کار گیرند و بدون این که وقت چندان زیادی در کلاس صرف شود، با مشارکت دانش‌آموزان، آن‌ها را با مفهوم پیام آشنا سازند. علاوه بر این، ساعت‌های کلاس قرآن را با شادابی و نشاط برگزار کنند. هم‌چنین انگیزه‌ی یادگیری و حتی حفظ اختیاری پیام‌ها

را در دانش‌آموزان تقویت نمایند.

د- داستان‌های قرآنی: یکی از روش‌های جذاب ارائه مفاهیم، بیان آن‌ها به شیوه‌ی داستان است. داستان‌های قرآنی می‌توانند به‌طور غیرمستقیم، زمینه‌ی مناسبی برای تقویت ایمان کودکان به خدا، عالم‌غیب و آشنایی با پیامبران و اولیای الهی، جبهه‌ی حق و باطل و ... فراهم آورد.

وجود داستان در کتاب آموزش قرآن، آموزش را جذاب و متنوع می‌کند و موجب افزایش علاقه و انگیزه‌ی کودکان به این درس می‌شود. از آن‌جا که داستان‌های قرآنی شامل مطالب بسیار ارزنده و جاودانه‌ی اعتقادی، اخلاقی و ... می‌باشد، یکی از بهترین راه‌هایی است که ریشه‌ی شجره‌ی طیبه‌ی ایمان را در جان کودکان دوانده و برای همیشه آن‌ها را از ثمره‌ی آن بهره‌مند می‌سازد.

بیان داستان‌های قرآنی در درس قرآن، راه تولیدات متنوع و جذاب کتاب‌های کمک‌آموزشی، نوارهای صوتی و تصویری و ... را نیز باز می‌کند. در ضمن والدین دانش‌آموزان، معمولاً با این داستان‌ها آشنا هستند، این آشنایی زمینه‌ی ارتباط آن‌ها را با درس قرآن و گفت‌وگو با کودکان خود درباره‌ی این درس فراهم می‌سازد.

ه- کار در کلاس: به منظور علاقه‌ی بیش‌تر دانش‌آموزان به قرآن و فراهم آوردن زمینه‌ی درک و فهم تدریجی عبارات ساده و کوتاه قرآن، در هر درسی، بخشی به عنوان «کار در کلاس» در نظر گرفته شده است. این بخش به روش یادگیری مشارکتی و به صورت گروهی توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود. معلم پاسخ را از یک گروه می‌پرسد؛ اگر پاسخ نادرست بود یک گروه دیگر جواب می‌دهد تا به‌طور غیرمستقیم دانش‌آموزان به نادرستی پاسخ اول پی ببرند.

فراگیری مطالب این بخش توسط دانش‌آموزان می‌تواند به عنوان فعالیت‌های آزاد خارج از کلاس در ارزش‌یابی مستمر دانش‌آموزان منظور شود؛ ولی عدم یادگیری آن‌ها نباید در ارزش‌یابی مستمر و پایانی منجر به کسر نمره‌ای از دانش‌آموزان گردد.

و- انس با قرآن در خانه: در پایان هر درس برای تقویت مهارت در به کار بردن قواعد و تمرین بیش‌تر در روخوانی تمرین‌هایی به عنوان تکلیف در خانه در نظر گرفته شده است. برای بهره‌گیری بیش‌تر از این بخش لازم است به نکات زیر توجه شود:

۱- این بخش، به عنوان تکلیف دانش‌آموزان است و باید آموزگار بر انجام آن توسط دانش‌آموزان، نظارت داشته باشد و پاسخ صحیح تمرین‌ها را کنترل و بررسی کند.

۲- تمرین‌های این بخش، تقویت مهارت روخوانی و انس با قرآن در خانه را بر عهده دارد. از این‌رو نباید از این پرسش‌ها به عنوان نمونه سؤال برای امتحانات پایانی استفاده شود.

۳- تشویق دانش‌آموزان در انجام این تکلیف و بازبینی و کنترل آن‌ها ضروری است ولی باید توجه داشت نباید این کنترل با سخت‌گیری‌های نامعقول همراه باشد.

۴- پرسش از تمرین‌های انس با قرآن در خانه، می‌تواند به عنوان بخشی از ارزش‌یابی مستمر دانش‌آموزان منظور گردد.

قابل ذکر است دانش‌آموزانی که به نحوی تکلیف انس با قرآن در خانه را انجام نداده‌اند باید به شیوه‌ی مناسبی به انجام این تکلیف در خانه تشویق و ترغیب شوند.

وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن

ابزارها و رسانه‌های آموزشی جزئی از لوازم فرآیند یادگیری است. این ابزارها و رسانه‌ها هرچه از تنوع و جذابیت بیش‌تری برخوردار باشد، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزاید. رسانه‌های مورد استفاده در درس قرآن عبارت‌اند از:

۱- کتاب درسی: کتاب درسی، حلقه‌ی اتصال بین برنامه‌ریزان، معلمان، دانش‌آموزان، اولیای آن‌ها و افکار عمومی جامعه است به‌طوری که هیچ رسانه‌ی آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست. ارکان مهم برنامه‌ی درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، منطق سازماندهی محتوا، روش‌های آموزش و شیوه‌های ارزش‌یابی در کتاب درسی تجلی می‌یابد.

۲- لوحه‌ی آموزشی: لوحه، قسمتی از متن کتاب است که به‌صورت تصویر و یا نوشته، در ابعاد بزرگ‌تر، برای تسهیل امر یادگیری به‌کار می‌رود.

آموزگار جهت تمرکز و جلب‌توجه دانش‌آموزان، لوحه را در جلو کلاس نصب می‌کند و به روشی که توضیح داده خواهد شد، از دانش‌آموزان می‌خواهد تا آیات قرآنی را بخوانند.

لوحه‌های آموزش قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی، شامل همه‌ی سوره‌ها و عبارت‌های قرآنی کتاب درسی است.

۳- نوار آموزشی: یکی از مؤثرترین مهارت‌ها در آموزش هر درس به‌ویژه آموزش زبان، مهارت گوش دادن است. بنابراین نوارهای آموزشی که وسیله‌ای ساده و قابل دسترس برای عموم است، با بهره‌گیری از استماع آیات در دست‌یابی به مهارت قرائت قرآن بسیار مفید و مؤثر است.

آموزگاران محترم با استفاده از ضبط‌صوت و نوار آموزشی، درواقع یک قاری توانا را به کلاس می‌برند و ضعف‌های موجود را جبران می‌کنند.

دانش‌آموزان با تقلید و الگو گرفتن از قرائت نوار، به تدریج می‌توانند شبیه نوار بخوانند و به مهارت‌های قرائت صحیح دست یابند.

در نوار آموزشی عبارات و آیات به‌صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیش‌تری نسبت به نوارهای رایج، و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است.

۴- کتاب راهنمای معلم: به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیش‌تر در دست‌یابی به اهداف آموزشی، کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود. در بخش اول، کلیاتی درباره‌ی اهداف، محتوای کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم توضیحات جزئی درباره‌ی هر درس ارائه می‌شود.

معلم با مطالعه‌ی دقیق کتاب راهنما، از یک‌سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دست‌یابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان ارتقا می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیش‌تری در کلاس حضور می‌یابد.

این کتاب زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار بیش‌تر در معلم را نیز فراهم می‌آورد.

روش کلی تدریس

هر درس در سه جلسه آموزش داده می‌شود. فقط دروس ۱۱، ۱۲، ۱۳ و ۱۵ در چهار جلسه و دروس ۱۴ در پنج جلسه آموزش داده می‌شود. قبل از ورود به کلاس، روش تدریس درس مربوطه را مطالعه کرده و نوار آموزشی درس را آماده کنید.

مراحل تدریس

الف - پیش‌خوانی آیات درس: در هر جلسه‌ی تدریس ابتدا به مدت چند دقیقه به دانش‌آموزان فرصت دهید که هر کدام آیات درس را آهسته برای خود بخوانند.

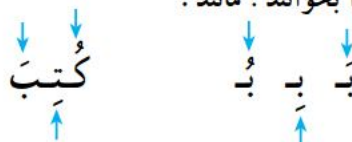
ب - روخوانی آیات درس: از هر دانش‌آموز بخواهید یک سطر از آیات درس را با صدای بلند بخواند و سایر دانش‌آموزان نیز از روی کتاب خود خط ببرند. آموزگار بر خواندن و خط بردن دانش‌آموزان نظارت می‌کند. در صورتی که دانش‌آموزی در خواندن کلمه یا عبارتی اشکال داشته باشد به شیوه‌ی زیر رفع اشکال نمایید:

روش صحیح اشاره کردن به بخش‌های کلمات

از آن‌جا که نحوه‌ی اشاره کردن به بخش‌های کلمات نقش بسیار مهمی در کسب مهارت روخوانی قرآن دارد، لازم است که آموزگار روش انجام صحیح این کار را بداند که به شرح زیر است:

اشاره کردن به بخش‌ها

۱- اشاره به صداها کوتاه: معلم به حرکات کوتاه (ـَ ـِ ـُ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بخش تشکیل شده از حرف و آن حرکت را بخوانند؛ مانند:

۲- اشاره به صداها بلند: از حرف به صدای بلند اشاره می‌شود.

دو نکته:

۱- همان‌طور که ملاحظه کردید، هنگام اشاره به صداها کوتاه دست ثابت است، ولی وقتی به صداها بلند اشاره می‌کنیم، دست حرکت می‌کند.

۲- اشاره به الف کوچک (ـِ) مانند اشاره به صداها کوتاه است، مانند: ذَٰلِكَ

۳- اشاره به حرف ساکن: برای اشاره به حرف ساکن از صدای کوتاه به حرف ساکن اشاره می‌شود. در این حالت، دست از حرکت کوتاه به سوی حرف ساکن حرکت می‌کند؛ مانند:

۴- اشاره به تنوین: به علامت‌های تنوین (ـَـ، ـِـ، ـُـ) اشاره می‌شود. در این حالت نیز دست ثابت است؛ مانند:

نَصْرًا وَرَقَةً عَلِيمٌ

۵- اشاره به تشدید: برای خواندن بخش دارای تشدید، ابتدا از حرکت کوتاه به علامت تشدید آن‌گاه به بخش دوم حرف مشدد متناسب با حرکت آن اشاره می‌شود؛ مانند:

رَبِّ أَمَّا يَسْرٌ حَقٌّ زَيْنًا

نکته: با توجه به ثابت بودن یا متحرک بودن دست، می‌توان انواع پنج‌گانه‌ی اشاره‌های فوق را به دو دسته تقسیم کرد:

الف- اشاره‌ی ثابت: در اشاره به صداها‌ی کوتاه (ـَـ، ـِـ، ـُـ)، تنوین (ـَـ، ـِـ، ـُـ) و الف کوچک (ـَـ) دست ثابت است.

ب- اشاره‌ی متحرک: در اشاره به صداها‌ی بلند (ـَا، ـِي، ـِی، و)، حرف ساکن (ـَـ، ـِـ، ـُـ) و تشدید (ـَـ، ـِـ، ـُـ، ـَـ، ـِـ، ـُـ) دست حرکت می‌کند.

۶- اشاره به بخش‌های دارای حروف ناخوانا: در این حالت از صدای کوتاه قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید بعد از آن‌ها اشاره می‌شود؛ مانند:

وَالْفَجْرِ بِالْقَلَمِ هَذَا الْبَيْتِ ذِي الْأَوْتَادِ الرَّحْمَنِ
وَأَتَقَوْهُ بِالصَّبْرِ نَهَى النَّفْسَ أَقِيمُوا الدِّينَ

۷- اشاره به الف کوچک روی یاء ناخوانا (ـِی): در بخش‌های دارای این الف کوچک مانند صداها‌ی بلند، دست از حرف به سوی الف کوچک اشاره می‌کند؛ مانند:

نَادِي تَرْضَى حَتَّى صَلَّى

تذکر مهم

در تمام انواع اشاره کردن به بخش‌ها، معلم به هیچ‌وجه نباید خودش بخش‌ها را بخواند؛ بلکه دانش‌آموزان با اشاره‌ی دست معلم، بخش‌ها، کلمات یا عبارات را به صورت دسته جمعی یا انفرادی می‌خوانند.

پس از روخوانی آیات درس توسط هر دانش‌آموز و رفع اشکال توسط آموزگار، مرحله‌ی بعدی تدریس آغاز می‌شود.

ج- قرائت همراه با نوار: قرائت سوره‌ی درس را از نوار آموزشی پخش کنید، در حالی که دانش‌آموزان از روی کتاب خود خط می‌برند، بار اول گوش کرده و بار دوم همراه با نوار می‌خوانند به صورتی که صدای آن‌ها از

صدای نوار آموزشی پایین تر باشد.

د- فرد خوانی آیات درس: از دانش آموزان قوی تر و یا داوطلب بخواهید که هر کدام یک سطر از آیات را، حتی الامکان شبیه به نوار بخوانند.

ه- آموزش قاعده: در برخی از دروس یکی از قواعد روخوانی به شیوه ی بسیار ساده و کاربردی بیان شده است. در صورت وجود قاعده، آن را به روشی که در درس مربوط بیان شده است، توضیح دهید. درباره ی قواعد، رعایت نکات ذیل ضروری است:

۱- از بیان اصطلاحات و مطالب اضافی درباره ی قواعد، بیش از آن چه که در کتاب آمده است، جداً خودداری کنید.

۲- در صورتی که دانش آموزی، بیش از مطالب کتاب درباره ی قواعد پرسش کرد، به همان دانش آموز به صورت فردی یا بیانی ساده پاسخ داده می شود.

۳- از قواعد هیچ گونه پرسشی به عمل نمی آید. توانایی دانش آموزان در خواندن صحیح عبارات قرآنی و رعایت عملی قواعد، کفایت می کند.

و- پیام قرآنی: از دانش آموزان بخواهید که پس از خواندن آیه و ترجمه ی پیام، درباره ی مفهوم آن به کمک تصاویر یا پرسش هایی که در کتاب آمده است به صورت گروه های دو یا سه نفره با یکدیگر گفت و گو و مشورت کنند و سپس نظر خود را درباره ی پیام و مصادیق آن در زندگی خود، برای کلاس بیان کنند.

ز- داستان: داستان را به یکی از شیوه های قصه گویی و به زبان ساده به کمک تصاویر برای دانش آموزان تعریف کنید. از بیان مطالب زائد و غیرمستند پرهیزید. از دانش آموزان بخواهید تا هر یک، چند سطر از داستان را یک بار در کلاس از روی کتاب بخوانند. خوب است زمانی که دانش آموزان متن داستان را می خوانند، آموزگار با تشخیص خود توجه ایشان را به لغاتی که ارزش املائی داشته یا برای دانش آموزان جدید است، جلب کند.

ح- کار در کلاس: به منظور علاقه ی بیش تر دانش آموزان به قرآن و فراهم آوردن زمینه ی درک و فهم تدریجی عبارات ساده و کوتاه قرآن، این بخش در نظر گرفته شده است. این بخش به روش یادگیری مشارکتی و به صورت گروهی توسط دانش آموزان انجام می شود. معلم پاسخ را از یک گروه می پرسد؛ اگر پاسخ نادرست بود یک گروه دیگر جواب می دهد تا به طور غیرمستقیم دانش آموزان به نادرستی پاسخ اول پی ببرند.

ط- انس با قرآن در خانه: دانش آموزان قبلاً تمرین های این قسمت را در خانه انجام داده اند. در این جلسه عمده تاً از این تمرین ها، پرسش و ارزش یابی می شود.

ارزش‌یابی مستمر و پایانی پیشرفت تحصیلی

درس قرآن در پایه چهارم ابتدایی به صورت شفاهی و به دو نوع ارزش‌یابی می‌شود :

الف - ارزش‌یابی مستمر: نمره‌ی ارزش‌یابی مستمر با توجه به میزان مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌های یادگیری تعیین می‌شود. اهم این فعالیت‌ها در درس قرآن عبارت است از :

- ۱- مشارکت در جمع‌خوانی آیات و عبارات قرآنی و همراهی با نوار آموزشی
- ۲- مشارکت در کار گروهی به منظور فهم بیشتر (بیان مصادیق پیام‌های زندگی) (پیام قرآنی)
- ۳- اعلام آمادگی برای خواندن، آیات و عبارات از روی کتاب درسی
- ۴- بیان داستان‌های قرآنی کتاب
- ۵- میزان توانایی در خواندن آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی (در پرسش‌های تدریجی)
- ۶- انجام فعالیت‌های کار در کلاس
- ۷- انجام منظم تکلیف انس با قرآن در خانه
- ۸- انجام فعالیت‌های خارج از کلاس مرتبط با درس قرآن، مانند :
- تهیه‌ی نوار آموزشی قرآن یا سایر نوارهای قرآن و استماع آن در خانه ؛
- خواندن قرآن در خانه ؛
- مطالعه کتاب‌های جانبی درباره‌ی داستان‌های قرآنی، پیام‌های زندگی (پیام قرآنی) و آشنایی با قرآن و مطالب و موضوعات آن ؛

- حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی ؛
- تلاوت قرآن با صوت خوش و زیبا ؛
- نقاشی، خوش‌نویسی و انجام سایر کارهای هنری درباره‌ی پیام‌های قرآنی، داستان‌ها و ...
- شرکت در جلسات و مسابقات قرآنی مانند حضور در دارالقرآن‌ها و سایر برنامه‌های مشابه ؛
- جمع‌آوری مطالبی درباره‌ی قرآن از مجموعه‌ی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی ؛
- توجه به اخبار روز قرآنی و بیان برخی از آن‌ها در کلاس با استفاده از روزنامه‌ها، رادیو قرآن، سیمای قرآن، برنامه‌های اخبار صدا و سیما و ...
- تولید روزنامه‌های دیواری خاص قرآن با ارائه‌ی مطالب مربوط به قرآن در روزنامه‌های دیواری مدرسه ؛
- توانایی دانش‌آموزان در معنا کردن عبارات قرآنی.
- بدیهی است آموزگار می‌تواند در چارچوب برنامه‌ی آموزش قرآن و مناسب با اصول، محتوا و روش‌های آن، دانش‌آموزان را به هر فعالیت مناسب دیگری نیز ترغیب و تشویق کند.

تذکر

نباید پرداختن به فعالیت‌های خارج از کلاس، فعالیت اصلی آموزش قرآن را تحت‌الشعاع قرار دهد.

آموزگار با توجه به وضعیت هر دانش‌آموز نسبت به این فعالیت‌ها و با اولویت دادن به میزان توانایی روخوانی آیات و عبارات قرآنی که هدف اصلی درس قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، نمره هر دانش‌آموز را در ارزش‌یابی مستمر مشخص می‌کند. در این جا چند نکته مهم را یادآور می‌شود:

۱- در ارزش‌یابی مستمر نباید میانگین نمرات طول نیم‌سال ملاک عمل باشد بلکه روند پیشرفت دانش‌آموز مدنظر است. چنین انتظار می‌رود روند یادگیری عموم دانش‌آموزان رو به رشد باشد و اگر استثنائاً دانش‌آموزی چنین پیشرفتی ندارد باید علت آن را بررسی کرد، و حتی‌الامکان رفع اشکال نمود.

۲- در ارزش‌یابی مستمر باید به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان نیز توجه شود. برای مثال: دانش‌آموز کم‌استعدادی که از تلاش و کوشش خوبی برخوردار است نباید با دانش‌آموزان قوی سنجیده شده و ملاک ارزش‌یابی آن‌ها یکسان باشد.

۳- با توجه به آیین‌نامه امتحانات «ابتدایی و راهنمایی تحصیلی» حداقل پنج نمره از نمره ارزش‌یابی دانش‌آموزان در هر نیم‌سال به فعالیت‌های خارج از کلاس آن‌ها اختصاص دارد. انجام تکلیف انس با قرآن در خانه می‌تواند یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های خارج از کلاس باشد، دانش‌آموزانی که این تکلیف را منظم انجام می‌دهند هر چند که گاهی در انجام برخی از آن‌ها با اشتباه روبه‌رو شوند، می‌توانند حداکثر نمره فعالیت‌های خارج از کلاس را به خود اختصاص دهند.

ب- ارزش‌یابی پایانی: در پایان هر نیم‌سال از دانش‌آموزان به‌صورت شفاهی به شرح زیر ارزش‌یابی پایانی به عمل می‌آید:

ردیف	مواد ارزش‌یابی	میزان ارزش‌یابی	نمره	سطح انتظار
۱	روخوانی آیات دروس	یک صفحه یا دو نیم صفحه از کتاب درسی	۱۸	خواندن به صورت معمولی و روان
۲	پیام قرآنی	دو پیام	۲	پس از روخوانی عبارت پیام قرآنی و ترجمه‌ی آن از روی کتاب، بتواند با استفاده از تصاویر کتاب یا بدون آن، مفهوم پیام را به زبان خود توضیح دهد یا نمونه و مصداقی از آن را بیان کند.
	جمع		۲۰	

تبصره: هر دانش‌آموز با توجه به هریک از موارد زیر و در مجموع حداکثر ۲ نمره تشویقی می‌تواند کسب کند.

- ۱- قرائت سوره‌ها تقریباً شبیه نوار آموزشی.
- ۲- خواندن عبارت‌های قرآنی به‌صورت روان.
- ۳- حفظ یک سوره از سوره‌های کتاب درسی.
- ۴- حفظ حداقل چهار پیام قرآنی از پیام‌هایی که در هر نیم‌سال تدریس شده است.

الف - روخوانی:

- ۱- به ازای هر کلمه غلط خوانده شده نیم (۵/۰) نمره کسر می‌شود. در صورتی که دانش‌آموز غلط خود را با تذکر معلم یا بدون آن، تصحیح کند، نمره‌ای کسر نمی‌شود.
- ۲- در صورتی که دانش‌آموز نمی‌تواند سوره‌های کتاب را به صورت معمولی و روان یا عبارت‌های قرآنی را به صورت شمرده بخواند، یا مکث و برگشت‌های زیاد دارد، با توجه به میزان نقص، حداکثر دو نمره (یک نمره برای سوره‌ها و یک نمره برای عبارت‌های قرآنی) کسر می‌شود.
- ب- **پیام زندگی (قرآنی):** چنانچه دانش‌آموز پس از خواندن متن و ترجمه‌ی پیام از روی کتاب، بتواند درباره‌ی آن توضیح دهد یا مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره آن پیام را (هر پیام یک نمره) کسر نمی‌کند و یا به میزان نقص، از نمره‌ی آن پیام کسر می‌شود.

تذکر

در ارزش‌یابی همیشه به نکات زیر توجه داشته باشید:

- ۱- ارزش‌یابی نباید موجب تضعیف علاقه‌ی دانش‌آموزان به درس قرآن شود. از این رو باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا پرهیز کرد یا به نحوی ارزش‌یابی را انجام داد که دانش‌آموزان، آن را جزئی از فرایند یادگیری احساس کنند تا محیط اضطراب‌آور همراه با فشار روانی ایجاد نشود.
- ۲- مهارت روخوانی قرآن، به تدریج کسب می‌شود، از این رو نباید انتظار داشت که همه یا بیش‌تر دانش‌آموزان مهارت روخوانی آیات یک درس را در زمان تدریس به‌طور کامل کسب کنند. هر دانش‌آموز با توجه به استعداد خود، این مهارت را به تدریج در دروس بعدی به‌دست می‌آورد.
- ۳- با توجه به اصل تفاوت‌های فردی بهتر است از دانش‌آموزان ضعیف‌تر از قسمت‌های ساده‌ی کتاب پرسش کرد.
- ۴- فرصت رفع اشکال را برای دانش‌آموزان فراهم آورید تا بتوانند اشتباه خود را تصحیح کنند. برای مثال تذکر برای برگشت و صحیح خواندن، در صورتی که موجب اضطراب بیش‌تر دانش‌آموزان نشود، مناسب و مفید است.

ارتقای سواد قرآنی معلمان گرامی

حداقل دانش و مهارتی را که یک مسلمان برای بهره‌گیری مستمر از قرآن کریم نیاز دارد، سواد قرآنی نامیده می‌شود. معلمان گرامی معمولاً واجد این توانایی هستند. به منظور ارتقای این توانایی در این کتاب پس از توضیحات مربوط به روش تدریس هر درس در بخش دانستنی‌های آموزگار، معمولاً توضیحاتی درباره‌ی آیات درس و هم‌چنین قسمتی به عنوان «گامی به سوی درک معنای آیات قرآن» ارائه شده است. تمرینات این قسمت به کمک ترجمه‌ی آیات آن درس و آموخته‌های قبلی، انجام می‌شود. سعی کنید این تمرین‌ها را به تدریج حل کنید تا توانایی شما در درک معنای آیات قرآن کریم افزایش یابد.

فهرست الفبایی کلمات ترجمه شده در پایان کتاب آمده است. هرگاه معنای کلمه‌ای را فراموش کردید، می‌توانید به این فهرست مراجعه کنید.

آشنایی خانواده‌ی دانش‌آموزان با برنامه‌ی آموزش قرآن و نقش حمایتی آن‌ها

دو کانون مهم خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان است. هرچه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کنند و از هماهنگی بیش‌تری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیش‌تری همراه خواهد بود. از این‌رو ارتباط خانه و مدرسه می‌تواند زمینه‌ی این آشنایی و هماهنگی را فراهم آورد.

بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره‌ی دروس به‌ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت‌وگو شود، خانواده به‌ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان می‌توانید مطالب زیر را طرح کنید:

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیش‌تر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آن‌ها باید احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما بیاموزند و با مشاهده‌ی اخلاق و رفتار ما درک کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آن‌ها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق و رفتار اسلامی را عملاً از بزرگ‌ترها بیاموزند.

۳- از فرزندان بخواهید آن‌چه از قرآن در مدرسه آموخته است برای شما بازگو کند. سوره‌های کوتاه را، از روی کتاب بخواند. خوب است این سوره‌ها، حتی الامکان با لحن و آهنگ نوار خوانده شود. اگر فرزند شما علاقه‌مند است، نوار آموزش قرآن (ویژه دانش‌آموز) را برای او تهیه کنید تا در یادگیری کامل‌تر و زیباخوانی قرآن توفیق بیش‌تری به دست آورد.

۴- از او بخواهید در هر هفته حداقل دو بار و هر بار حدود ۱۰ دقیقه آیات و عبارات قرآنی هر درس را از روی کتاب نشان دهد و به‌صورت بخش‌بخش یا شمرده برای شما بخواند. دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای

او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند، بلکه خود دانش‌آموزان به کمک آن‌چه در سوادآموزی فارسی آموخته‌اند، می‌توانند عبارات قرآن را نیز بخوانند. اگر فرزند شما در خواندن کلمات اشتباهی داشت، از او بخواهید که برگردد و دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی‌برد و آن را اصلاح کند.

۵- حفظ سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این کار تشویق کنید. این امر زمینه‌ی شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.

۶- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه‌ی آن‌ها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آن‌ها را سرلوحه‌ی زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.

۷- غالباً مفهوم هریک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره‌ی مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه‌ی خلاقیت آن‌ها را فراهم می‌آورد. نباید از آن‌ها انتظار پاسخ مشخصی را داشت، بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌تواند به نوعی پاسخ مطلوب باشد، از این‌رو باید پاسخ را پذیرفت و آن‌ها را تشویق کرد.

۸- از فرزندتان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیشتر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخواند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.

۹- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی بگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آن‌چه در کتاب آمده است به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد با نظم خاصی پیش رفته و کامل خواهد شد.

۱۰- به یاد داشته باشید هیچ‌وقت بر کودک خود سخت نگیرید بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاطفت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلّم
(راهنمای تدریس)

آموزش قرآن

پنجم دبستان

بخش اول

رویکرد برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

رویکرد، نگاه و جهت‌گیری کلی حاکم که بر اجزای یک برنامه است. معمولاً رویکرد هر برنامه مهم‌ترین تفاوت‌ها و جهت‌گیری‌های جدید را نسبت به برنامه‌ی قبلی شامل می‌شود. از این رو رویکرد برنامه‌ی جدید آموزش قرآن، انس با قرآن کریم و جامعیت آموزش است. مهم‌ترین تأثیر این رویکرد بر تعیین اهداف آموزش قرآن می‌باشد. این اهداف باید به گونه‌ای تعیین شود که از یک سو شامل همه‌ی حیطه‌های یادگیری، یعنی سه حیطه‌ی شناختی، مهارتی و عاطفی باشد و از سوی دیگر، همه‌ی موضوعات ضروری آموزش قرآن مانند کسب مهارت‌های گوناگون قرائت، درک معنای عبارات و آیات قرآن، شناخت قرآن و آشنایی با معارف آن را شامل گردد.

در گذشته، آموزش قرآن در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی و حتی دوره‌ی متوسطه عمدتاً بر کسب مهارت خواندن تأکید داشت و از برنامه‌ی جامعی برای دست‌یابی به فهم معنای عبارات و آیات قرآن برخوردار نبود. این فروکاستن آموزش به بخشی از آن‌چه که باید باشد، آسیب‌های فراوانی به همراه داشت که مهم‌ترین آن، خارج شدن آموزش از یک آموزش طبیعی و معنادار بود. دانش‌آموزان به دلیل توجه فرهنگ عمومی به قرآن کریم، این درس را با علاقه آغاز می‌کردند، ولی پس از مدت کوتاهی، انگیزه‌ی یادگیری به شدت کاهش می‌یافت؛ زیرا ایشان به دلیل عدم فهم معنای آیات و عبارات قرآن، از برقراری ارتباط با موضوع یادگیری ناتوان بودند. هرچند به دلیل جامعیت آموزش، به شیوه‌ی مناسب و با رعایت ظرفیت روحی و ذهنی دانش‌آموزان، به سایر اهداف آموزش قرآن نیز توجه شده است، ولی در برنامه‌ی فعلی آموزش قرآن نیز مهم‌ترین هدف در دوره‌ی ابتدایی، کسب مهارت خواندن قرآن کریم است. در بخش‌های آینده با اجزای آموزش قرآن که هر کدام متکفل دست‌یابی به بخشی از اهداف جامع آموزش قرآن هستند، آشنا می‌شوید.

اصول حاکم بر برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی^۱

۱- توجه جدی به موضوع انس به قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن در تمام مسائل اعم از تعیین اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی.

توضیح: اهداف باید به گونه‌ای باشد که با توانایی‌های ذهنی و روانی دانش‌آموزان هم‌خوانی داشته و دست‌یافتنی باشد. محتوا جذاب و متنوع و در راستای اهداف تنظیم گردد. استفاده‌ی هرچه بیش‌تر از روش‌هایی که منجر به مشارکت خلاق و حضور فعال دانش‌آموز در فرایند یاددهی - یادگیری شود. هم‌چنین ارزش‌یابی منجر به تقویت حیطه‌ی عاطفی فراگیر شده و دور از شرایط اضطراب‌آور انجام پذیرد.

۲- تعیین اهداف درس قرآن با توجه به اهداف آموزشی و پرورشی دوره‌ی ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش.

۳- جامعیت آموزش قرآن با تأکید بر آموزش روخوانی و روان‌خوانی قرآن.

توضیح: جامعیت آموزش قرآن یعنی علاوه بر آموزش روخوانی، روان‌خوانی که هدف اصلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، به سایر اهداف آموزش قرآن مانند آشنایی با برخی از دستورات اخلاقی و تربیتی قرآن متناسب با سن فراگیران و زیباخوانی قرآن و... توجه شود.

۴- در نظر گرفتن اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی در اهداف درس قرآن و توجه به ارتباط افقی درس قرآن با سایر دروس.

توضیح: در درس قرآن به اهداف تربیتی، اخلاقی، اجتماعی و... که از اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی است، توجه شده است.

۵- تأکید بر سهیل الوصول بودن اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی، با در نظر گرفتن اصول روان‌شناسی یادگیری.

توضیح: به عنوان مثال در آموزش روخوانی باید به برخی اصول توجه شود؛ مانند: استفاده از دانسته‌ها و تجربه‌های قبلی دانش‌آموزان، توجه به تکرار و تمرین و تجزیه‌ی اهداف به مراحل مختلف به منظور دست‌یابی تدریجی اهداف، به‌ویژه با توجه به استعدادهای فردی دانش‌آموزان، هم‌چنین ارزش‌یابی از توانایی‌های دانش‌آموزان باید به احساس موفقیت آن‌ها و تشویق ایشان به پیشرفت منجر شود.

۶- جذاب و دلپذیر بودن محتوا و روش‌های تدریس، با تأکید بر استفاده از هنر، به منظور دست‌یابی هرچه بیش‌تر به پیامدهای عاطفی آموزش.

۷- تناسب محتوا با نیازها، علایق و توانایی دانش‌آموزان.

۸- تأکید بیش‌تر بر مهارت‌های عملی نسبت به دانش نظری به‌ویژه مهارت‌های سمعی و بصری.

توضیح: آن‌چه در بیش‌تر قسمت‌های آموزش قرآن اهمیت دارد، کسب مهارت عملی است تا دانش نظری؛ برای مثال، چگونگی خواندن نماد تنوین (ـِ) اهمیت دارد نه تعریف آن و یا این‌که تنوین ترکیبی است از حرکات

۱- این اصول، حاکم بر همه‌ی اجزای برنامه‌ی آموزش است. از این رو برخی از آن‌ها توسط برنامه‌ریزان، برخی توسط کارشناسان و برخی توسط آموزگاران باید مورد توجه و عمل قرار گیرد.

کوتاه و نون ساکن؛ این اصل در انتخاب نوع رسم الخط نیز کارساز است. برای مثال، یکی از قواعد پرگفت و گوی روخوانی، چگونگی اشباع حرکت «هاء» ضمیر است. همان طور که می بینید حتی اسم این قاعده، سنگین و نامأنوس است، درحالی که با نوعی نگارش خاص، نیاز به بیان این قاعده و یادگیری آن کاملاً منتفی می شود؛ و دانش آموز می تواند بدون نیاز به این قاعده، موارد مربوط به آن را کاملاً صحیح بخواند.

۹- انعطاف پذیری روش های تدریس با در نظر گرفتن شرایط مختلف.

توضیح: استفاده از لوحه در آموزش قرآن بسیار اهمیت دارد، ولی اگر به هر دلیلی لوحه در دسترس نبود، آموزگار تدابیری بیندیشد تا نقش لوحه به شکل دیگری اجرا شود (از طریق نوشتن روی تابلو و...) یا اگر نوار آموزشی موجود نبود، با توجه به نقش نوار در زیباخوانی، خود آموزگار و یا احیاناً دانش آموزی که صوت زیبایی دارد آیات را تلاوت کند.

۱۰- تأکید بر الگوگیری در آموزش قرائت قرآن.

توضیح: در آموزش زیباخوانی قرآن به جای پرداختن به آموزش نظری تجوید، به طور عملی بر شنیدن قرائت آیات از نوار آموزشی و الگوگیری از آن تأکید می شود. در نوار آموزشی به طور نسبی تمام مهارت های تجوید و زیباخوانی رعایت شده است. دانش آموزان می توانند با تقلید و الگوگیری از نوار به طور عملی برخی از این مهارت ها را بیاموزند.

۱۱- مبتنی بودن آموزش روخوانی بر سیر سوادآموزی فارسی و استفاده از رسم الخط نزدیک به خط فارسی.

توضیح: با توجه به آموخته های دانش آموزان در درس فارسی، مصوت های شش گانه و صامت ها در درس قرآن تدریس نمی شود و دانش آموزان براساس آنچه در فارسی آموخته اند، بسیاری از کلمات و عبارات قرآنی را بدون هیچ گونه آموزش جدیدی می توانند بخوانند.

۱۲- کلمات و ترکیباتی که از قرآن برای آموزش روخوانی براساس سیر سوادآموزی انتخاب می شود، باید حتی الامکان در کتاب درسی به نحوی ارائه شود که ارتباط آن ها با آیات قرآنی احساس شود.

۱۳- اولویت دادن به روش های فعال تدریس و کار گروهی دانش آموزان.

توضیح: تقریباً در عموم مراحل آموزش روخوانی، تدریس با خواندن دانش آموزان آغاز می شود و معلم بیش تر نقش هدایت کننده دارد و تنها تدریس برخی موارد خاص مانند آموزش نمادهای جدید رسم الخط قرآن به عهده ی معلم است و یا در آموزش پیام های زندگی، این دانش آموزان هستند که به کمک یک دیگر و با بیان مصادیقی درباره ی پیام ها در فرایند یاددهی - یادگیری مشارکت جدی دارند.

۱۴- استفاده از فناوری آموزشی متناسب با قداست و شأن قرآن کریم.

توضیح: از سی دی یا نوارهای صوتی و تصویری مناسبی استفاده شود که در آن ها آهنگ و یا ریتم های نامناسب به کار نرفته باشد.

۱۵- ضرورت آموزش قرآن توسط آموزگار پایه.

دلایل ضرورت:

۱- هم خوانی با منطق کلی ضرورت تک معلمی در دوره ی ابتدایی.

۲- شناخت و ارتباط بیش تر آموزگار پایه با دانش آموزان.

۳- استفاده از فرصت‌های مناسب برای برقراری ارتباط افقی میان دروس، فقط برای آموزگار پایه ممکن است.

۴- امکان تنظیم فاصله‌ی جلسات تدریس در طول هفته فراهم می‌گردد و دیگر لزومی ندارد درس قرآن در دو ساعت پشت سر هم و در یک روز برگزار شود.

۱۶- ارتقای توانایی آموزگاران با استفاده از شیوه‌های متنوع و مؤثر.

توضیح: استفاده از روش‌هایی که زمینه‌ی تعلیم و تعلم همزمان را فراهم نموده و موجب ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای آموزگاران می‌گردد؛ یعنی روش‌های آموزش به‌نحوی است که موجب ارتقای توانایی معلمان و انس و علاقه‌ی بیش‌تر آن‌ها به قرآن کریم می‌شود.

۱۷- استفاده از زمان و فضای مناسب برای آموزش قرآن.

توضیح: گاهی به دلایل مختلفی درس قرآن در آخرین ساعات روز آخر هفته تدریس می‌شود که اصلاً زمان مناسبی نیست.

۱۸- ضرورت استمرار در آموزش قرآن و رعایت تعدد و فاصله‌ی جلسات تدریس در طول هفته.

۱۹- اختصاص دادن مدت زمان آموزش لازم، برای دستیابی به اهداف درس قرآن.

۲۰- نظارت و پشتیبانی از برنامه‌ی آموزش قرآن به منظور تقویت جایگاه این درس در دوره‌ی ابتدایی.

۲۱- وجود ویژگی‌های زیر در شیوه‌های ارزش‌یابی:

الف - تقویت علاقه‌ی دانش‌آموزان نسبت به یادگیری.

ب - توجه به دو اصل تشویق و احساس موفقیت در فرایند ارزش‌یابی.

پ - حفظ و تقویت منزلت و اهمیت درس قرآن در میان سایر دروس.

در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا و یا سهل‌انگاری پرهیز کرد.

ت - حرکت از ارزش‌یابی توصیفی به سمت ارزش‌یابی کمی. در شرایط فعلی ارزش‌یابی این درس در پایه‌ی اول و دوم ابتدایی توصیفی و در سایر پایه‌ها مانند سایر دروس کمی است.

ث - توجه به اصل تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان.

ج - دور بودن از محیط‌های اضطراب‌آور.

۲۲- اشاعه‌ی برنامه‌ی آموزش قرآن از راه‌های گوناگون، به‌ویژه بهره‌گیری از اولیای دانش‌آموزان و صدا و

سیما.

توضیح: باید از راه‌های مختلف اولیای دانش‌آموزان را با اهداف، روش‌های تدریس و سطوح مورد انتظار یادگیری دانش‌آموزان در درس قرآن آشنا کرد.

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

- ۱- آشنایی با قرآن کریم به عنوان کلام الهی و کتاب آسمانی.
- ۲- تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن.
- ۳- توانایی روخوانی قرآن به صورت شمرده و آرام از روی مصحف با رسم الخط آموزشی.
- ۴- توانایی خواندن آیات کتاب درسی به صورت روان یا آهنگین.
- ۵- آشنایی با قواعد ضروری روخوانی قرآن.
- ۶- حفظ برخی از سوره‌های کوتاه کتاب درسی.
- ۷- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم.
- ۸- فراگیری معنای برخی از کلمات ساده و عبارات کوتاه قرآن.
- ۹- ایجاد و تقویت علاقه به شنیدن، خواندن و فهم معنای آیات قرآن کریم.
- ۱۰- آشنایی با مفهوم برخی از پیام‌های قرآن.
- ۱۱- شناخت و تقویت استعدادهای دانش‌آموزان، در گرایش‌های مختلف آموزش قرآن.

اهداف کلی آموزش قرآن در پایه‌ی پنجم ابتدایی

- ۱- به شنیدن قرائت زیبای قرآن علاقه نشان می‌دهد.
- ۲- به زیبا خواندن قرآن و حفظ برخی از سوره‌ها و پیام‌های قرآنی کتاب علاقه‌مند است.
- ۳- علاقه‌مند است معنای آیات و قرآن را بداند.
- ۴- دوست دارد در جلسات و برنامه‌های قرآنی شرکت کند.
- ۵- با نحوه‌ی خواندن حروف مقطعه آشنا می‌شود.
- ۶- با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۷- با مفاهیم ساده‌ی پیام‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۸- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده‌ی قرآن را می‌داند.
- ۹- سوره‌ها و عبارات قرآنی کتاب را به صورت روان یا آهنگین می‌خواند.
- ۱۰- آیات قرآن را به کمک خط آموزشی به صورت شمرده می‌خواند.
- ۱۱- مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب را به زبان ساده بیان کند.
- ۱۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می‌کند.

جدول اهداف آموزش قرآن در دوره ی ابتدایی

موضوع	پایه	اول	دوم	سوم
گوش دادن و قرائت سوره ها و آیات قرآن کریم	۱- در خواندن آهنگین و جمعی سوره های کتاب درسی، مشارکت می کند. ۲- با گوش دادن به قرائت آیات قرآن و نگاه کردن به عبارات آن ها، سوره های کتاب را به صورت آهنگین می خواند.	۱- سوره های کتاب را (از طریق گوش دادن توار و نشان دادن خط کتاب) ساده یا آهنگین می خواند. ۲- سوره های حمد، توحید، ناس و عصر را از حفظ می خواند.	سوره ها و عبارات قرآنی هر درس را به صورت ساده و شمرده می خواند.	سوره های کوتاه کتاب را (با نشان دادن خط) به صورت روان یا آهنگین می خواند.
روخوانی	برخی از کلمات و عبارات ساده ی قرآنی کتاب را براساس سیر سوآدآموزی فارسی می خواند.	-	برخی از نشانه ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می شناسد.	۱- نشانه ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می شناسد. ۲- با چگونگی وقف در آخر آیات و عبارات قرآنی آشنا می شود.
پیام قرآنی	-	-	با مفاهیم ساده ی برخی از پیام های قرآنی آشنا شده و می تواند مفهوم آن را با زبان کودکانه بیان کند.	با مفاهیم ساده ی برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا شده و می تواند مفهوم آن را با زبانی کودکانه بیان کند.
معنای کلمات و عبارات	با معنای برخی از عبارات ساده ی قرآن (به زبان کودکانه یا شعرا) آشنا می شود.	معنای برخی از کلمات ساده ی پیام های قرآنی کتاب را می داند.	معنای برخی از کلمات ساده ی پیام های قرآنی کتاب را می داند.	معنای برخی از کلمات آشنا و ساده ی قرآنی را می داند.
داستان	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.
انس و علاقه به قرآن و یادگیری آن	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره های کتاب علاقه نشان می دهد. ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد.	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره های کتاب علاقه نشان می دهد. ۲- دوست دارد کتاب خود را پاکیزه نگه دارد و به آن احترام بگذارد.	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره های کتاب علاقه نشان می دهد. ۲- دوست دارد کتاب خود را پاکیزه نگه دارد و به آن احترام بگذارد.	به شنیدن قرائت زیبا سوره های کتاب و خواندن زیبای آن علاقه مند است.

جدول اهداف آموزش قرآن در دوره ی ابتدایی

پایه	موضوع	چهارم	پنجم
گوش دادن و قرائت سوره ها و آیات قرآن	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را (از طریق گوش دادن و نشان دادن خط کتاب) به صورت روان یا آهنگین می خواند.	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را (از طریق گوش دادن و نشان دادن خط کتاب) به صورت روان یا آهنگین می خواند.	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را (از طریق گوش دادن و نشان دادن خط کتاب) به صورت روان یا آهنگین می خواند.
روخوانی	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را به صورت روان یا آهنگین می خواند.	سوره ها و عبارات قرآنی کتاب را به صورت روان یا آهنگین می خواند.	۱- با نحوه ی خواندن حروف مقطع آشنا می شود. ۲- با نحوه ی خواندن صحیح حروف دارای علامت آشنا می شود. ۳- با نحوه ی خواندن صحیح نون ساکن نزد تئوین آشنا می شود.
قواعد روخوانی	۱- عبارات قرآنی دارای حروف ناخوانا را صحیح می خواند. ۲- قواعد وقف را در آخر آیات و عبارات قرآنی رعایت می کند.	۱- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.	۱- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده ی قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.
پیام قرآنی	با مفاهیم ساده برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا شده و می تواند مفهوم آن ها را با زبانی کودکانه بیان کند.	با مفاهیم ساده برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا شده و می تواند مفهوم آن ها را با زبانی کودکانه بیان کند.	با مفاهیم ساده ی برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا شده و می تواند مفهوم آن را با زبان کودکانه بیان کند.
معنای کلمات و عبارات	۱- معنای برخی کلمات آشنا و ساده قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.	۱- معنای برخی کلمات آشنا و ساده قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.	۱- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده ی قرآن را می داند. ۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.
داستان	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.	با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.
انس و علاقه به قرآن و پادگیری آن	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره ها و عبارات قرآنی و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است. ۲- به حفظ برخی از سوره ها و پیام های قرآنی علاقه مند است. ۳- دوست دارد در جلسات قرآنی شرکت کند. ۴- علاقه دارد در جلسات قرآنی شرکت کند.	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره ها و عبارات قرآنی و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است. ۲- به حفظ برخی از سوره ها و پیام های قرآنی علاقه مند است. ۳- دوست دارد در جلسات قرآنی شرکت کند. ۴- علاقه دارد در جلسات قرآنی شرکت کند.	۱- به شنیدن قرائت زیبای سوره ها و عبارات قرآنی و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است. ۲- به حفظ برخی از عبارات قرآنی و پیام های قرآنی علاقه مند است. ۳- علاقه مند است معنای آیات قرآن را بداند. ۴- دوست دارد در جلسات قرآنی شرکت کند.

جدول وسعت و توالی مهارت‌های آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی

[illegible]

جدول راهنمای آموزش درس کتاب آموزش قرآن پایه پنجم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مفاهیم و مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش‌های ارزش‌یابی
۱	سوره بقره آیات ۱ تا ۵	۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۵ سوره بقره ۲- آشنایی اجمالی با رسم الخط قرآن کامل ۳- توانایی نسبی خواندن آیات ۱ تا ۱۶ سوره بقره از روی قرآن کامل ۴- آشنایی با حروف مقطعه و توانایی خواندن صحیح این حروف	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی قرآن ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۵ سوره بقره ۴- کسب مهارت صحیح خواندن حروف مقطعه	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- گوش دادن و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره‌ی پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین‌های «کار در کلاس»	کتاب آموزش قرآن، نوار آموزشی قرآن، قرآن کامل	گروهی و فردی به صورت شفاهی
		۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۱۱ سوره یس ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۱ تا ۲۷ سوره یس از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی تعاون و همکاری ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی قرآن ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۱۱ سوره یس	۵- روخوانی آیات درس از روی قرآن کامل		
		۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۱۱ سوره ق ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۱ تا ۱۵ سوره ق از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی آداب شنیدن قرآن ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی آداب شنیدن قرآن ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۱۱ سوره ق			
۲	سوره یس آیات ۱ تا ۱۱					
۳	سوره ق آیات ۱ تا ۱۱					

جدول راهنمای آموزش دروس کتاب آموزش قرآن پایه پنجم ابتدایی

روش‌های ارزشیابی	مواد و تجهیزات	فعالیت‌های یادگیری	مفاهیم و مهارت‌ها	اهداف	عنوان درس	شماره‌ی درس
گروهی و فردی به‌صورت شفاهی	کتاب آموزش قرآن، نوار آموزشی قرآن، قرآن کامل	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- گوش دادن و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره‌ی پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین‌های «کار در کلاس» ۵- روخوانی آیات درس از روی قرآن کامل	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی نتیجه نیک و بد اعمال ما به خودمان باز می‌گردد. ۲- معنای برخی از کلمه‌ها و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۶۹ تا ۷۳ سوره‌ی هود	۱- توانایی خواندن آیات ۶۹ تا ۷۳ سوره‌ی هود ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۶۳ تا ۸۱ سوره‌ی هود از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی نتیجه‌ی نیک و بد ما به خودمان باز می‌گردد. ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی	سوره‌ی هود آیات ۶۹ تا ۷۳	۴
		۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی وفای به عهد ۲- معنای برخی از کلمه‌ها و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- کسب مهارت صحیح خواندن علامت مد ۴- روخوانی آیات ۱۷۷ سوره‌ی هود ۵- روخوانی از روی قرآن کامل	۱- توانایی خواندن آیه‌ی ۱۷۷ سوره‌ی بقره ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۱۷۷ تا ۱۸۱ سوره‌ی بقره از روی قرآن کامل ۳- توانایی نسبی و علاقه‌مندی به خواندن از روی قرآن کامل ۴- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی وفای به عهد ۵- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی	سوره‌ی بقره آیه‌ی ۱۷۷	۵	
		۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی این که خداوند اولین معلم قرآن است. ۲- معنای برخی از کلمه‌ها و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱ تا ۱۳ سوره‌ی الرحمن	۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۱۳ سوره‌ی الرحمن ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۱ تا ۴۰ سوره‌ی الرحمن از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی این که خداوند اولین معلم قرآن است. ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی	سوره‌ی الرحمن آیات ۱ تا ۱۳	۶	

جدول راهنمای آموزش دروس کتاب آموزش قرآن پایه پنجم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مفاهیم و مهارت ها	فعالیت های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش های ارزش یابی
۷	سوره ی بقره آیه ی ۲۵۹	۱- توانایی خواندن آیه ی ۲۵۹ سوره ی بقره ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۲۵۳ تا ۲۵۹ سوره ی بقره از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره ی قادر بودن خدا ۴- آشنایی با داستان عزیر ۵- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی ۶- توانایی نسبی و علاقه مندی به خواندن از روی قرآن کامل	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی قرآن ۲- معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده ی قرآنی ۳- روخوانی آیه ی ۲۵۹ سوره ی بقره	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- گوش دادن و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره ی پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین های «کار در کلاس» ۵- روخوانی آیات درس از روی قرآن کامل	کتاب آموزش قرآن، نوار آموزشی قرآن، قرآن کامل	گروهی و فردی به صورت شفاهی
۸	سوره ی حج آیات ۷۵ تا ۷۸	۱- توانایی خواندن آیات ۷۵ تا ۷۸ سوره ی حج ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۷۳ تا ۷۵ سوره ی حج از روی قرآن کامل ۳- مهارت خواندن (ن) کوچک در ترکیبات ۴- آشنایی با پیام قرآنی درباره ی نماز خواندن ۵- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی نماز خواندن ۲- معنای برخی از کلمه ها و عبارات ساده ی قرآنی ۳- کسب مهارت صحیح خواندن نون کوچک ۴- روخوانی آیات ۷۵ تا ۷۸ سوره ی حج ۵- خواندن ترکیبات دارای (ن) کوچک	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره ی آثار شکرگزاری ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۹۵ تا ۹۸ سوره ی انعام		
۹	سوره ی انعام آیات ۹۵ تا ۹۸	۱- توانایی خواندن آیات ۹۵ تا ۹۸ سوره ی حج ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۹۵ تا ۱۰۱ سوره ی انعام از روی قرآن کامل ۳- توانایی نسبی و علاقه مندی به خواندن از روی قرآن کامل ۴- آشنایی با پیام قرآنی درباره ی آثار شکرگزاری ۵- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی				

جدول راهنمای آموزش درس کتاب آموزش قرآن پایه پنجم ابتدایی

روش‌های ارزش‌یابی	مواد و تجهیزات	فعالیت‌های یادگیری	مفاهیم و مهارت‌ها	اهداف	عنوان درس	شماره‌ی درس
گروهی و فردی به‌صورت شفاهی	کتاب آموزش قرآن، نوار آموزشی قرآن، قرآن کامل	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- گوش‌دادن و قرائت نوار آموزشی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی رعایت و احسان نسبت به دیگران ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱۶۰ تا ۱۶۵ سوره‌ی انعام	۱- توانایی خواندن آیات ۱۶۰ تا ۱۶۵ سوره‌ی انعام ۲- توانایی نسی خواندن آیات ۱۵۸ تا ۱۶۵ سوره‌ی انعام از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی رعایت عدل و احسان نسبت به دیگران ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی	سوره‌ی انعام آیات ۱۶۰ تا ۱۶۵	۱۰
		۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی صلح و آشتی بین برادران دینی ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۵۲ تا ۶۸ سوره‌ی شعراء	۱- توانایی خواندن آیات ۵۲ تا ۶۸ سوره‌ی شعراء ۲- توانایی نسی خواندن آیات ۴۰ تا ۸۳ سوره‌ی شعراء از روی قرآن کامل ۳- توانایی نسی و علاقه‌مندی به خواندن از روی قرآن کامل ۴- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی صلح و آشتی بین برادران دینی ۵- آشنایی با داستان عاقبت فرعون ۶- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی	سوره‌ی شعراء آیات ۵۲ تا ۶۸	۱۱	
		۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی فروردن بخشیدن ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱۳۳ تا ۱۳۹ سوره‌ی آل‌عمران	۱- توانایی خواندن آیات ۱۳۳ تا ۱۳۹ سوره‌ی آل‌عمران ۲- توانایی نسی خواندن آیات ۱۳۳ تا ۱۴۰ سوره‌ی آل‌عمران از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی فروردن بخشیدن ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی	سوره‌ی آل‌عمران آیات ۱۳۳ تا ۱۳۹	۱۲	

جدول راهنمای آموزش درس کتاب آموزش قرآن پایه پنجم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مفاهیم و مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش‌های ارزش‌یابی
۱۳	سوره‌ی اسراء آیات ۲۳ تا ۲۸	۱- توانایی خواندن آیات ۲۳ تا ۲۸ سوره‌ی اسراء ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۱۸ تا ۲۸ سوره‌ی اسراء از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی دعا برای والدین ۴- توانایی نسبی و علاقه‌مند به خواندن از روی قرآن کامل ۵- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی دعا برای والدین ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۲۳ تا ۲۸ سوره‌ی اسراء	۱- روخوانی آیات قرآنی درس ۲- گوش‌دادن و قرائت نوار آموزشی ۳- کار گروهی درباره‌ی پیام قرآنی ۴- کار گروهی در انجام تمرین‌های «کار در کلاس» ۵- روخوانی آیات درس از روی قرآن کامل	کتاب آموزش قرآن، نوار آموزشی قرآن، قرآن کامل	گروهی و فردی به‌صورت شفاهی
۱۴	سوره‌ی بقره آیات ۳۴ تا ۳۹	۱- توانایی خواندن آیات ۳۴ تا ۳۹ سوره‌ی بقره ۲- توانایی نسبی خواندن آیات ۳۰ تا ۴۸ سوره‌ی بقره از روی قرآن کامل ۳- آشنایی با پیام قرآنی درباره‌ی بررسی از عالم دینی ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی بررسی از عالم دینی ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۳۴ تا ۳۹ سوره‌ی بقره	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی روزه و ترتیل خواندن قرآن ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶ سوره‌ی بقره		
۱۵	سوره‌ی بقره آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶	۱- توانایی نسبی خواندن آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶ سوره‌ی بقره از روی قرآن کامل ۲- توانایی نسبی و علاقه‌مند به خواندن از روی قرآن کامل ۵- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات قرآنی	۱- مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی روزه و ترتیل خواندن قرآن ۲- معنای برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی ۳- روخوانی آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶ سوره‌ی بقره			

محتوای کتاب آموزش قرآن پایه‌ی پنجم ابتدایی

به منظور دستیابی به اهداف آموزش قرآن در پایه‌ی پنجم ابتدایی محتوای کتاب آموزش قرآن شامل ۱۵ درس می‌باشد. این محتوا دانش‌آموزان را در رسیدن به اهداف موردنظر، یاری می‌کند که از شش قسمت تشکیل شده است:

الف - آیات درس: آیات درس، بخش اصلی محتوای هر درس را تشکیل می‌دهد. این بخش، شامل آیاتی از سوره‌های بقره، یس، ق، هود، الرحمن، حج، انعام، شعراء، آل عمران و اسراء است. آیات درس، علاوه بر کتاب درسی، در نوار آموزشی نیز قرائت شده است که هر کدام به گونه‌ای موجب کسب مهارت خواندن قرآن می‌شود.

تذکر مهم

به منظور تقویت انس دانش‌آموزان با قرآن کریم، آیات دروس ترجمه شده است. از آن‌جا که آنان موظف به حفظ ترجمه‌ی آیات و هم‌چنین مفاهیم بخش «کار در کلاس» نیستند، این موارد در ارزش‌یابی پایانی، درنظر گرفته نمی‌شود. می‌توانید از دانش‌آموزانی که در این زمینه علاقه و توانایی بیش‌تری از خود نشان می‌دهند، به شیوه‌ی مناسب تشویق و تقدیر کنید و برای آنان در ارزش‌یابی مستمر، نمره و امتیاز خاصی قائل شوید.

ب - قاعده: حروف مقطعه، علامت مد و چگونگی خواندن نون کوچک (ن) از مواردی است که در پایه‌ی پنجم به آن پرداخته شده و دانش‌آموزان با آن‌ها آشنا می‌شوند و در روخوانی و قرائت آن‌ها را به کار می‌بندند.

ج - پیام قرآنی: این پیام، آیه یا عبارتی کوتاه و زیبا از قرآن کریم است که دارای معنایی ارزشمند و متناسب با کودکان، درباره‌ی موضوعات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و ... است؛ مانند:

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ : به عهد خود وفا کنید. **اسراء، ۳۴**

پیام‌های قرآنی مورد استفاده در کتاب درسی، معمولاً دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- موضوع آن‌ها برای دانش‌آموزان قابل درک است؛

۲- کوتاه و پرمعناست.

۳- دانش‌آموزان می‌توانند مثال‌ها و نمونه‌های عملی از زندگی روزمره‌ی خود را برای آن‌ها بیان کنند.

با توجه به این که مهارت تدبیر و تفکر درباره‌ی آیات قرآنی یکی از شاخص‌های آموزش جامع قرآنی است؛ «پیام قرآنی» در کتب آموزش قرآن دوره‌ی ابتدایی، فراهم‌کننده‌ی چنین فرصتی است. دانش‌آموزان به‌وسیله‌ی گفت‌وگو و مشورت با دوستان خود به مصداق‌هایی از مفهوم آیه در زندگی کودکانه‌ی خودشان می‌رسند. این فعالیت، کودکان را یاری می‌دهد تا درباره‌ی آیه فکر کنند و مفهوم آن را درک کرده و سپس مصداق‌های آن را در زندگی خود یافته و بیان کنند. این گونه پیام‌های قرآنی موجب کسب توانایی نسبی اندیشه در مفاهیم آیات قرآن کریم شده و زمینه‌ساز عمل به آموزه‌های قرآنی می‌گردند.

هم‌چنین از آن‌جا یکی از اهداف مهم دوره‌ی ابتدایی، تقویت زمینه‌های تربیتی و پرورشی کودکان است. از این‌رو، آموزش پیام‌های قرآنی یکی از مناسب‌ترین راه‌های انس دانش‌آموزان با مفاهیم ارزشمند تربیتی و اخلاقی قرآن کریم می‌باشد. پیام‌های قرآنی، درس یادگیری قرآن را معنادار کرده و دانش‌آموزان را به دریافت معنای آیات و عبارات قرآن علاقه‌مند می‌سازد. ضمناً بهترین فرصت را برای مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری

فراهم می‌کند؛ زیرا دانش‌آموزان با بحث‌های گروهی، برای این پیام‌ها مصادیق جدیدی یافته و بیان می‌کنند و آموزگار نیز یافته‌های آن‌ها را تصحیح و تکمیل می‌نماید. به این ترتیب، دانش‌آموزان، یادگیری خود را توسعه داده و به اعتقادات و باورهایشان عمق می‌بخشند. پیام‌های قرآنی به شیوه‌ی ساده و مؤثر، دانش‌آموزان را با خطوط اصلی قرآن کریم برای یک زندگی سعادت‌مند آشنا می‌سازد.

آموزگاران محترم می‌توانند برای تدریس پیام قرآنی هر درس، شیوه‌ای جدید به کار گیرند و بدون این که وقت چندان زیادی در کلاس صرف شود، با مشارکت دانش‌آموزان، آن‌ها را با مفهوم پیام آشنا سازند. علاوه بر این، ساعت‌های کلاس قرآن را با شادابی و نشاط برگزار کنند. هم‌چنین انگیزه‌ی یادگیری و حتی حفظ اختیاری پیام‌ها را در دانش‌آموزان تقویت نمایند.

د- داستان‌های قرآنی: یکی از روش‌های جذاب ارائه‌ی مفاهیم، بیان آن‌ها به شیوه‌ی داستان است. داستان‌های قرآنی می‌توانند به‌طور غیرمستقیم، زمینه‌ی مناسبی برای تقویت ایمان کودکان به خدا، عالم‌غیب و آشنایی با پیامبران و اولیای الهی، جبهه‌ی حق و باطل و ... فراهم آورد.

وجود داستان در کتاب آموزش قرآن، آموزش را جذاب و متنوع می‌کند و موجب افزایش علاقه و انگیزه‌ی کودکان به این درس می‌شود. از آن‌جا که داستان‌های قرآنی شامل مطالب بسیار ارزنده و جاودانه‌ی اعتقادی، اخلاقی و ... می‌باشد، یکی از بهترین راه‌هایی است که ریشه‌ی شجره‌ی طیبه‌ی ایمان را در جان کودکان دوانده و برای همیشه آن‌ها را از ثمره‌ی آن بهره‌مند می‌سازد.

بیان داستان‌های قرآنی در درس قرآن، راه تولیدات متنوع و جذاب کتاب‌های کمک‌آموزشی، نوارهای صوتی و تصویری و ... را نیز باز می‌کند. در ضمن والدین دانش‌آموزان، معمولاً با این داستان‌ها آشنا هستند، این آشنایی زمینه‌ی ارتباط آن‌ها را با درس قرآن و گفت‌وگو با کودکان خود درباره‌ی این درس فراهم می‌سازد.

ه- کار در کلاس: به منظور علاقه‌ی بیش‌تر دانش‌آموزان به قرآن و فراهم آوردن زمینه‌ی درک و فهم تدریجی عبارات ساده و کوتاه قرآن، در هر درسی، بخشی به عنوان «کار در کلاس» در نظر گرفته شده است. این بخش به روش یادگیری مشارکتی و به صورت گروهی توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود. معلم پاسخ را از یک گروه می‌پرسد؛ اگر پاسخ، نادرست بود یک گروه دیگر جواب می‌دهد تا به‌طور غیرمستقیم دانش‌آموزان به نادرستی پاسخ اول پی ببرند. فراگیری مطالب این بخش توسط دانش‌آموزان می‌تواند به عنوان فعالیت‌های آزاد خارج از کلاس در ارزش‌یابی مستمر دانش‌آموزان منظور شود؛ ولی عدم یادگیری آن‌ها نباید در ارزش‌یابی مستمر و پایانی منجر به کسر نمره‌ای از دانش‌آموزان گردد.

و- مصحف کامل: دانش‌آموز زمانی احساس می‌کند که قرآن خواندن را یاد گرفته است که بتواند به‌طور نسبی مصحف کامل را بخواند. از این‌رو، برای دستیابی به این هدف - که مهم‌ترین هدف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی است - در این پایه‌ی تحصیلی، دو فعالیت در برنامه‌ی آموزش قرآن گنجانده شده است.

۱- در پایان هر درس، صفحه‌ای از مصحف کامل که آیات درس در آن وجود دارد عیناً آورده شده است تا دانش‌آموزان ضمن انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» آیات این صفحه را قرائت و تمرین کنند. این تمرین ابتدا در خانه و سپس در کلاس انجام می‌شود.

۲- در شش درس کتاب، یعنی درس‌های ۱۳، ۱۱، ۹، ۷، ۵ و ۱۵، یک زنگ کامل به خواندن از روی مصحف کامل اختصاص داده شده است.

از این رو از سال ۸۴ به تدریج برای هر مدرسه‌ی ابتدایی در سراسر کشور تعدادی مصحف کامل برای همین منظور فرستاده شده است. امیدواریم مدرسه‌ی شما نیز این مصحف‌ها را دریافت کرده باشد. در این صورت از این مصحف‌ها برای زنگ خاص «خواندن از روی قرآن» استفاده می‌کنید و در غیر این صورت، سعی کنید با همکاری مدیر محترم مدرسه و انجمن اولیا و مربیان، حداقل حدود ۲۰ جلد قرآن کامل برای مدرسه تهیه کنید^۱؛ یا می‌توان دانش‌آموزان را تشویق کرد هر کس که می‌تواند یک جلد قرآن کریم برای استفاده در این ساعات همراه خود به مدرسه بیاورد.

ز — انس با قرآن در خانه: در پایان هر درس برای تقویت مهارت در به کار بردن قواعد و تمرین بیش‌تر در روخوانی، تمرین‌هایی به عنوان تکلیف در خانه در نظر گرفته شده است. برای بهره‌گیری بیش‌تر از این بخش لازم است به نکات زیر توجه شود:

۱- این بخش، به عنوان تکلیف دانش‌آموزان است و باید آموزگار بر انجام آن توسط دانش‌آموزان، نظارت داشته باشد و پاسخ صحیح تمرین‌ها را کنترل و بررسی کند.

۲- تمرین‌های این بخش، تقویت مهارت روخوانی و انس با قرآن در خانه را بر عهده دارد. از این رو، نباید از این پرسش‌ها به عنوان نمونه، سؤال برای امتحانات پایانی استفاده شود.

۳- تشویق دانش‌آموزان در انجام این تکلیف و بازبینی و کنترل آن‌ها ضروری است، ولی باید توجه داشت نباید این کنترل و جدیت را با سخت‌گیری اشتباه کرد.

۴- پرسش از تمرین‌های انس با قرآن در خانه، می‌تواند به عنوان بخشی از ارزش‌یابی مستمر دانش‌آموزان منظور گردد.

قابل ذکر است دانش‌آموزانی که به نحوی تکلیف انس با قرآن در خانه را انجام نداده‌اند باید به شیوه‌ی مناسبی به انجام این تکلیف در خانه تشویق و ترغیب شوند.

ضمناً توجه داشته باشید آخرین تمرین انس با قرآن در خانه در تمام دروس، روخوانی آیات درس از روی قرآن کامل است. این صفحات به منظور آشنایی بیش‌تر دانش‌آموزان با قرآن کامل، احساس توانایی و اعتماد به نفس در خواندن آن و تحقق هدف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی اختصاص یافته است.

دانش‌آموزان این صفحه‌ی قرآنی را به میزانی که در وقت مقرر مقدور است، تمرین کرده و در کلاس می‌خوانند، این کار جرأت آن‌ها را در مراجعه به قرآن کامل می‌افزاید و دانش‌آموزان باور می‌کنند که تلاش چندساله‌ی آن‌ها به توانایی خواندن قرآن منجر شده است. به این نکته توجه کنید! هرچند که انجام تمرین با خط قرآن کامل در محدوده‌ی وقت مقرر مفید است و دانش‌آموزانی که در خواندن این آیات توانا هستند، تشویق شده و امتیاز می‌گیرند، ولی از کسانی که این توانایی را ندارند، نه در ارزش‌یابی مستمر و نه در ارزش‌یابی پایانی هیچ نمره‌ای کسر نمی‌شود.

۱- بهتر است در صورت امکان، مصحف‌هایی خریداری شود که رسم الخط و شیوه‌ی علامت‌گذاری آن‌ها، شبیه صفحات قرآنی پایان درس‌ها باشد.

وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن

ابزارها و رسانه‌های آموزشی جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه‌ها هرچه از تنوع و جذابیت بیش‌تری برخوردار باشد، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزاید. رسانه‌های مورد استفاده در درس قرآن عبارت‌اند از:

۱- کتاب درسی: کتاب درسی، حلقه‌ی اتصال بین برنامه‌ریزان، معلمان، دانش‌آموزان، اولیای آن‌ها و افکار عمومی جامعه است به‌طوری که هیچ رسانه‌ی آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست. ارکان مهم برنامه‌ی درسی مانند: رویکرد، اهداف آموزش، منطق سازماندهی محتوا، روش‌های آموزش و شیوه‌های ارزش‌یابی در کتاب درسی تجلی می‌یابد.

۲- نوار آموزشی: یکی از مؤثرترین مهارت‌ها در آموزش هر درس به‌ویژه آموزش زبان، مهارت گوش دادن است. بنابراین، نوارهای آموزشی که وسیله‌ای ساده و قابل دسترس برای عموم است، با بهره‌گیری از استماع آیات در دست‌یابی به مهارت قرائت قرآن بسیار مفید و مؤثر است. آموزگاران محترم با استفاده از ضبط‌صوت و نوار آموزشی، درواقع یک قاری توانا را به کلاس می‌برند و ضعف‌های موجود را جبران می‌کنند. دانش‌آموزان با تقلید و الگو گرفتن از قرائت نوار، به‌تدریج می‌توانند شبیه نوار بخوانند و به مهارت‌های قرائت صحیح دست یابند.

در نوار آموزشی عبارات و آیات به‌صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیش‌تری نسبت به نوارهای رایج، و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است.

۳- کتاب راهنمای معلم: به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیش‌تر در دست‌یابی به اهداف آموزشی، کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود. در بخش اول، کلیاتی درباره‌ی اهداف، محتوای کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم توضیحات جزئی درباره‌ی هر درس ارائه می‌شود.

۴- قرآن کامل: با توجه به اهداف کلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی، دانش‌آموزان در پایان این دوره، باید توانایی روخوانی قرآن کریم از روی مصحف با رسم‌الخط آموزشی را حداقل به صورت شمرده‌خوانی به دست آورند. از این رو، لازم است قرآن کامل در کلاس درس در اختیارشان قرار گیرد، تا ضمن آشنایی با آن و تمرین کافی، آمادگی لازم را برای روخوانی قرآن از روی مصحف پیدا کنند. روش تمرین با قرآن کامل در بخش روش تدریس روخوانی توضیح داده خواهد شد.

معلم با مطالعه‌ی دقیق کتاب راهنما، از یک‌سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دست‌یابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان ارتقاء می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیش‌تری در کلاس حضور می‌یابد. این کتاب زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار بیش‌تر در معلم را نیز فراهم می‌آورد.

روش کلی تدریس

هریک از درس‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۲ و ۱۴ در سه جلسه و سایر دروس در چهار جلسه تدریس می‌شود. قبل از ورود به کلاس، روش تدریس درس مربوط را مطالعه کرده و نوار آموزشی درس را آماده کنید.

مراحل تدریس

الف – پیش‌خوانی آیات درس: در هر جلسه‌ی تدریس ابتدا به مدت چند دقیقه به دانش‌آموزان فرصت دهید که هر یک، آیات درس را آهسته برای خود بخوانند.

ب – روخوانی آیات درس: از هر دانش‌آموز بخواهید یک سطر از آیات درس را با صدای بلند بخواند و سایر دانش‌آموزان نیز از روی کتاب خود خط ببرند. آموزگار بر خواندن و خط بردن دانش‌آموزان نظارت می‌کند. در صورتی که دانش‌آموزی در خواندن کلمه یا عبارتی اشکال داشته باشد، آن کلمه یا عبارت را روی تخته بنویسید و به شیوه‌ی زیر به بخش‌های کلمات اشاره کنید تا دانش‌آموزان آن کلمات را به‌طور دسته‌جمعی بخوانند. در صورت لزوم، این کار را دو یا سه بار تکرار کنید تا مطمئن شوید که دانش‌آموزان متوجه اشکال خود شده‌اند و اینک می‌توانند کلمه یا عبارت موردنظر را صحیح بخوانند.

روش صحیح اشاره کردن به بخش‌های کلمات

از آن‌جا که نحوه‌ی اشاره کردن به بخش‌های کلمات نقش بسیار مهمی در کسب مهارت روخوانی قرآن دارد، لازم است که آموزگار روش انجام صحیح این کار را بداند که به شرح زیر است:

اشاره کردن به بخش‌ها

۱- اشاره به صداهاى کوتاه: معلم به حرکات کوتاه (ـَ ـِ ـُ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بخش تشکیل شده از حرف و آن حرکت را بخوانند؛ مانند:

۲- اشاره به صداهاى بلند: از حرف به صدای بلند اشاره می‌شود.

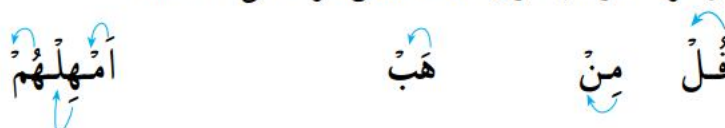

دو نکته:

۱- همان‌طور که ملاحظه کردید، هنگام اشاره به صداهاى کوتاه دست ثابت است، ولی وقتی به صداهاى بلند اشاره می‌کنیم، دست حرکت می‌کند.

۲- اشاره به الف کوچک (ـِ) مانند اشاره به صداهاى کوتاه است؛ مانند: ذَٰلِكَ

۳- اشاره به حرف ساکن: برای اشاره به حرف ساکن از صدای کوتاه به علامت ساکن اشاره می‌شود. در این حالت، دست از حرکت کوتاه به سوی علامت ساکن حرکت می‌کند؛ مانند:

۴- **اشاره به تنوین:** به علامت‌های تنوین (ـَـ، ـِـ، ـُـ) اشاره می‌شود. در این حالت نیز دست ثابت است؛ مانند:

نَصْرًا وَرَقَةً عَلِيمٌ

۵- **اشاره به تشدید:** برای خواندن بخش دارای تشدید، ابتدا از حرکت کوتاه به علامت تشدید آن‌گاه به بخش دوم حرف مشدد متناسب با حرکت آن اشاره می‌شود؛ مانند:

رَبِّ أَمَّا يَسِّرْ حَقُّ زَيْنًا

نکته: با توجه به ثابت بودن یا متحرک بودن دست، می‌توان انواع پنج‌گانه‌ی اشاره‌های فوق را به دو دسته تقسیم کرد:

۱- **اشاره‌ی ثابت:** در اشاره به صداها یا کوتاه (ـَـ، ـِـ، ـُـ)، تنوین (ـَـ، ـِـ، ـُـ) و الف کوچک (ـِـ) دست ثابت است.

۲- **اشاره‌ی متحرک:** در اشاره به صداها یا بلند (ا، ی، و)، حرف ساکن (ـَـ، ـِـ، ـُـ) و تشدید (ـَـ، ـِـ، ـُـ، ـَـ، ـِـ، ـُـ) دست حرکت می‌کند.

۶- **اشاره به بخش‌های دارای حروف ناخوانا:** در این حالت از صدای کوتاه قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید بعد از آن‌ها اشاره می‌شود؛ مانند:

وَالْفَجْرِ بِالْقَلَمِ هَذَا الْبَيْتِ ذِي الْأَوْتَادِ الرَّحْمَنِ
وَأَتَقَوْهُ بِالصَّبْرِ نَهَى النَّفْسَ أَقِيمُوا الدِّينَ

۷- **اشاره به الف کوچک روی یاء ناخوانا (ـِـی):** در بخش‌های دارای این الف کوچک مانند صداها یا بلند، دست از حرف به سوی الف کوچک اشاره می‌کند؛ مانند:

نَادِي تَرْضَى حَتَّى صَلَّى

تذکر مهم

در تمام انواع اشاره کردن به بخش‌ها، معلم به هیچ وجه نباید بخش‌ها را بخواند؛ بلکه دانش‌آموزان با اشاره‌ی دست معلم، بخش‌ها، کلمات یا عبارات را به صورت دسته‌جمعی یا انفرادی می‌خوانند.

قابل ذکر است که کسب مهارت ترکیب حروف و حرکات، یکی از مهم‌ترین ارکان توانایی روخوانی قرآن کریم است. این امر اساس آموزش روخوانی در پایه‌های اول تا سوم ابتدایی است. از این رو، متن همهی سوره‌ها و عبارات قرآنی این سه پایه به صورت لوحه‌ی آموزشی در اختیار پایه‌های مذکور قرار گرفته است تا معلم به کمک آن‌ها، روخوانی قرآن را تدریس کند. اگر این آموزش با دقت و کامل انجام شود، دانش‌آموزان مهارت روخوانی قرآن

را به خوبی به دست می آورند؛ ولی اگر به هر دلیلی این کار درست انجام نشود، دانش آموزان در خواندن قرآن دچار ضعف خواهند شد. نکته ی مهم آن است که در این صورت معلم پایه ی پنجم باید با استفاده از روش صحیح اشاره به بخش های کلمات، ضعف دانش آموزان را برطرف کند. اگر این مشکل محدود و برای تعداد کمی از دانش آموزان باشد با نوشتن برخی از کلمات و عبارات مشکل تر روی تخته و اشاره ی صحیح به بخش های آن ها و خواندن دسته جمعی دانش آموزان، به تدریج مشکل برطرف می شود؛ اما اگر این ضعف، عمومی باشد و بیش تر دانش آموزان در روخوانی کلمات و عبارات قرآنی دچار مشکل باشند، می توان برخی از لوحه های آموزش قرآن پایه ی سوم را دوباره به آن ها آموزش داد تا ان شاء الله این مشکل برای همیشه برطرف شود. پس از روخوانی آیات توسط هر دانش آموز و رفع اشکال توسط آموزگار، مرحله ی بعدی تدریس آغاز می شود.

ج- قرائت همراه با نوار: قرائت سوره ی درس را از نوار آموزشی پخش کنید، در حالی که دانش آموزان از روی کتاب خود خط می برند، بار اول گوش می دهند و بار دوم همراه با نوار می خوانند به صورتی که صدای آن ها از صدای نوار آموزشی پایین تر باشد.

د- فرد خوانی آیات درس: از دانش آموزان قوی تر یا داوطلب بخواهید که هر کدام یک سطر از آیات را، حتی الامکان شبیه به نوار بخوانند.

ه- آموزش قاعده: در برخی از دروس یکی از قواعد روخوانی به شیوه ی بسیار ساده و کاربردی بیان شده است. در صورت وجود قاعده، آن را به روشی که در درس مربوط بیان شده است، توضیح دهید. درباره ی قواعد، رعایت نکات زیر ضروری است:

۱- از بیان اصطلاحات و مطالب اضافی درباره ی قواعد، بیش از آن چه که در کتاب آمده است، جداً خودداری کنید.

۲- در صورتی که دانش آموزی، بیش از مطالب کتاب درباره ی قواعد پرسش کرد، به همان دانش آموز به صورت فردی با بیانی ساده پاسخ داده می شود.

۳- از قواعد هیچ گونه پرسشی به عمل نمی آید. توانایی دانش آموزان در خواندن صحیح عبارات قرآنی و رعایت عملی قواعد، کفایت می کند.

و- پیام قرآنی: از دانش آموزان بخواهید که پس از خواندن آیه و ترجمه ی پیام، درباره ی مفهوم آن به کمک تصاویر یا پرسش هایی که در کتاب آمده است به صورت گروه های دو یا سه نفره یا یک دیگر گفت و گو و مشورت کنند و سپس نظر خود را درباره ی پیام و مصادیق آن در زندگی خود، برای کلاس بیان کنند.

ز- داستان: داستان را به یکی از شیوه های قصه گویی و به زبان ساده به کمک تصاویر برای دانش آموزان تعریف کنید. از بیان مطالب زائد و غیرمستند پرهیزید. از دانش آموزان بخواهید تا هریک، چند سطر از داستان را یک بار در کلاس از روی کتاب بخوانند. خوب است زمانی که دانش آموزان متن داستان را می خوانند، آموزگار با تشخیص خود توجه ایشان را به لغاتی که ارزش املائی داشته یا برای دانش آموزان جدید است، جلب کند.

ح- کار در کلاس: به منظور علاقه ی بیش تر دانش آموزان به قرآن و فراهم آوردن زمینه ی درک و فهم تدریجی عبارات ساده و کوتاه قرآن، این بخش در نظر گرفته شده است. این بخش به روش یادگیری مشارکتی و به صورت گروهی توسط دانش آموزان انجام می شود. معلم پاسخ را از یک گروه می پرسد؛ اگر پاسخ نادرست بود، گروه دیگر جواب می دهد تا به طور غیرمستقیم، دانش آموزان به نادرستی پاسخ اول پی ببرند.

ط - روش تدریس مصحف کامل: همان گونه که بیان شد، مهم ترین هدف دوره ی ابتدایی، کسب توانایی خواندن از روی مصحف کامل می باشد، برای دستیابی به این هدف دو فعالیت پیش بینی شده که روش تدریس آن ها را به طور کلی بدین گونه است :

۱- خواندن آیات درس از روی مصحف کامل: در آخرین تمرین «انس با قرآن در خانه»، از دانش آموزان خواسته شده است که در خانه از صفحه یا صفحات مصحف کامل را که آیات درس در آن است قرائت کنند. در جلسه ی سوم، آموزگار با توجه به فرصتی که دارد از چند دانش آموز می خواهد که از روی صفحه ی مصحف کامل قرائت کنند.

۲- خواندن از روی مصحف کامل: مصحف ها از دفتر مدرسه با احترام به کلاس آورده شده و به هر میز حداقل یک مصحف داده می شود. سپس آموزگار به طور تصادفی یک صفحه را باز می کند، از دانش آموزان می خواهد که آن ها نیز همان صفحه مصحف را باز کنند، آن گاه با توجه به توانایی دانش آموزان از آن ها می خواهد که چند سطر اول آن را به طور گروهی تمرین کنند، پس از اتمام فرصت داده شده، چند دانش آموز آیات را برای کلاس بلند می خوانند. آن گاه مصاحف جمع آوری شده و با احترام به دفتر مدرسه بازگردانده می شود. قابل ذکر است که در اوایل، دانش آموزان به علت عدم آشنایی چشم آن ها با رسم الخط قرآن کامل، ممکن است در هنگام خواندن از روی مصحف کامل، اشتباهاتی داشته باشند. آموزگار با تذکر به این نکته که «این اشتباه ها طبیعی است و جای نگرانی ندارد» اعتماد به نفس آن ها را به توانایی خواندن قرآن از روی مصحف کامل افزایش می دهد.

ی- انس با قرآن در خانه: دانش آموزان قبلاً تمرین های این قسمت را در خانه انجام داده اند. در این جلسه عمدتاً از این تمرین ها، پرسش و ارزش یابی می شود.

به خاطر داشته باشید در تمرین اول انس با قرآن در خانه، روخوانی آیات درس، مورد نظر است. در تمرین دوم و سوم بر برخی از قواعد روخوانی به ویژه اتصالات تأکید می شود و در تمرین آخر، روخوانی آیات درس، همراه با بخشی از آیات دیگر در حد یک یا دو صفحه از قرآن کامل آمده است. دانش آموزان این صفحه ی قرآنی را به میزانی که در وقت مقرر مقدور است تمرین کرده و در کلاس می خوانند. هر چند که انجام این تمرین مفید است و دانش آموزانی که در خواندن این آیات توانا هستند، تشویق شده و امتیاز می گیرند، ولی از کسانی که این توانایی را ندارند، نه در ارزش یابی مستمر و نه در ارزش یابی پایانی هیچ نمره ای کسر نمی شود.

روش رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان

عموم اشکالات روخوانی دانش آموزان به ضعف مهارت روخوانی یا به عدم دقت، شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس مربوط است.

آموزگار باید با روش های گوناگون متناسب با هر اشکال آشنا باشد تا به روش صحیح اشکال دانش آموزان را برطرف سازد و مهارت روخوانی دانش آموزان را افزایش دهد.

توجه به اصول زیر برای توفیق بیش تر در رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان ضروری است.

۱- رفع اشکال همراه با تشویق دانش آموز نسبت به آنچه صحیح خوانده است انجام شود تا موجب تقویت اعتماد به نفس او گردد.

۲- رفع اشکال باید به نحوی انجام شود که موجب اضطراب دانش آموز نشود.

- ۳- حتی‌الامکان خود دانش‌آموز، اشکال خویش را برطرف کند.
- ۴- پس از خواندن صحیح توسط دانش‌آموزان دیگر، دانش‌آموز متوجه خطای خود بشود و حتی‌الامکان آن را رفع کند.
- ۵- رفع اشکال، موجب صرف وقت بیش از حد نشود.
- ۶- تسلط آموزگار بر روخوانی متن درس، موجب تشخیص بهتر اشکالات و رفع آن‌ها می‌شود.
- ۷- آموزگار نباید بلافاصله، حالت صحیح کلمه را بخواند و نیز از دانش‌آموزان بخواهد که آن‌ها نیز چنین کاری نکنند.
- ۸- رفع برخی از اشکالات به تمرین بیش‌تر و مرور زمان نیاز دارد. از این رو، آموزگار نباید انتظار داشته باشد که همه‌ی اشکالات بلافاصله برطرف شود.
- با توجه به اصول فوق، آموزگار یکی از روش‌های زیر یا ترکیبی از آن‌ها را برای رفع اشکال انتخاب می‌کند. این روش‌ها عبارت‌اند از:
 - ۱- در حین قرائت دانش‌آموز، تذکر نمی‌دهیم، بلکه صبر می‌کنیم تا پس از وقف در پایان سطر تذکر لازم داده شود.
 - ۲- با تشویق دانش‌آموز، از او می‌خواهیم که همان عبارت را با دقت بیش‌تر بخواند. این شیوه‌ی اشکال گرفتن، بیش‌تر زمانی مفید است که اشکال دانش‌آموز، به علت عدم دقت کافی یا شتابزدگی در خواندن باشد.
 - ۳- توجه دانش‌آموزان کلاس را به کلمه‌ی غلط خوانده شده جلب کرده و با طرح سؤال، شکل صحیح و غلط کلمه را مقایسه می‌کنیم و از آن‌ها می‌خواهیم تا شکل صحیح را بگویند. آن‌گاه از دانش‌آموزی که کلمه را غلط خوانده بود می‌خواهیم که عبارت را با توجه بیش‌تر و به شکل صحیح بخواند.
 - ۴- اگر به‌نظر می‌رسد کلمه یا عبارت غلط خوانده شده برای تعدادی از دانش‌آموزان مشکل است، آموزگار کلمه یا عبارت را روی تخته نوشته و از همه‌ی دانش‌آموزان می‌خواهد تا با اشاره‌ی او، آن کلمه یا عبارت را به‌صورت بخش‌بخش بخوانند. آن‌گاه از دانش‌آموز اولی می‌خواهد تا عبارت را با دقت بیش‌تر و به شکل صحیح بخواند.

تذکر

- ۱- بعضی از دانش‌آموزان لکنت زبان دارند و عبارات را با مکث، تکرار و به‌کندی می‌خوانند. آموزگار ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی می‌کند آن‌ها در انتظار بقیه خجالت‌زده و مورد تمسخر قرار نگیرند.
- ۲- مناسب است دانش‌آموزان را به گروه‌های چندنفره تقسیم کنیم تا آیات درس را برای یک‌دیگر بخوانند و اشکالات روخوانی و قرائت یک‌دیگر را اصلاح کنند. سعی شود افراد ضعیف با افراد قوی، هم‌گروه شوند تا برای یک‌دیگر مفیدتر باشند و نتیجه‌ی بهتری حاصل شود.

در پایان این قسمت خلاصه و فهرستی از مهم‌ترین دلایل و عللی که موجب بروز اشکالات دانش‌آموزان در روخوانی قرآن می‌شود و نیز راه رفع هریک از آن‌ها به‌اختصار ارائه می‌شود. معلم محترم باید پس از تشخیص هر اشتباه، علت آن را بررسی کرده و با استفاده از راه حل‌های ارائه‌شده و یا ترکیبی از آن‌ها، دانش‌آموزان را هدایت کند تا اشکال برطرف شود.

مهم ترین علل بروز مشکلات در روخوانی قرآن

۱- **عجله و شتابزدگی:** از قرآن آموز می خواهیم که کلمات و عبارات را آرام و شمرده بخواند و به حروف و حرکات نیز دقت کند.

۲- **طولانی خواندن و وصل عبارات به یکدیگر:** از او می خواهیم که کلمه کلمه، ترکیب ترکیب و جمله جمله بخواند، مانند آیات تقطیع شده در کتاب درسی

۳- **خجالت، اضطراب و عدم اعتماد به نفس:** با برخوردهای مناسب و ایجاد اعتماد به نفس این مشکل برطرف می شود. برخوردهای مناسب عبارت اند از خوشرویی، تشویق، تغییر نوبت قرائت، قطع نکردن قرائت شاگرد، سؤال و جواب درباره ی اشتباه با سایر دانش آموزان، عدم توبیخ او و ...

۴- **کم توجهی به حروف و حرکات و کلی خوانی کلمات و ترکیبات:** با جلب توجه قرآن آموزان به علائم و حرکات از طریق اشاره به بخش ها و بخش خوانی کلمات و ترکیبات، این مشکل برطرف می شود.

۵- **نمادها و ترکیبات جدید و نامأنوس نسبت به سواد فارسی:** این موارد، با معادل های فارسی مقایسه شده و آموزش داده می شود؛ به موارد زیر توجه کنید:

– ترکیبات همزه، مانند: **ءَامَنَّا** ← **آَمَنَّا**

لَاَدَمَ ← **لَادَمَ**

مُسْتَهْزِئُونَ ← **مُسْتَهْزِئُون**

– الف کوچک، مانند: **رَزَقْنَهُمْ** ← **رَزَقْنَاهُمْ**

غُفِلُونَ ← **غَافِلُونَ**

– واو کوچک، مانند: **مَعَهُ** ← **مَعَهُو**

إِنَّهٗ ← **إِنَّهٗو**

– ی کوچک، مانند: **بِعِبَادِهِ** ← **بِعِبَادِهِی**

بِهِ ← **بِهِی**

۶- **وجود حروف ناخوانا در بسیاری از کلمات و ترکیبات آیات قرآن:** گاهی دانش آموز، خود به خود، آن ها را می خواند. با معادل سازی و تذکر نسبت به ناخوانا بودن این حروف، می توان مشکل را برطرف کرد؛ به موارد زیر توجه کنید:

– **الف ناخوانا:**

قَالُوا ← **قالو**

عَمِلُوا ← **عَمِلو**

– واو ناخوانا: الصَّلَاةُ ← الصَّلَاةُ

أُولَئِكَ ← أُولَئِكَ

أُولِيَاءُهُمْ ← أُولِيَاءُهُمْ

– ی ناخوانا: يَسْتَهْزِئُ ← يَسْتَهْزِئُ

هُدًى ← هُدًى

ذِكْرِي ← ذِكْرِي

۷– وجود حروف ناخوانا در وسط بخش: در این موارد، باید پس از تشخیص حروف ناخوانا، حرکت قبل از آن‌ها، به تشدید یا ساکن وصل شود. مانند:

بِالْآخِرَةِ بِالْغَيْبِ وَأَمْرَاتِهِ

ءَامِنَ النَّاسُ لِقُوالَّذِينَ

۸– توالی حروف ناخوانا و اتصالات: در این موارد، باید پس از بخش خوانی و اشاره به بخش‌ها و اتصالات بهره گرفت؛ مانند:

يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ ^{بقره، ۳}

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى ^{بقره، ۱۶}

۹– ترکیب حروف: که باید از اشاره و بخش خوانی استفاده شود؛ مانند:

بُجْرَىٰ ← نُجَازِي

يَخْدَعُونَ ← يَخْدَعُونَ

۱۰– جابه‌جایی حروف و حرکات: این مشکل در اثر تشابه کلمات، کلی خوانی و عجله پیش می‌آید. این موارد با بخش خوانی و شمردن خوانی اصلاح می‌شود؛ مانند:

يَعْلَمُونَ ← يَعْمَلُونَ

عَبْدَهُ ← عَبْدُهُ

۱۱- کم یا زیاد کردن تشدید: این اشکال بسیار زیاد پیش می‌آید؛ مانند:

إِيَّاكَ ← إِيَّاكَ

حَيَّ ← حَيَّ

وَلِيَّ دِينَ ← وَلِيَّ دِينَ

لَا شَرِيكَ لَهُ ← لَا شَرِيكَ لَهُ

۱۲- نگاه نکردن به خط قرآن و از حفظ خواندن: برای حل این مشکل نیز با طرح سؤال‌های مناسب، توجه قرآن‌آموز را به خط قرآن جلب می‌کنیم.

جدول زمان آموزش دروس قرآن پایه‌ی پنجم ابتدایی

ماه	هفته‌ی اوّل		هفته‌ی دوم		هفته‌ی سوم		هفته‌ی چهارم	
	ساعت اول	ساعت دوم	ساعت اول	ساعت دوم	ساعت اول	ساعت دوم	ساعت اول	ساعت دوم
مهر	یادآوری دروس چهارم	یادآوری دروس چهارم	درس اول آموزش آیات ۱ تا ۵ سوره‌ی بقره حروف مقطعه	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و کار در کلاس و آموزش آیات ۱ تا ۱۲ سوره‌ی یس	درس دوم	انجام تمرین‌های کار در کلاس و درس ۲ و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس دوم
آبان	درس سوم آموزش آیات ۱ تا ۱۱ سوره‌ی ق	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس سوم	درس چهارم آموزش آیات ۶۹ تا ۷۳ سوره‌ی هود	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی و داستان بشارت	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس چهارم	درس پنجم آموزش آیة ۱۷۷ سوره‌ی بقره و آموزش علامت مد	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی
آذر	انجام فعالیت خواندن از روی قرآن	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس پنجم	درس ششم آموزش آیات ۱ تا ۱۳ سوره‌ی الرّحمن	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس ششم	درس هفتم آموزش آیة ۲۵۹ سوره‌ی بقره	انجام تمرین‌های کار در کلاس و داستان عَزْر و آموزش پیام قرآنی	انجام فعالیت خواندن از روی قرآن
دی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس هفتم	درس هشتم آموزش آیات ۷۵ تا ۷۸ سوره‌ی حج	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس هشتم	مروری بر دروس قبل	امتحان نیم‌سال اوّل	امتحان نیم‌سال اوّل	امتحان نیم‌سال اوّل
بهمن	درس نهم آموزش آیات ۹۵ تا ۹۸ سوره‌ی انعام	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	انجام فعالیت خواندن از روی قرآن	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس نهم	درس دهم آموزش آیات ۱۶۰ تا ۱۶۵ سوره‌ی انعام	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس دهم	درس یازدهم آموزش آیات ۵۲ تا ۶۸ سوره‌ی شعراء و داستان عاقبت فرعون
اسفند	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	انجام فعالیت خواندن از روی قرآن	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس یازدهم	درس دوازدهم آموزش آیات ۱۳۳ تا ۱۳۹ سوره‌ی آل‌عمران	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس دوازدهم	درس سیزدهم آموزش آیات ۲۳ تا ۲۸ سوره‌ی اِسراء	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی
فروردین	-	-	-	-	مروری بر دروس قبلی	انجام فعالیت خواندن از روی قرآن	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس سیزدهم	درس چهاردهم آموزش آیات ۳۴ تا ۳۹ سوره‌ی بقره
اردیبهشت	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس چهاردهم	درس پانزدهم آموزش آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶ سوره‌ی بقره	انجام تمرین‌های کار در کلاس و آموزش پیام قرآنی	انجام فعالیت خواندن از روی قرآن	بررسی تکالیف و ارزش‌یابی از درس پانزدهم	مروری بر دروس قبلی	امتحان نیم‌سال دوم

درس قرآن در پایه‌ی پنجم ابتدایی به صورت شفاهی و به دو نوع ارزش‌یابی می‌شود :

- الف - ارزش‌یابی مستمر:** نمره‌ی ارزش‌یابی مستمر با توجه به میزان مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌های یادگیری تعیین می‌شود. اهمّ این فعالیت‌ها در درس قرآن، عبارت است از :
- ۱- مشارکت در جمع‌خوانی آیات و عبارات قرآنی و همراهی با نوار آموزشی
 - ۲- مشارکت در کار گروهی به منظور فهم بیشتر (بیان مصادیق پیام‌های قرآنی)
 - ۳- اعلام آمادگی برای خواندن، آیات و عبارات از روی کتاب درسی
 - ۴- بیان داستان‌های قرآنی کتاب
 - ۵- میزان توانایی در خواندن آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی (در پرسش‌های تدریجی)
 - ۶- انجام فعالیت‌های کار در کلاس
 - ۷- انجام منظم تکلیف انس با قرآن در خانه
 - ۸- خواندن آیات از روی صفحات پایانی هر درس یا از روی قرآن کامل
- تبصره:** بدیهی است اگر دانش‌آموزی در خواندن آیات از روی صفحات پایانی هر درس یا قرآن کامل موفقیت لازم را کسب نکرده است، نباید از او نمره‌ای کسر شود.
- ۹- انجام فعالیت‌های خارج از کلاس مرتبط با درس قرآن، مانند :
 - تهیه‌ی نوار آموزشی قرآن یا سایر نوارهای قرآن و استماع آن در خانه ؛
 - خواندن قرآن در خانه ؛
 - مطالعه‌ی کتاب‌های جانبی درباره‌ی داستان‌های قرآنی، پیام‌های زندگی (پیام قرآنی) و آشنایی با قرآن و مطالب و موضوعات آن ؛
 - حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی ؛
 - تلاوت قرآن با صوت خوش و زیبا ؛
 - نقاشی، خوش‌نویسی و انجام سایر کارهای هنری درباره‌ی پیام‌های قرآنی، داستان‌ها و ...
 - شرکت در جلسات و مسابقات قرآنی مانند حضور در دارالقرآن‌ها و سایر برنامه‌های مشابه ؛
 - جمع‌آوری مطالبی درباره‌ی قرآن از مجموعه‌ی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی ؛
 - توجه به اخبار روز قرآنی و بیان برخی از آن‌ها در کلاس، با استفاده از روزنامه‌ها، رادیو قرآن، سیمای قرآن، برنامه‌های اخباری صدا و سیما و ...
 - تولید روزنامه‌های دیواری خاص قرآن با ارائه‌ی مطالب مربوط به قرآن در روزنامه‌های دیواری مدرسه ؛
 - توانایی دانش‌آموزان در معنا کردن عبارات قرآنی
- بدیهی است آموزگار می‌تواند در چارچوب برنامه‌ی آموزش قرآن و مناسب با اصول، محتوا و روش‌های آن، دانش‌آموزان را به هر فعالیت مناسب دیگری نیز ترغیب و تشویق کند.

دو تذکر مهم

- ۱- بدیهی است اگر دانش آموزی در عموم فعالیت های فوق غیر از فعالیت بند ۵ موفقیت لازم را کسب نکرده است، نباید از او نمره ای کسر شود؛ بلکه انجام این فعالیت ها مشوق دانش آموزان بوده و موجب کسب نمره ی تشویقی می شود.
- ۲- نباید پرداختن به فعالیت های خارج از کلاس، فعالیت اصلی آموزش قرآن را تحت الشعاع قرار دهد.

آموزگار با توجه به وضعیت هر دانش آموز نسبت به این فعالیت ها و با اولویت دادن به میزان توانایی روخوانی آیات و عبارات قرآنی که هدف اصلی درس قرآن در دوره ی ابتدایی است، نمره ی هر دانش آموز را در ارزش یابی مستمر مشخص می کند. در این جا چند نکته مهم یادآوری می شود:

۱- در ارزش یابی مستمر نباید میانگین نمرات طول نیم سال ملاک عمل باشد؛ بلکه روند پیشرفت دانش آموز مد نظر است. چنین انتظار می رود روند یادگیری عموم دانش آموزان رو به رشد باشد و اگر استثنائاً دانش آموزی چنین پیشرفتی ندارد، باید علت آن را بررسی کرد، و حتی الامکان رفع اشکال نمود.

۲- در ارزش یابی مستمر باید به تفاوت های فردی دانش آموزان نیز توجه شود. برای مثال، دانش آموز کم استعدادی که از تلاش و کوشش خوبی برخوردار است نباید با دانش آموزان قوی سنجیده شده و ملاک ارزش یابی آن ها یکسان باشد.

۳- با توجه به آیین نامه ی امتحانات «ابتدایی و راهنمایی تحصیلی» حداقل پنج نمره از نمره ی ارزش یابی دانش آموزان در هر نیم سال، به فعالیت های خارج از کلاس آن ها اختصاص دارد. انجام تکلیف انس با قرآن در خانه می تواند یکی از مهم ترین فعالیت های خارج از کلاس باشد، دانش آموزانی که این تکلیف را منظم انجام می دهند هر چند که گاهی در انجام برخی از آن ها با اشتباه روبه رو شوند، می توانند حداکثر نمره ی فعالیت های خارج از کلاس را به خود اختصاص دهند.

ب- ارزش یابی پایانی: در پایان هر نیم سال از دانش آموزان به صورت شفاهی به شرح زیر، ارزش یابی پایانی به عمل می آید.

ردیف	مواد ارزش یابی	میزان ارزش یابی	نمره	سطح انتظار
۱	روخوانی آیات دروس	یک صفحه یا دو نیم صفحه از کتاب درسی	۱۸	خواندن به صورت معمولی و روان
۲	پیام قرآنی	دو پیام	۲	پس از روخوانی عبارت پیام قرآنی و ترجمه ی آن از روی کتاب، بتواند با استفاده از تصاویر کتاب یا بدون آن، مفهوم پیام را به زبان خود توضیح دهد یا نمونه و مصداقی از آن را بیان کند.
		جمع	۲۰	

تبصره:

- ۱- در ارزش‌یابی پایانی فقط از روخوانی آیات دروس که به صورت تقطیع شده در ابتدای هر درس آمده است پرسش می‌شود، و این پرسش که دارای ۱۸ نمره است نباید از آیات صفحات پایانی هر درس یا از روی مصحف کامل به عمل آید.
- ۲- هر دانش‌آموز با توجه به هریک از موارد زیر و در مجموع حداکثر ۲ نمره‌ی تشویقی می‌تواند کسب کند.

- ۱- قرائت سوره‌ها تقریباً شبیه به نوار آموزشی.
- ۲- خواندن آیات قرآنی از روی صفحات پایانی هر درس یا از روی مصحف کامل.
- ۳- حفظ یک سوره از سوره‌های کتاب درسی.
- ۴- حفظ حداقل چهار پیام قرآنی از پیام‌هایی که در هر نیم‌سال تدریس شده است.

شیوه‌ی کسر نمره در ارزش‌یابی پایانی

الف - روخوانی:

- ۱- به ازای هر کلمه غلط خوانده شده نیم (۵/۰) نمره کسر می‌شود. در صورتی که دانش‌آموز غلط خود را بدون تذکر معلم، تصحیح کند، نمره‌ای کسر نمی‌شود؛ و در صورت اصلاح با تذکر معلم ۲۵/۰ نمره کسر می‌شود.
- ۲- در صورتی که دانش‌آموز نمی‌تواند سوره‌های کتاب را به صورت معمولی و روان یا عبارت‌های قرآنی را به صورت شمرده بخواند، یا مکث و برگشت‌های زیاد دارد، با توجه به میزان نقص، حداکثر دو نمره (یک نمره برای سوره‌ها و یک نمره برای عبارت‌های قرآنی) کسر می‌شود.

ب - پیام قرآنی: اگر دانش‌آموز پس از خواندن متن و ترجمه‌ی پیام از روی کتاب، نتواند درباره‌ی آن توضیح دهد یا مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره‌ی آن پیام را (هرپیام یک نمره) کسر نمی‌کند و یا به میزان نقص، از نمره‌ی آن پیام کسر می‌شود.

تذکره: در ارزش‌یابی همیشه به نکات زیر توجه داشته باشید:

- ۱- ارزش‌یابی نباید موجب تضعیف علاقه‌ی دانش‌آموزان به درس قرآن شود. از این رو، باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا پرهیز کرد یا به نحوی ارزش‌یابی را انجام داد که دانش‌آموزان، آن را جزئی از فرایند یادگیری احساس کنند تا محیط اضطراب‌آور همراه با فشار روانی ایجاد نشود.
- ۲- مهارت روخوانی قرآن، به تدریج کسب می‌شود، از این رو، نباید انتظار داشت که همه یا بیش‌تر دانش‌آموزان مهارت روخوانی آیات یک درس را در زمان تدریس به طور کامل کسب کنند. هر دانش‌آموز با توجه به استعداد خود، این مهارت را به تدریج در دروس بعدی به دست می‌آورد.
- ۳- با توجه به اصل تفاوت‌های فردی بهتر است از دانش‌آموزان ضعیف‌تر از قسمت‌های ساده‌ی کتاب پرسش کرد.
- ۴- فرصت رفع اشکال را برای دانش‌آموزان فراهم آورید تا بتوانند اشتباه خود را تصحیح کنند. برای مثال، تذکر برای برگشت و صحیح خواندن، در صورتی که موجب اضطراب بیش‌تر دانش‌آموزان نشود، مناسب و مفید است.

ارتقای سواد قرآنی معلمان گرامی

حداقل دانش و مهارتی را که یک مسلمان برای بهره‌گیری مستمر از قرآن کریم نیاز دارد، سواد قرآنی نامیده می‌شود. معلمان گرامی معمولاً واجد این توانایی هستند به منظور ارتقای این توانایی در این کتاب پس از توضیحات مربوط به روش تدریس هر درس در بخش دانستنی‌های آموزگار، معمولاً توضیحاتی درباره‌ی آیات درس و همچنین قسمتی به عنوان «گامی به سوی درک معنای آیات قرآن» ارائه شده است. تمرینات این قسمت به کمک ترجمه‌ی آیات آن درس و آموخته‌های قبلی، انجام می‌شود. سعی کنید این تمرین‌ها را به تدریج حل کنید تا توانایی شما در درک معنای آیات قرآن کریم افزایش یابد.

فهرست الفبایی کلمات ترجمه شده در پایان کتاب آمده است. هرگاه معنای کلمه‌ای را فراموش کردید، می‌توانید به این فهرست مراجعه کنید.

آشنایی خانوادگی دانش‌آموزان با برنامه‌ی آموزش قرآن و نقش حمایتی آن‌ها

دو کانون مهم خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان است. هرچه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کند و از هماهنگی بیش‌تری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیش‌تری همراه خواهد بود. از این رو، ارتباط خانه و مدرسه می‌تواند زمینه‌ی این آشنایی و هماهنگی را فراهم آورد. بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره‌ی دروس به‌ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت‌وگو شود، خانواده به‌ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان می‌توانید مطالب زیر را طرح کنید:

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیش‌تر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آن‌ها باید احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما بیاموزند و با مشاهده‌ی اخلاق و رفتار ما درک کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آن‌ها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق و رفتار اسلامی را عملاً از بزرگ‌ترها بیاموزند.

۳- از فرزندتان بخواهید آن چه از قرآن در مدرسه آموخته است برای شما بازگو کند. سوره‌های کوتاه را، از روی کتاب بخواند. خوب است این سوره‌ها، حتی الامکان با لحن و آهنگ نوار خوانده شود. اگر فرزند شما علاقه‌مند است، نوار آموزش قرآن (ویژه‌ی دانش‌آموز) را برای او تهیه کنید تا در یادگیری کامل‌تر و زیباخوانی قرآن توفیق بیش‌تری به دست آورد.

۴- از او بخواهید هر هفته، حداقل دو بار و هر بار حدود ۱۰ دقیقه آیات و عبارات قرآنی هر درس را از روی کتاب نشان دهد و به صورت بخش‌بخش یا شمرده بخواند. دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند، بلکه خود دانش‌آموزان به کمک آن چه در سوادآموزی فارسی آموخته‌اند، می‌توانند عبارات قرآن را نیز بخوانند. اگر فرزند شما در خواندن

کلمات، اشتباهی داشت از او بخواهید که برگردد و دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی ببرد و آن را اصلاح کند.

۵- حفظ سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این کار تشویق کنید. این امر زمینه‌ی شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.

۶- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه‌ی آن‌ها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آن‌ها را سرلوحه‌ی زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.

۷- غالباً مفهوم هریک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره‌ی مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه‌ی خلاقیت آن‌ها را فراهم می‌آورد. نباید از آن‌ها انتظار پاسخ مشخصی را داشت، بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌تواند به نوعی پاسخ مطلوب باشد. از این رو، باید پاسخ را پذیرفت و آن‌ها را تشویق کرد.

۸- از فرزندان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیشتر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخواند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.

۹- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی بگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آن چه در کتاب آمده است به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد با نظم خاصی پیش رفته و کامل خواهد شد.

۱۰- به یاد داشته باشید هیچ وقت بر کودک خود سخت نگیرید، بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاطفت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلم

آموزش قرآن

ششم دبستان

آموزگاران گرامی!

برای دستیابی به اهداف آموزش قرآن و هماهنگی با روش‌های تدریس ارائه شده،
مقدمه کتاب را با دقت مطالعه کنید.

بخش اول

کلیات روش تدریس

آموزش قرآن در جست و جوی چیست؟

در آموزش و پرورش، درس آموزش قرآن در صدد است به تدریج دانش آموزان به مهارت‌های پایه و اصلی در استفاده از قرآن کریم دست یابند. این مهارت‌ها عبارت است از:

۱- توانایی خواندن قرآن کریم

۲- توانایی درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم

۳- آشنایی با روش‌ها و مراتب ساده و اولیه تدبر در قرآن کریم

این سه مهارت باید به انس با قرآن کریم منجر شود و ضروری‌ترین بخش انس با قرآن یعنی خواندن روزانه بخشی از آیات قرآن کریم به نحوی که سه مهارت اصلی یاد شده در حد قابل قبول در آن رعایت شود.

بدیهی است که این سه مهارت اصلی و انس با قرآن کریم مانند اسکلت و ارکان اصلی یک بنا است. هر چند برپایی و ایستادگی یک بنا بر اسکلت و ارکان اصلی استوار است اما تا این اسکلت با سایر اجزاء ضروری یک ساختمان تکمیل و پوشانده نشود، آن ساختمان برای سکونت و زندگی قابلیت لازم را ندارد.

از این رو در آموزش قرآن متناسب با هر پایه تحصیلی اموری مانند شنیدن قرائت زیبای قرآن کریم و علاقه‌مندی به خواندن قرآن به صورت زیبا و آهنگین، آشنایی با مفهوم و مضمون پیام‌های قرآنی و ارتباط آنها با زندگی ما، حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های زیبای قرآن کریم، آشنایی با برخی از داستان‌های قرآنی، انجام فعالیت‌های جذاب و متنوع به منظور تقویت علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن، خواندن روزانه و مستمر قرآن همه با هم بنای محکم و زیبای آموزش قرآن را می‌سازند.

دانش آموزان در پنج پایه اول دوره ابتدایی در درس قرآن چه آموخته‌اند؟

همان‌طور که بیان شد هدف اصلی آموزش قرآن، دستیابی دانش آموزان به مهارت‌های پایه در استفاده دائمی از قرآن کریم است. در قسمت قبل با این مهارت‌های پایه آشنا شدید. هر چند مطابق یکی از اصول آموزش قرآن، این آموزش در همه پایه‌های تحصیلی بر جامعیت آموزش که همه مهارت‌های پایه را دنبال می‌کند تأکید دارد. اما در هر دوره تحصیلی تأکید اصلی بر یکی از این مهارت‌هاست و سایر مهارت‌ها در کنار مهارت اصلی، هم آموزش را جذاب و متنوع می‌سازد و هم با شیبی ملایم دانش آموزان را برای کسب مهارت‌های بالاتر و کامل‌تر در آموزش قرآن پایه‌های بالاتر آماده می‌سازد.

مهارت اصلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی کسب توانایی خواندن قرآن است اما به سایر مهارت‌ها نیز در حد نیاز و ضرورت پرداخته شده است. اینک که شما آموزش قرآن در پایه ششم ابتدایی را در کنار آموزش سایر دروس برعهده دارید خوب است با فرآیند آموزش خواندن قرآن از پایه اول تا پنجم به‌طور اجمال آشنا باشید و بدانید که در آغاز سال تحصیلی، انتظار است یک دانش آموز پایه ششم ابتدایی در خواندن انس با قرآن کریم به چه مهارت‌هایی دست یافته باشد.

دانش آموزان در پایه اول ابتدایی براساس آموخته‌های خود در سوادآموزی فارسی می‌آموزند حروف و حرکات را در کلمات و عبارات ساده قرآنی ترکیب کرده و آنها را آرام و شمرده یا حداقل بخش بخش بخوانند. ترکیب حروف و حرکات، خواندن بخش‌های دارای حرف ساکن یا مشدد، سنگ بنا و خشت اول، کسب توانایی روخوانی قرآن است. اگر این گام صحیح برداشته شود بنای خواندن قرآن، محکم و به درستی به تدریج بالا رفته و کامل می‌شود.

در پایه دوم دانش آموزان با نمادهای خاص رسم الخط قرآن و یا تقریباً همان قواعد اولیه و مهم روخوانی آشنا شده و می توانند کلمات و عباراتی را که علاوه بر نمادهای خط فارسی، نمادهای خاص خط قرآن را نیز دارد، به تدریج بخوانند.

در کلاس سوم پس از یادآوری قواعد کلاس دوم، قواعد اصلی روخوانی قرآن تکمیل شده و در یک فرصت زمانی ۳۳ روزه که دانش آموزان هر روز یک زنگ قرآن دارند، آموزش و کسب مهارت های اصلی و اولیه روخوانی قرآن به انجام می رسد. از این زمان به بعد، فرآیند تمرین و تکرار برای تثبیت مهارت های کسب شده در ادامه پایه سوم و نیز در پایه چهارم و پنجم طی می شود. البته در این دو پایه، دانش آموزان با برخی از قواعد و نکات تکمیلی روخوانی قرآن و همچنین با برخی از ویژگی های نگارش کلمات در مصحف های ۳۰ جزء قرآن کریم که اصطلاحاً به آن «رسم المصحف» می گویند نیز آشنا می شوند. ایشان از پایه چهارم ضمن آشنایی مذکور، به تدریج توانایی خواندن قرآن از روی قرآن کامل را نیز به دست می آورند.

قابل ذکر است که فرآیند مهارت خواندن قرآن از بخش خوانی کلمات و عبارات، شمرده و آرام خواندن آنها که به روخوانی قرآن مشهور است، آغاز شده و به روان خوانی عبارات و آیات قرآن کریم منتهی می شود. دانش آموزان، این فرآیند را با توجه به استعداد های فردی، میزان تمرین و تکرار و نیز مهارت و ممارست آموزگاران خود در آموزش قرآن و برخی عوامل و انگیزه های جانبی دیگر، در مدت زمان متفاوت طی می کنند.

از دانش آموزان پایه ششم در آغاز سال تحصیلی انتظار می رود که عموم آیات و عبارات قرآن کریم را از روی مصحف های آموزشی یا کتاب درسی خود حداقل به صورت آرام و شمرده بخوانند. توانایی کمتر از این میزان ضعف جدی به شمار می رود و توانایی های بیش از این مقدار که می تواند تا حد روان خوانی و تسلط نسبتاً کامل و گاه زیباخوانی قرآن کریم برسد، مطلوب است. نکته بسیار مهم و کلیدی در آغاز هر یک از پایه های تحصیلی آن است که آموزگار محترم به میزان توانایی و نوع اشکالات هر یک از دانش آموزان واقف گشته و به تدریج در رفع آنها بکوشد. از این رو، فعالیت اصلی آموزگار در آموزش قرآن به ویژه در پایه پنجم و ششم، شناخت مشکلات هر دانش آموز در خواندن قرآن و برطرف ساختن آن است. اگر این مشکلات به هر دلیلی مخصوصاً به علت عدم تسلط کافی معلم در خواندن قرآن و مانوس نبودن بآن، شناسایی نشود و برطرف نگردد، بدیهی است استفاده کامل و صحیح از کلاس قرآن به عمل نیامده و اهداف مورد نظر آموزش درس قرآن حاصل نشده است.

معلمان عزیز برای آشنایی بیشتر با فرآیند آموزش روخوانی و روان خوانی قرآن کریم و چگونگی رفع اشکالات خاص دانش آموزان علاوه بر شرکت در کلاس های آموزشی و خواندن دقیق کتاب حاضر، ضروری است به کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی ویژه مراکز تربیت معلم - کد ۶۰۱۱ - نیز مراجعه کنند.

اهداف درس قرآن پایه ششم ابتدایی

- انتظار می‌رود هر دانش‌آموز در پایان سال تحصیلی در درس قرآن به اهداف زیر دست یابد.
- ۱- به شنیدن قرائت قرآن کریم و خواندن آن علاقه نشان دهد.
 - ۲- آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی را روان و حتی المقدور زیبا و آهنگین بخواند.
 - ۳- آیات قرآن کریم را از روی مصحف شریف با خط آموزشی به صورت شمرده بخواند.
 - ۴- مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب را به زبان ساده بیان کند.
 - ۵- به حفظ برخی از آیات، سوره‌ها و پیام‌های قرآنی کتاب درسی علاقه نشان دهد.
 - ۶- علاقمند است معنای آیات را بداند.
 - ۷- با معنای برخی از کلمات ساده یا پرکاربرد قرآن کریم آشنا شود.
 - ۸- برخی از عبارات ساده قرآن را معنا کند.
 - ۹- با داستان‌های قرآنی کتاب درسی آشنا شود.
 - ۱۰- به استفاده از رسانه‌ها و شرکت در فعالیت‌های قرآنی علاقه نشان دهد.
 - ۱۱- به خواندن روزانه قرآن کریم علاقه نشان دهد.

ساختار و محتوای کلی کتاب آموزش قرآن پایه ششم ابتدایی

کتاب آموزش قرآن این پایه شامل ۱۴ درس، ۳ یادآوری و یک درس با عنوان درس آخر است. هر درس طی چهار جلسه تدریس می‌شود و هر جلسه شامل بخش‌های زیر است:

جلسه اول: خواندن یک صفحه از قرآن کامل.

جلسه دوم: استماع قرائت آیات جلسه قبل، خواندن برخی از آیات جلسه قبل همراه با ترجمه آنها و انجام تمرین کار در کلاس.

جلسه سوم: خواندن یک صفحه از قرآن کامل، پیام قرآنی یا یک داستان از قرآن کریم.

جلسه چهارم: خواندن از روی قرآن کامل و موضوع «یک نکته از هزاران».

قابل ذکر است که درس اول تفاوت‌هایی با سایر دروس دارد که در بخش دوم کتاب توضیح داده خواهد شد و همچنین در پایان هر جلسه از جلسات چهارگانه فوق در هر درس، تکلیف «انس با قرآن در خانه» متناسب با محتوا و موضوع همان جلسه آمده است.

تعریف، اهداف و روش کلی تدریس بخش های مختلف یک درس

جلسه اول

یک صفحه از قرآن کریم

تعریف: برای اولین جلسه هر درس تمرین خواندن یک صفحه از قرآن کامل که در کتاب درسی دانش آموزان آمده در نظر گرفته شده است.

اهداف

- ۱- تقویت خواندن قرآن کریم
- ۲- آشنایی بیشتر با ویژگی های نگارش برخی از کلمات قرآنی که به شیوه خاصی در مصحف های کامل نوشته می شوند (رسم المصحف)
- ۳- تقویت علاقه به خواندن روزانه قرآن کریم
- ۴- شناسایی مشکلات دانش آموزان در خواندن قرآن و توانایی رفع آنها

روش کلی تدریس و ارزشیابی

خواندن آیات

فعالیت اصلی جلسه اول هر درس، تمرین خواندن یک صفحه کامل از قرآن کریم است. این تمرین طی مراحل زیر انجام می شود.

۱- خواندن در گروه: دانش آموزان را به گروه های ۲ یا حداکثر ۳ نفره تقسیم می کنیم.

پس از تعیین گروه ها از دانش آموزان می خواهیم ابتدا به صورت فردی ظرف چند دقیقه هر مقدار از آیات صفحه را که فرصت دارند، برای خودشان به آرامی بخوانند. سپس از ایشان می خواهیم هر دانش آموز یک تا دو سطر از همان آیات را برای دوست هم گروه خود بخواند. به این ترتیب ابتدا فردخوانی و سپس خواندن در گروه اتفاق می افتد.

چند نکته:

الف) چون زمان این مرحله، که از دو بخش فردخوانی و خواندن برای دوست هم گروه خود حداکثر نباید از ده دقیقه بیشتر به طول انجامد، می توان از همه گروه ها خواست از همان ابتدای صفحه تمرین را آغاز کنند و یا صفحه قرآن را مثلاً به سه بخش تقسیم کرد و هر سه گروه یک بخش از آیات صفحه را تمرین کنند.

ب) به دانش آموزان پیاموزید چه در زمان خواندن در گروه و چه در زمانی که یک دانش آموز برای کل کلاس می خواند، در صورتی که کلمه یا ترکیبی را اشتباه خواند، بلافاصله اشتباه او را تصحیح نکنند بلکه فرصت دهند که به محل وقف یا پایان آیه برسد، آنگاه به روش صحیح - که بعداً توضیح داده خواهد شد - اشتباه دانش آموز تذکر داده شده و تصحیح می شود.

ج) در حین انجام تمرین فردی و خواندن در گروه، معلم در کلاس می گردد، به خواندن دانش آموزان توجه می کند، احتمالاً به سؤالات آنها پاسخ می دهد و همچنین اگر به نکته مهمی در خواندن ایشان برخورد کرد، قبل از انجام مرحله بعد، آن نکته و موضوع را برای عموم کلاس توضیح می دهد.

۲- خواندن برای کلاس: پس از مرحله اول که دانش آموزان ابتدا به صورت فردی و سپس برای دوست هم گروه خود، آیات درس را خوانده و تمرین کردند، اینک نوبت خواندن برای کلاس فرا می رسد. در این مرحله معلم از دانش آموزان می خواهد با انتخاب او به صورت فردی و با صدای بلند هر کدام حدود یک سطر از آیات درس را برای کلاس بخوانند. انتخاب دانش آموزان با تشخیص معلم، می تواند ابتدا از میان دانش آموزان داوطلب و قوی تر و سپس از میان سایر دانش آموزان باشد. در صورت نیاز و امکان، بسیار خوب است در یک جلسه یا همه دانش آموزان یا بیشتر آنها، حداقل یک سطر از آیات درس را برای کلاس بخوانند.

خواندن برای کلاس تا اواخر ساعت آموزشی ادامه می یابد و ممکن است چند بار آیات همین صفحه در کلاس خوانده شود.

۳- انجام تکلیف انس با قرآن در خانه: در پایان کلاس معلم دانش آموزان را به انجام این تکلیف در خانه تشویق کرده و در صورت نیاز توضیحات لازم را ارائه می کند.

دو تذکر بسیار مهم

۱- مهم ترین موضوع یادگیری و آموزش در فرایند فوق- تمرین و خواندن آیات- تشخیص مشکلات و ضعف های خاص هر دانش آموز در خواندن قرآن کریم است. این ضعف ها می تواند در یک دانش آموز نسبت به دانش آموز دیگر کاملاً متفاوت باشد. ممکن است یک دانش آموز در اصل روخوانی قرآن، هنوز مشکلاتی داشته باشد، دیگری با بی دقتی و شتابزدگی می خواند، سومی به خاطر سریع خواندن یا علل دیگر دچار اضطراب و غلط خوانی می شود و ... معلم باید ضمن تسلط کامل خود به خواندن آیات درس- که قبل از شروع کلاس از آن مطمئن شده است- اولاً اشتباهات دانش آموزان را به خوبی تشخیص دهد و ثانیاً با صبر، حوصله و آرامش به روش صحیح، آن اشتباه را برطرف سازد. اگر این کار انجام نشود تمرین خواندن آیات در کلاس کمک چندانی به شناسایی و برطرف شدن ضعف های دانش آموزان نمی کند.

۲- در صورتی که دانش آموزی در خواندن یک سطر اشتباهات و ضعف زیادی دارد، می توان به رفع یکی دو مورد از موارد مهم و چه بسا ساده آنها (مانند صحیح و دقیق خواندن حرکات کوتاه یا خواندن حرف ساکن با حرکت ماقبل خود در یک بخش و ...) اقدام کرد و موارد دیگر را به نوبت های بعد موکول نمود.

به خاطر اهمیت روش صحیح رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان، در اینجا به اختصار به آن اشاره می کنیم.

روش رفع اشکالات روخوانی

۱- همان طور که قبلاً بیان شد، در صورتی که در خواندن یک دانش آموز اشتباهی پیش آمد هم خودمان صبر می کنیم و هم به دانش آموزان یاد می دهیم که بلافاصله اشتباه دانش آموز را تذکر ندهند؛ بلکه فرصت می دهیم تا خواندن او به محل وقف یا پایان آیه برسد. آنگاه معمولاً خوب است قبل از اقدام به انجام هر روش دیگری ضمن تشویق دانش آموز نسبت به آنچه صحیح خوانده است، از او بخواهیم یک بار دیگر همان سطر را با آرامش و دقت بیشتر بخواند. بسیار مناسب است به طور ضمنی، نسبت به اشتباهات مهم او تذکراتی را نیز به طور کلی ارائه کنیم. مثلاً بگوییم عزیزم! عجله نکن، با آرامش بخوان، در خواندن حرکات کوتاه دقت کن، اول حرکت را ببین و بعداً آن را بخوان (ببین و بخوان) یا حرف ساکن را همراه با صدای قبل آن در یک بخش بخوان و یا حرفی را که تشدید دارد دوبار بخوان یک بار با صدای قبلش و بار دوم با صدای خودش و ... معمولاً با این گونه تذکرات اگر دانش آموزی در روخوانی قرآن مشکل جدی نداشته باشد بیش از ۹۰ درصد مشکلات او برطرف می شود.

۲- پس از انجام اولین گام در رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان که می تواند عمومی باشد و همیشه انجام شود، سپس می توان با توجه به نوع اشکال دانش آموز، شناختی که از میزان توانایی یا ضعف او داریم و ... با استفاده از یکی از روش هایی چون مقایسه غلط و صحیح کلمه با هم و سؤال از دانش آموز که کدام یک صحیح است، نوشتن کلمه یا ترکیب موردنظر روی تخته و اشاره

صحیح^۱ به بخش‌های کلمات و درخواست از دانش‌آموزان که به‌طور دسته‌جمعی با اشاره معلم به بخش‌ها، آن کلمه یا ترکیب را بخش‌بخش بخوانند و سپس دانش‌آموز موردنظر، آن کلمه را بخواند و ... اشکال دانش‌آموز را برطرف کرد. معلمان گرامی می‌توانند برای آشنایی بیشتر و کامل‌تر با روش‌های رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان به کتاب مبانی و روش آموزش قرآن دوره ابتدایی ویژه مراکز تربیت معلم (کد ۶۰۱۱) مراجعه کنند.

جلسه دوم

قرائت آیات درس

تعریف: منظور از قرائت آیات، خواندن آنها به صورت زیبا و روان و حتی الامکان نزدیک به لحن عربی است.

اهداف

- ۱- تقویت زیبا و روان خوانی قرآن کریم
- ۲- تقویت انگیزه خواندن قرآن کریم
- ۳- ایجاد تنوع و جذابیت در کلاس قرآن
- ۴- آشنایی ضمنی و غیرمستقیم با برخی از نکات تجویدی و زیباخوانی قرآن کریم
- ۵- کسب مهارت تدریجی و عملی زیبا خواندن قرآن کریم.

روش کلی تدریس و ارزشیابی

معمولاً در جلسه دوم هر درس، قرائت زیبای آیات جلسه قبل از طریق یک وسیله صوتی (مانند نوار یا CD) در کلاس پخش می‌شود و دانش‌آموزان ضمن خط بردن از روی آیات قرآن که در کتاب آمده است، در حالی که به قرائت نوار گوش می‌کنند به آنچه در نوار از آنها خواسته شده، عمل می‌کنند.

دو نکته

- ۱- معمولاً خوب است در آغاز هر جلسه از انجام تکلیف انس با قرآن در خانه پرسش شود تا دانش‌آموزان به‌طور مرتب و مستمر نسبت به اهمیت تمرین در خانه و ارزش انس روزانه با قرآن کریم توجه نموده و تشویق شوند. همچنین از آنها نسبت به مطالب جلسه قبل پرسش به عمل آمده و از آموخته‌های ایشان ارزشیابی شده و برای آنها امتیاز یا نمره مناسب در نظر گرفته شود.
- ۲- پرسش آغازین جلسه از دانش‌آموزان در جلسه دوم هر درس، در صورتی که عموماً دانش‌آموزان در روخوانی (نه لزوماً روان خوانی) آیات قرآن مشکل جدی ندارند می‌تواند پس از پخش نوار قرائت آیات به عمل آید. اما اگر تعداد قابل توجهی از دانش‌آموزان هنوز در روخوانی مشکلاتی دارند، بهتر است قبل از پخش نوار، از آیات جلسه قبل پرسش شود و سپس به پخش نوار و تمرین قرائت مبادرت ورزید.

۱- این روش در آغاز مجموعه لوحه آموزش قرآن پایه‌های اول تا سوم ابتدایی، پیش‌گفتار کتاب‌های آموزشی قرآن اول تا سوم ابتدایی چاپ سال ۹۰ و نیز کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱ - به تفصیل آمده است. برای آشنایی بیشتر با این روش و تسلط در انجام آن، مراجعه به یکی از این منابع، کاملاً ضروری است.

خوب است این نکته بسیار مهم را بدانید تا زمانی که دانش‌آموزان به میزان کافی در روخوانی آیات قرآن به مهارت کافی دست نیافته‌اند باید بر روخوانی که مبتنی بر خوب دیدن حروف و حرکات، آرام و شمرده خواندن کلمات و ترکیب‌هاست، تأکید و تمرین شود. البته پس از دستیابی به این مهارت می‌توان در جهت روان خوانی که یکی از بهترین راه‌های آن، تمرین با نوارهای صوتی قرائت قرآن به‌ویژه قرائت‌هایی به شیوه ترتیل آموزشی است، اقدام کرد. از این رو اگر دانش‌آموزان شما در روخوانی قرآن مشکل جدی ندارند می‌توانید ابتدا قرائت آیات را پخش کنید و سپس از خواندن آیات جلسه قبل، پرسش به عمل آورید.

خواندن برخی از آیات درس همراه با ترجمه آنها

تعریف: در جلسه دوم هر درس، چند آیه از آیات همان درس که از نظر موضوع و مفهوم برای دانش‌آموزان مناسب است انتخاب و ترجمه شده است.

اهداف

- ۱- آشنایی با برخی از آموزه‌های بلند و حکمت‌آمیز قرآن کریم
- ۲- تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن و خواندن مستمر آن
- ۳- ایجاد زمینه برای درک تدریجی معنای واژگان پرکاربرد قرآن کریم
- ۴- کسب توانایی تدریجی برای معنا کردن ترکیب‌ها و عبارات ساده و پرکاربرد قرآن کریم

روش کلی تدریس و ارزشیابی

معلم از تعدادی از دانش‌آموزان می‌خواهد که هر کدام یک سطر از آیات را همراه با ترجمه آن برای کلاس با صدای بلند بخوانند. بدیهی است موضوع رفع اشکالات روخوانی همیشه بر هر امر دیگری مقدم است و در هر فعالیتی اگر دانش‌آموز در خواندن عبارت قرآنی، اشکالی داشت و به روش مناسب مذکور باید اشکال او را برطرف کرد. احتمالاً خواندن عبارات قرآنی این تمرین همراه با ترجمه آنها توسط دانش‌آموزان به میزان یک بار در کلاس کفایت می‌کند، هرچند با تشخیص معلم و وجود وقت، عبارات می‌تواند بیش از یک بار خوانده شود.

کار در کلاس

تعریف: کار در کلاس، مجموعه‌ای از کلمات و عبارات قرآنی است که توسط دانش‌آموزان حتماً در خود کلاس به کمک آموخته‌های عمومی و قبلی ایشان و نیز به کمک ترجمه عبارات قرآنی صفحه قبل ترجمه می‌شود.

اهداف

- ۱- آشنایی با معنای برخی از کلمات پرکاربرد و ساده قرآن کریم
- ۲- تقویت توانایی درک معنای عبارات ساده و پرکاربرد قرآن کریم
- ۳- آشنایی با آموزه‌های بلند و حکمت‌آمیز قرآن کریم
- ۴- تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن کریم و خواندن مستمر آن حتی الامکان با توجه به درک معنای عبارات

روش کلی تدریس و ارزشیابی

- ۱- از دانش‌آموزان می‌خواهیم تمرین اول را ابتدا به صورت فردی انجام داده و معنای لغات را روبه‌روی آنها بنویسند و سپس با هم گروه خود درباره آنچه نوشته‌اند مذاکره کنند.
- ۲- یک یا چند دانش‌آموز هر کدام یک کلمه را همراه با معنا می‌خوانند و در صورت نیاز، خواندن کلمه و معنای آن به روش صحیح، تصحیح می‌شود.
- ۳- تمرین دوم و سپس تمرین سوم به روش فوق توسط دانش‌آموزان ابتدا حل شده و پس از حل برای کلاس خوانده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

چند تذکر:

- ۱- پس از حل هر تمرین و قبل از حل تمرین بعدی، آن تمرین توسط چند دانش‌آموز برای کلاس خوانده و تصحیح می‌شود.
- ۲- در زمان خواندن کلمات و عبارات قرآنی توسط دانش‌آموزان، به صحیح خواندن آنها و رفع اشکالات روخوانی، توجه کافی به عمل آید. تصور نشود اگر در حل این تمرین، عبارات و برخی کلمات غلط خوانده شود اشکالی ندارد. دانش‌آموزان عملاً باید بیاموزند که هر وقت قرآن می‌خوانند، باید با دقت و صحیح بخوانند.
- ۳- از آنجا که دانش‌آموزان موظف به حفظ ترجمه کلمات و عبارات بخش کار در کلاس نیستند، این موارد را در ارزشیابی پایانی در نظر نگیرید. می‌توانید دانش‌آموزان را که در این زمینه علاقه و توانایی بیشتری از خود نشان می‌دهند، به شیوه مناسب تشویق کنید و برای آنها در ارزشیابی مستمر، نمره و امتیاز خاصی قائل شوید. از آنجا که تمرین‌های کار در کلاس برای دانش‌آموزان جذاب و جالب است، عمدتاً به انجام آنها اشتیاق نشان می‌دهند و به تدریج خودشان در می‌یابند که انجام این گونه تمرینات به چه میزان بر توانایی آنها در فهم تدریجی معنای آیات و عبارات قرآن کریم می‌افزاید.
- ۴- شما می‌توانید با تشخیص خودتان به تدریج وقتی دانش‌آموزان یک آیه یا عبارت قرآنی را از صفحات دیگر کتاب درسی یا قرآن کریم خوانند، از معنای برخی از کلمات، ترکیب‌ها یا عبارات ساده آنها از دانش‌آموزان پرسش کنید و عملاً آنها را نسبت به درک تدریجی معنای آیات قرآن کریم تشویق نمایید.
- ۵- برای حل تمرین‌های کار در کلاس، اطلاعات عمومی و آموخته‌های قبلی دانش‌آموزان کفایت می‌کند. در صورت نیاز می‌توانند برای یافتن ترجمه یک کلمه از ترجمه عبارات قرآنی صفحه قبل این تمرین‌ها نیز استفاده کنند. به احتمال بسیار ضعیف اگر هیچ یک از این مراحل برای دانستن معنای یک کلمه کفایت نکرد، مراجعه به فهرست کلمات معنا شده که در آخر کتاب دانش‌آموزان آمده است، اشکالی ندارد.

جلسه سوم

الف) یک صفحه از قرآن کریم

تعریف: در جلسه سوم هر درس ابتدا یک صفحه دیگر از قرآن کریم برای تمرین روخوانی و روان‌خوانی در نظر گرفته شده است. این صفحه، صفحه بعدی آیتی است که در جلسه اول آمده است.

اهداف:

- ۱- تقویت خواندن قرآن کریم
- ۲- آشنایی بیشتر با ویژگی‌های نگارش برخی از کلمات قرآنی که به شیوه خاصی در مصحف‌های کامل نوشته می‌شوند (رسم المصحف)
- ۳- تقویت علاقه به خواندن روزانه قرآن کریم
- ۴- شناسایی مشکلات دانش‌آموزان در خواندن قرآن و توانایی رفع آنها

روش کلی تدریس و ارزشیابی

روش تدریس تمرین و ارزشیابی این صفحه نیز مانند همان صفحه قرآنی جلسه اول است.

دو تذکر:

- ۱- همان‌طور که قبلاً گفته شد در آغاز هر جلسه از انجام تکالیف انس با قرآن جلسه قبل و نیز مطالب آموخته شده قبلی، از دانش‌آموزان پرسش می‌شود.
- ۲- برای جلسه سوم، علاوه بر تمرین خواندن یک صفحه از قرآن کریم، یک پیام قرآنی نیز در نظر گرفته شده است. از این رو اگر حدود ۱۰ دقیقه برای پرسش اولیه و نیز حدود ۱۵ دقیقه برای پیام قرآنی در نظر گرفته شود، می‌توان و باید حداقل ۲۵ دقیقه یعنی حدود نیمی از زمان یک جلسه آموزشی را به تدریس و تمرین خواندن این صفحه از قرآن کریم اختصاص داد.

ب) پیام قرآنی

تعریف: پیام قرآنی، معمولاً عبارتی کوتاه، زیبا، پرمعنا و معمولاً مشهور قرآن کریم است که حاوی آموزه‌های عمیق اعتقادی، اخلاقی و تربیتی، اجتماعی و سیاسی و ... می‌باشد.

اهداف

- ۱- آشنایی بیشتر با آموزه‌های حکمت‌آمیز قرآن کریم در قالب عبارات زیبا و کوتاه قرآنی
- ۲- آشنایی با روش‌های اولیه و ساده تدبیر در معنای آیات قرآن کریم
- ۳- تقویت قدرت تفکر و تعقل
- ۴- به کارگیری آموزه‌های قرآنی در زندگی عملی
- ۵- حفظ تدریجی و آزاد برخی از عبارات کوتاه، زیبا و عمیق قرآن کریم همراه با معنای آنها
- ۶- تقویت علاقه به یادگیری قرآن کریم و انس هرچه بیشتر با آن

روش کلی تدریس و ارزشیابی

- ۱- ابتدا از یکی دو نفر از دانش‌آموزان می‌خواهیم عبارت پیام قرآنی را همراه با ترجمه آن برای کلاس با صدای بلند و زیبا بخوانند. اگر علاوه بر ترجمه پیام، کلمه‌ای از آن نیز معنا شده بود، آن کلمه نیز همراه با معنا خوانده می‌شود.
- ۲- معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که در گروه‌های خود، با استفاده از تصاویر، اشعار و هرگونه توضیحاتی که در ذیل پیام

قرآنی آمده و نیز با استفاده از اطلاعات و تجارب قبلی خود، با یکدیگر درباره مفهوم پیام گفت‌وگو کنند.

۳- پس از چند دقیقه گفت‌وگو و مذاکره دانش‌آموزان با یکدیگر در گروه، چند گروه از دانش‌آموزان و نیز دانش‌آموز داوطلب که دوست دارند، نظر خود را درباره پیام برای کلاس بیان کنند، ارائه نظر می‌کنند.

چند تذکر:

اول: معلم باید بیشتر وقت فعالیت مربوط به پیام قرآنی را در اختیار گفت‌وگوی دانش‌آموزان در گروه‌های خود و ارائه نظرشان به کلاس اختصاص دهد و فقط در صورت نیاز و تشخیص، توضیحات کوتاهی را در جهت تصحیح و تکمیل نظر آنها ارائه کند و از سخنرانی و بیان مطالب اضافی پرهیزد.

دوم: روش معمول تدریس پیام‌های قرآنی به گونه‌ای است که بیان شد. معلمان عزیز می‌توانند با مراجعه به کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱ - و نیز راهنمای معلم آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی با برخی از روش‌ها و توصیه‌های دیگر برای ارائه خلاق پیام‌های قرآنی آشنا شوند.

سوم: تشویق دانش‌آموزان به حفظ پیام‌ها و ترجمه آنها بدون اجبار و تحمیل و به دور از فضای رقابت‌های ناسالم، خوب و مفید است. همچنین معلم می‌تواند در مدت زمان تدریس یک درس از دروس کتاب آموزش قرآن، از دانش‌آموزان بخواهد، هنگام ورود او به کلاس، همراه بلند شدن، پیام قرآنی و ترجمه آن را، همه با هم بخوانند. وقتی چند روز این کار تکرار شود، بیشتر دانش‌آموزان به‌طور طبیعی، پیام و معنای آن را از حفظ می‌شوند. همچنین معلم می‌تواند به شیوه‌های مناسب و جذاب هر پیام قرآنی را همراه با ترجمه آن، در معرض دید دانش‌آموزان در کلاس قرار دهد.

چهارم: در پایان فعالیت مربوط به پیام، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا عبارت پیام قرآنی را از روی آیات درس یافته و آن را بخوانند. این فعالیت موجب دریافت بیشتر ارتباط پیام با متن قرآن کریم می‌شود و دانش‌آموزان عملاً احساس می‌کنند که در قرآن کریم، چه مطالب ارزشمند و حکیمانه‌ای وجود دارد.

ج) داستان قرآنی

تعریف: بیان برخی از داستان‌های قرآن کریم یا بعضی از مطالب مربوط به آموزه‌های قرآنی در قالب داستان که مناسب دانش‌آموزان است.

اهداف

- ۱- آشنایی با برخی از معارف و آموزه‌های قرآن کریم در قالب داستان
- ۲- زمینه‌سازی برای تقویت ایمان کودکان به خدای مهربان
- ۳- آشنایی با پیامبران و اولیای بزرگ الهی و تقویت علاقه و ایمان به ایشان
- ۴- تقویت و پرورش قدرت تعقل، تخیل و بیان مطالب
- ۵- تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن کریم از راه ایجاد فضاهای جذاب و متنوع ارائه آموزه‌های قرآنی

روش کلی و تدریس و ارزشیابی

- ۱- بیان داستان به یکی از شیوه‌های قصه‌گویی به زبان ساده و به اختصار و با استفاده از تصاویر مربوط در کتاب دانش‌آموزان
- ۲- خواندن متن داستان توسط دانش‌آموزان در کلاس، هر دانش‌آموز یکی دو سطر از داستان را از روی کتاب برای کلاس می‌خواند.

دو تذکر :

- ۱- برای آشنایی بیشتر با شیوه‌های قصه‌گویی و اهداف بیان داستان‌های قرآنی، علاوه بر کتاب‌های مربوط می‌توانید به کتاب مبانی و روش آموزش قرآن در دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱ - نیز مراجعه کنید.
 - ۲- در بیان داستان‌ها ضمن استفاده کامل از متن کتاب، از طرح مطالب زائد و غیرمستند بپرهیزید.
- در پایان جلسه، مانند جلسات قبل، معلم دانش‌آموزان را به انجام تکلیف «انس با قرآن در خانه» تشویق کرده و در صورت نیاز، توضیحات لازم را ارائه می‌کند.

جلسه چهارم

الف) خواندن از روی قرآن کامل

تعریف : یکی از فعالیت‌های آموزش قرآن در پایه پنجم و ششم ابتدایی، خواندن از روی قرآن کامل است. مصحف‌های کامل قرآن از دفتر مدرسه به کلاس آورده می‌شود و به روشی که بیان خواهد شد، دانش‌آموزان خواندن قرآن را از روی مصحف‌های کامل تمرین می‌کنند.

اهداف

- ۱- آشنایی با ویژگی‌های ظاهری قرآن کامل مانند اجزاء و سوره‌های آن
- ۲- تقویت و اعتماد به نفس در توانایی خواندن قرآن از روی مصحف‌های کامل
- ۳- تقویت انس و ارتباط بیشتر با قرآن کریم
- ۴- تقویت علاقه و انگیزه به خواندن مستمر و روزانه قرآن کریم
- ۵- تقویت هر چه بیشتر توانایی خواندن عموم آیات قرآن کریم حداقل به صورت آرام و شمرده

روش کلی تدریس و ارزشیابی

— در جلسه چهارم هر درس، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تعدادی مصحف کامل قرآن کریم را از دفتر یا نمازخانه مدرسه به کلاس بیاورند. برای هر میز حداقل یک قرآن لازم است. در صورتی که در مدرسه‌ای مصحف‌های قرآن با رسم الخط آموزشی (کم علامت و ساده) موجود نباشد، می‌توان با کمک مدیر مدرسه نسبت به تهیه این گونه از مصحف‌ها اقدام کرد و در غیر این صورت استفاده از سایر مصحف‌ها یا قرآنی که دانش‌آموزان در این جلسه از خانه یا مدرسه می‌آورند بدون اشکال است. پس توزیع مصحف‌ها به میزان حداقل هر میز یک مصحف به روش زیر این بخش از فعالیت آموزشی، تدریس و تمرین می‌شود. این فعالیت می‌تواند تا حدود سه چهارم زمان این جلسه را به خود اختصاص دهد.

- ۱- معلم یا یکی از دانش‌آموزان یک صفحه از قرآن را، کاملاً به‌طور تصادفی (مانند استخاره کردن) باز کرده و شماره صفحه را به دانش‌آموزان اعلام می‌کند تا دانش‌آموزان نیز آن صفحه را باز کنند.
- ۲- اینک دانش‌آموزان با یک صفحه از قرآن درست مانند صفحه‌ای از قرآن که در اولین جلسه هر درس آمده است، روبه‌رو هستند. از این رو معلم برای آنها توضیح می‌دهد که کاملاً همان روش قبلی، یعنی فردخوانی و برای دوست خود خواندن (خواندن در گروه) و سپس خواندن برای کلاس را انجام دهند. این تمرین تقریباً تا پایان وقت مقرر برای این فعالیت ادامه می‌یابد.

دو نکته

- ۱- اگر دانش‌آموزی در خواندن آیات این صفحه، مشکلات زیادی داشت، لازم نیست همه این مشکلات را در همان جلسه برطرف کرد. او را نسبت به توانایی‌هایش تشویق کنید، برخی از مشکلات مهم و در عین حال ساده او را متذکر شده و برطرف سازید و از بقیه صرف‌نظر نموده تا در جلسات بعدی به تدریج حل شود.
- ۲- با تشخیص خودتان می‌توانید تمرین آیات را تا پایان همان صفحه ادامه دهید یا برای تنوع و هیجان بیشتر پس از خواندن چند سطر اول صفحه به صورت خواندن برای کلاس، از دانش‌آموزان بخواهید، آن صفحه را بسته و صفحه دیگری را باز کند و به همان روش قبلی تمرین کرده و با انتخاب شما برای کلاس بخوانند.

ب) یک نکته از هزاران

تعریف: نکته‌ای جالب، جذاب و چه بسا اعجاز گونه از قرآن کریم که با آیات همان درس مرتبط است.

اهداف

- ۱- ایجاد جذابیت و تنوع در مطالب درس قرآن
- ۲- تقویت انگیزه و علاقه هرچه بیشتر به آشنایی و انس با قرآن کریم
- ۳- آشنایی با ارتباط زیبا و دیرینه ادبیات غنی فارسی با قرآن کریم و اثرپذیری آن از قرآن
- ۴- تقویت علاقه به خواندن مستمر و روزانه قرآن و دستیابی بیشتر به نکات ظریف و جالب آیات

روش کلی تدریس و ارزشیابی

- ۱- از چند دانش‌آموز بخواهید مطلب مربوط به این بخش را برای کلاس بخوانند.
 - ۲- نظر دانش‌آموزان علاقه‌مند و داوطلب را در توضیح بیشتر مطلب برای کلاس، جویا شوید.
- تذکر:** قبل از کلاس مطالب مربوط به این بخش را با دقت بخوانید تا زمان طرح موضوع در کلاس، نسبت به آن اطلاع و تسلط کافی داشته باشید. به ویژه اشعار این قسمت را قبلاً خوب بخوانید تا در نحوه خواندن آنها با مشکلی روبه‌رو نباشید.

یادآوری

پس از هر پنج درس مطالبی تحت عنوان یادآوری در نظر گرفته‌ایم، در کل کتاب ۳ یادآوری داریم یکی پس از درس پنجم، یادآوری ۲ پس از درس دهم و یادآوری ۳ پس از درس چهاردهم. توجه داشته باشید که این یادآوری‌ها در یک جلسه کامل در کلاس و با نظارت آموزگار، توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود.

تعریف: همان‌طور که از موضوع مشخص است، این قسمت به عنوان یادآوری مطالبی است که دانش‌آموز در دروس گذشته خوانده است.

اهداف

- ۱- ایجاد تنوع و جذابیت در ارائه آموزه‌های قرآنی
- ۲- تشویق دانش‌آموزان به حفظ پیام‌ها و ترجمه آنها به‌طور غیرمستقیم و بدون اجبار
- ۳- گسترش درک و فهم دانش‌آموزان نسبت به آموزه‌های قرآنی و ارتباط آموزه‌ها با مسائل روزمره زندگی
- ۴- مروری بر قواعد روخوانی قرآن کریم
- ۵- تقویت روخوانی صحیح آیات قرآن کریم
- ۶- کمک به خودارزیابی در دانش‌آموزان

روش کلی تدریس و ارزشیابی

برخی از فعالیت‌های این بخش را هر دانش‌آموز به‌صورت انفرادی انجام می‌دهد و برخی دیگر پس از فعالیت انفرادی در گروه مورد بحث و گفتگو قرار می‌گیرد. در هر دو صورت آموزگار باید پاسخ‌های صحیح را به شیوه‌ای که مناسب می‌داند مورد بررسی قرار دهد.

انس با قرآن در خانه

تعریف: فعالیت و تکلیف دانش‌آموزان در درس قرآن با عنوان «انس با قرآن در خانه» بیان شده است.

اهداف

- ۱- تمرین و ارتقاء مهارت نسبت به آموخته‌های درس قرآن
- ۲- درونی کردن سنت نیکوی خواندن روزانه قرآن کریم به‌ویژه در خانه
- ۳- تقویت علاقه و انگیزه به یادگیری و ارتباط مستمر با قرآن کریم
- ۴- مشارکت والدین در فرایند یادگیری قرآن و تقویت زمینه دستیابی به تربیت قرآنی در خانواده

روش کلی تدریس

- ۱- تذکر معلم به انجام تکلیف «انس با قرآن» در خانه در پایان هر جلسه و تشویق دانش‌آموزان به این کار
- ۲- بررسی تکلیف انجام شده و پرسش از مطالب هر جلسه در آغاز جلسه بعد، تشویق دانش‌آموزان موفق و ترغیب سایر دانش‌آموزان به انجام مرتب تکلیف «انس با قرآن در خانه» و یادگیری و تمرین کامل درس قرآن.

قرآن در تابستان

تعریف: صفحاتی از قرآن کریم در ادامه صفحات و سوره‌هایی که در دروس کتاب آمده است برای تمرین مستمر خواندن قرآن و انس روزانه با آن برای تابستان در نظر گرفته شده است.

اهداف

- ۱- تثبیت مهارت‌های کسب شده در خواندن قرآن کریم
- ۲- ایجاد عادت به خواندن روزانه قرآن کریم
- ۳- به‌کارگیری آموخته‌های خود در فهم کلمات، عبارات و آیات ساده و پرکاربرد قرآن کریم

روش کلی تدریس و ارزشیابی

- ۱- به عنوان درس آخر، موضوع و اهمیت آن را با دانش‌آموزان در میان گذارید و از آنها بخواهید هر روز چند سطر از این آیات را بخوانند به نحوی که حداقل هر هفته یک صفحه مربوط به آن هفته خوانده شود.
 - ۲- حتماً برای آنها توضیح دهید که شما می‌توانید با توجه به توانایی خود و آموخته‌هایی که کسب کرده‌اید برخی از کلمات، عبارات و آیات ساده همین صفحات را معنا کنید. سعی کنید هر وقت قرآن می‌خوانید، توانایی‌های خود در فهم قرآن را به کار گیرید. خوب است برای نمونه، در آیات و صفحاتی از بخش قرآن در تابستان، این توانایی‌ها را به آنها نشان دهید؛ تا هم روش کار را بیاموزند و هم بیشتر به توانایی‌های خود در فهم قرآن پی ببرند.
- تذکر:** در صورتی که در طول سال احساس کردید در برخی از جلسات برای فعالیت بیشتر، زمان مناسب در اختیار دارید، می‌توانید از همین صفحات قرآنی مربوط به تابستان استفاده کرده و از دانش‌آموزان بخواهید در کلاس، آن صفحات را بخوانند و برخی کلمات و عبارات ساده آنها را معنا کنند.

رسانه‌ها، وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن

ابزارها و رسانه‌های آموزشی، جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه‌ها هرچه از تنوع و جذابیت و تناسب بیشتری برخوردار باشند، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزایند. رسانه‌های مورد استفاده در درس قرآن عبارت‌اند از:

بسته آموزشی: بسته آموزشی در پایه ششم شامل مجموعه‌ای به شرح زیر است:

۱- کتاب درسی: کتاب درسی، حلقه اتصال بین برنامه‌ریزان، معلمان، دانش‌آموزان، اولیای آنها و عموم افراد جامعه است به طوری که هیچ رسانه آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست.

ارکان مهم برنامه درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، سازماندهی محتوا، روش‌های آموزش و شیوه‌های ارزشیابی، در کتاب درسی تجلی می‌یابد.

۲- نوار صوتی آموزشی: یکی از مؤثرترین مهارت‌ها در آموزش هر درس به‌ویژه آموزش زبان، مهارت گوش دادن است؛ بنابراین نوارهای صوتی آموزشی که وسیله‌ای ساده و قابل دسترس برای عموم است، در دستیابی به مهارت قرائت قرآن بسیار مفید و مؤثر است. معلمان محترم با استفاده از ضبط صوت و نوار صوتی آموزشی، در واقع قاری توانایی را به کلاس می‌پرند و ضعف‌های موجود را جبران می‌کنند.

دانش‌آموزان با تقلید از الگو گرفتن از قرائت نوار صوتی، به تدریج می‌توانند شبیه قرائت نوار بخوانند و به مهارت‌های قرائت صحیح دست یابند. در نوار صوتی آموزشی عبارات و آیات به صورت کوتاه، بانظم و ترتیب بیشتری نسبت به نوارهای رایج، و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است. از این رو استفاده از نوار قرائت ویژه این کتاب توصیه می‌شود.

تذکر مهم: در برنامه آموزش قرآن در همه پایه‌های دوره ابتدایی، آموزش روخوانی قرآن بر آموزش قرائت زیبای آیات مقدم است. از این رو در پایه‌های اول تا سوم که علاوه بر کتاب درسی، لوحه‌های آموزشی نیز وجود دارد، تدریس روخوانی از روی لوحه قبل از استماع نوار انجام می‌شود. در پایه‌های چهارم تا ششم نیز همیشه دانش‌آموزان ابتدا آیات قرآنی را از روی کتاب تمرین کرده و می‌خوانند، سپس به نوار یا CD صوتی گوش می‌دهند و سعی می‌کنند شبیه آن بخوانند.

۳- مصحف کامل قرآن: در این پایه نیز مانند پایه پنجم، بخشی از آموزش از روی مصحف کامل قرآن (۳۰ جزئی) انجام می‌شود. این مصحف در عین حال که تمام ویژگی‌های استاندارد مصحف‌های کامل قرآن را داراست از رسم الخط ساده و کم کلمات برخوردار است تا از یک سو به خط قرآن کتاب درسی دانش‌آموزان نزدیک باشد و هم دانش‌آموزان نسبت به سایر مصحف‌ها، در خواندن این مصحف شریف با کمترین مشکل و سختی روبه‌رو باشند.

۴- کتاب راهنمای معلم : به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیشتر در دست‌یابی به اهداف آموزشی، استفاده از کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود. در بخش اول، کلیاتی درباره اهداف، محتوای کتاب، روش‌های آموزش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم، توضیحات جزئی درباره هر درس ارائه می‌شود. معلم با مطالعه دقیق کتاب راهنما، از یک سو با طرح درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دست‌یابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان، ارتقا می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیشتری در کلاس حضور می‌یابد. ضمناً این کتاب زمینه خلاقیت و ابتکار بیشتر معلم را نیز فراهم می‌آورد.

۵- نرم افزار دانش آموز : به منظور توسعه و تعمیق آموخته‌های قرآنی دانش‌آموزان برای هریک از کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی و از جمله کتاب پایه ششم نرم‌افزاری تولید شده است که استفاده از آن در خانه توصیه می‌شود.

نقش خانواده در دستیابی به اهداف آموزش قرآن

خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان هستند. هرچه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کنند و از هماهنگی بیشتری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود. بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا دربارهٔ دروس به‌ویژه درس قرآن و نقش حمایتی آنها از این درس، گفت‌وگو شود. خانواده دانش‌آموزان به‌ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان می‌توانید مطالب زیر را با والدین درمیان بگذارید.

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیشتر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آنها احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما می‌آموزند و با مشاهدهٔ اخلاق و رفتار ما درک می‌کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آنها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق اسلامی را از رفتار بزرگ‌ترها بیاموزند.

۳- از فرزندان بخواهید آنچه از قرآن در مدرسه آموخته است، برای شما بازگو کند. سوره‌های کوتاه را، از روی کتاب بخواند. خوب است این سوره‌ها، حتی الامکان زیبا و آهنگین خوانده شود. اگر فرزند شما علاقه‌مند است، لوح فشرده‌ای مانند نوار صوتی آموزشی کلاس برای او تهیه کنید تا در یادگیری کامل‌تر و زیباخوانی قرآن توفیق بیشتری به دست آورد.

۴- از او بخواهید هر روز، حداقل چند دقیقه آیات و عبارات قرآنی هر درس را از روی کتاب، برای شما به صورت بخش‌بخش یا شمرده بخواند. دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند؛ بلکه خود دانش‌آموزان به کمک آنچه در درس قرآن و حتی در سوادآموزی فارسی آموخته‌اند، می‌توانند عبارات قرآن را نیز بخوانند. اگر فرزند شما در خواندن کلمات اشتباهی داشت، از او بخواهید که برگردد و دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی‌برد و آن را اصلاح کند.

۵- حفظ سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این کار تشویق کنید. این امر زمینه شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.

۶- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه آنها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آنها را سرلوحه زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.

۷- غالباً مفهوم هریک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه خلاقیت آنها را فراهم می‌آورد. نباید از آنها انتظار پاسخ مشخصی را داشت؛ بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌تواند به نوعی پاسخ مطلوب باشد؛ از این رو، باید پاسخ را پذیرفت و آنها را تشویق کرد.

۸- از فرزندان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیشتر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخواند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.

۹- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی نگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آنچه در کتاب آمده است، به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد بانظم خاصی پیش رفته و کامل خواهد شد.

۱۰- به یاد داشته باشید هیچ وقت بر کودک خود سخت نگیرید؛ موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاحظت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

۱۱- در پایان کتاب دانش‌آموز، فهرست تعدادی کتاب و لوح فشرده (CD) معرفی شده است. در صورت امکان برخی از آنها را تهیه کنید و در اختیار فرزندان قرار دهید، تا زمینه‌ساز افزایش مهارت او در خواندن قرآن کریم و انس بیشتر با کتاب خدا باشد.

ارزشیابی مستمر و پایانی پیشرفت تحصیلی درس قرآن در پایه ششم ابتدایی

درس قرآن در پایه‌های ششم ابتدایی به صورت شفاهی و به دو نوع ارزشیابی می‌شود:

الف) ارزشیابی مستمر (ب) ارزشیابی پایانی

الف) ارزشیابی مستمر: نمره ارزشیابی مستمر با توجه به میزان مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌های یادگیری تعیین می‌شود.

اهم این فعالیت‌ها در درس قرآن، عبارت است از:

- ۱- اعلام آمادگی برای خواندن آیات و عبارات از روی کتاب درسی
 - ۲- مشارکت در کار گروهی به منظور فهم بیشتر (بیان مصادیق پیام‌های قرآنی)
 - ۳- مشارکت در جمع‌خوانی آیات و عبارات قرآنی و همراهی با نوار آموزشی
 - ۴- بیان داستان‌های قرآنی کتاب
 - ۵- میزان توانایی در خواندن آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی (در پرسش‌های تدریجی)
 - ۶- انجام فعالیت‌های کار در کلاس
 - ۷- انجام منظم تکلیف انس با قرآن در خانه
 - ۸- خواندن آیات از روی صفحات پایانی هر درس یا از روی قرآن کامل
- تبصره:** بدیهی است اگر دانش‌آموزی در خواندن آیات از روی صفحات پایانی هر درس یا قرآن کامل موفقیت لازم را کسب نکرده است، نباید از او نمره‌ای کسر شود.

۹- انجام فعالیت‌های خارج از کلاس مرتبط با درس قرآن، مانند:

- تهیه نوار آموزشی قرآن یا سایر نوارهای قرآن و استماع آن در خانه؛
 - خواندن قرآن در خانه؛
 - مطالعه کتاب‌های جانبی درباره داستان‌های قرآنی پیام‌های زندگی (پیام قرآنی)
 - حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی؛
 - تلاوت قرآن با صوت خوش و زیبا؛
 - نقاشی، خوش‌نویسی و انجام سایر کارهای هنری درباره پیام‌های قرآنی، داستان‌ها و ...
 - شرکت در جلسات و مسابقات قرآنی مانند حضور در دارالقرآن‌ها و سایر برنامه‌های مشابه؛
 - جمع‌آوری مطالبی درباره قرآن از مجموعه کتاب‌های درسی دوره ابتدایی؛
 - تولید روزنامه‌های دیواری خاص قرآن با ارائه مطالب مربوط به قرآن در روزنامه‌های دیواری مدرسه؛
 - توانایی دانش‌آموزان در معناکردن عبارات قرآنی؛
- بدیهی است آموزگار می‌تواند در چارچوب برنامه آموزش قرآن و مناسب با اصول، محتوا و روش‌های آن، دانش‌آموزان را به هر فعالیت مناسب دیگری نیز ترغیب و تشویق کند.

ب) ارزشیابی پایانی : ارزشیابی پایانی از دانش آموزان پایه ششم ابتدایی در پایان هر نیم سال به صورت شفاهی به شرح زیر انجام می شود :

ردیف	مواد ارزشیابی	میزان ارزشیابی	نمره	سطح انتظار
۱	روخوانی آیات جلسه اول دروس	حدود چهار سطر	۹	خواندن به صورت معمولی و روان
۲	روخوانی آیات جلسه سوم دروس	حدود چهار سطر	۹	خواندن به صورت شمرده و آرام
۳	پیام قرآنی	دو پیام	۲	پس از روخوانی پیام قرآنی و ترجمه آن از روی کتاب، بتواند با استفاده از تصاویر کتاب یا بدون آن، مفهوم پیام را به زبان خود توضیح دهد یا نمونه و مصداقی از آن را بیان کند.
جمع			۲۰	

تبصره : هر دانش آموز می تواند با توجه به هریک از موارد زیر و در مجموع حداکثر ۲ نمره تشویقی کسب کند :

- ۱- قرائت آیات، تقریباً شبیه نوار آموزشی
- ۲- روان خوانی حدود نیم صفحه از مصحف کامل
- ۳- حفظ یک صفحه (یا به میزان یک صفحه از آیات مختلف) از صفحات قرآنی کتاب درسی
- ۴- حفظ حداقل چهار پیام قرآنی از پیام هایی که در هر نیم سال تدریس شده است.

شیوه کسر نمره در ارزشیابی پایانی

الف) روخوانی

۱- **کسر نمره به علت غلط خواندن :** به ازای هر کلمه غلط خوانده شده، نیم (۵/۰) نمره کسر می شود. در صورت تصحیح غلط توسط دانش آموز - با تذکر یا بدون تذکر معلم - نمره ای کسر نمی شود.

۲- **کسر نمره از نظر کیفیت و سرعت خواندن :** در صورتی که دانش آموز نمی تواند آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی را مطابق سطح انتظار بخواند و یا مکث و برگشت های زیاد دارد، با توجه به میزان نقص، علاوه بر غلط های اعرابی، حداکثر دونه نمره کسر می شود.

ب) پیام قرآنی : اگر دانش آموز پس از خواندن متن و ترجمه پیام از روی کتاب، نتواند درباره آن توضیح دهد یا مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره آن پیام را (هر پیام یک نمره) کسر نمی کند و یا به میزان نقص، از نمره آن پیام کسر می شود.

تذکر : در ارزشیابی همیشه به نکات زیر توجه داشته باشید :

۱- ارزشیابی نباید موجب تضعیف علاقه دانش آموز به درس قرآن شود. از این رو، باید از سخت گیری های بی جا پرهیز کرد یا به نحوی ارزشیابی را انجام داد که دانش آموزان، آن را جزئی از فرایند یادگیری احساس کنند تا محیط اضطراب آور همراه با فشار روانی ایجاد نشود.

۲- مهارت روخوانی قرآن، به تدریج کسب می شود، از این رو، نباید انتظار داشت که همه یا بیشتر دانش آموزان مهارت روخوانی آیات یک درس را در زمان تدریس به طور کامل کسب کنند. هر دانش آموز با توجه به استعداد خود، این مهارت را به تدریج در دروس بعدی به دست می آورد.

۳- با توجه به اصل تفاوت های فردی بهتر است از دانش آموزان ضعیف تر از قسمت های ساده کتاب پرسش کرد.

۴- فرصت رفع اشکال را برای دانش آموزان فراهم آورید تا بتوانند اشتباه خود را تصحیح کنند. برای مثال، تذکر برای برگشت و صحیح خواندن، در صورتی که موجب اضطراب بیشتر دانش آموزان نشود، مناسب و مفید است.

۵- از بخش های داستان، بیشتر بدانیم و کار در کلاس ارزشیابی پایانی به عمل نمی آید.